

502B7
VIT

श्रीः

कुण्डसिद्धिः कुण्डकारिका च ।

भाषान्तरकर्ता

शुक्लः जयदत्तात्मजविष्णुदत्तशर्मा सिद्धपूरकरः
(व्याकरणतीर्थं व्याकरणरत्न साहित्यविशारदश्च)

प्रकाशकः

राजगुरु पं. रविशङ्करात्मजजदुरामशर्मा

प्रचारकः

पण्डित नारायण मूळजी बुकसेलरः ।

२२९, फालिकादेवी रोड नरनारायणमंदिर, मुम्बई. २

प्रथमावृत्तिः

मंसर १९९१

चाके १८५४

मूल्यम् रु. १-०-०

अस्य ग्रंथस्य सर्वेयधिकारा राजनियमानुसारतः
प्रकाशकेनैव स्वायत्तीकृताः.

Published by Jaduram Ravishanker Trivedi, C/o, Pt Narayan
Mulji Bookseller, 229 Kalbadevi, Bombay.

Printed by Ramchandra Yeshu Shedge, at the Niraya
Sagar Press, 26-28, Kolbhat Lane, Bombay 2

मुंजळभां धार्मिक ग्रंथो मेजववानुं

मोटुं मथळ

पंडित नारायण भूणळ पुस्तकालय

२२६ धावकाटेवीरोड नरनारायण मंदिर आगळ

मुंजळ नं. २

श्रीः
कुण्डसिद्धिः
कुण्डकारिका च ।

भाषान्तरकर्ता

शुक्लः जयदत्तात्मजविष्णुदत्तशर्मा सिद्धपूरकरः
(व्याकरणतीर्थ व्याकरणरत्न साहित्यविशारदश्च)

प्रकाशकः

राजगुरु पं. रविशङ्करात्मजजदुरामशर्मा

प्रचारकः

पण्डित नारायण मूळजी बुकसेलरः ।
२२९ कालिकादेवी रोड नरनायाणमंदिर, मुम्बई. २

प्रथमावृत्तिः

संवत् १९९१

शके १८५७

मूल्यम् रु. १-०-०

अस्य ग्रंथस्य सर्वेय्यविचार राजनियमानुसारतः
प्रकाशकेनैव स्थायचीकृताः.

Published by Jaderam Ravishankar Trivedi, C/o, Pt. Narayan
Mulla Bookseller, 229 Kalbadevi, Bombay

Printed by Ramchandra Yeshu Shedge, at the Nienaya
Sagar Press, 26-28, Kolbhat Lane, Bombay 2

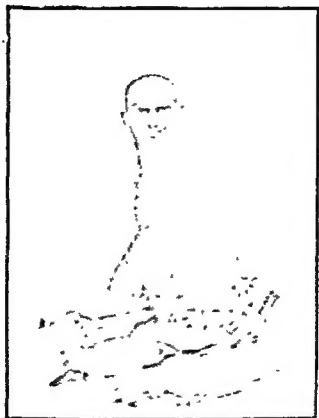
मुंजकभां भाभिः ग्रंथो जेजवयानं

मोटुं मथक

पंडित नारायण मृणाल पुस्तकालय

२२६ शिवकादेवीरोड नरनारायण मंदिर आगल

मुंजक नं. २

THE BLACK BEAUTY

નિવેદન.

આર્યસંસ્કૃતિત્રિયપાઠક !

પ્રાચીન સમયમાં જે સ્વાધીન ભારત રમણીયતાનું નિવાસ-સ્થાન ગણાઈ ધન ધાન્ય પશુ વિગેરે જીવનોપયોગી સાધનોથી યુક્ત હોવાને લીધે તેમાં પૂર્વે મહર્ષિઓ પુરાતન આશ્રમોરૂપે વિદ્યાપીઠોમાં હજારો છાત્રોને અભ્યાસ કરાવી આદર્શ ભાવનાથી યુક્ત અને વિદ્વદ્ગેસર એવા અસંખ્ય આચાર્યો ઉત્પન્ન કરતા હતા, અને તેથીજ ભારતવાસીઓ વિદ્યાના પ્રભાવને લઈ સમસ્ત દેશો ઉપર સ્વાધીનતા મેળવતા હતા. વળી તેઓ તે સમયમાં અનેક પ્રકારનાં શાસ્ત્રો રચી જગત્કલ્યાણમાટે પરોપકારવૃત્તિથી ભારતના ગૌરવમાં ઉમેરો પણ કરતા હતા, તેજ ભારત આજે સ્વાર્થવૃત્તિપરાયણ થઈ ઉત્તરોત્તર વિલાસ, વેલવ અને પરાધીનતાની પરાકાષ્ઠા સહ દુઃખપરંપરા યોગથી રહ્યું છે. લોકો પૂર્વાનુભૂત ગૌરવનું આણું સ્મરણ પણ જોઈ સદાને માટે તેને દેશવટો દેવા ઉદ્યુક્ત થયા છે, તેથી ભગવતી વિદ્યાદેવી પણ આજે અદરશ થતાં અવિદ્યારૂપ ભાવનાને સેવે છે. જે પ્રાચીન વાક્યો "યજ્ઞાન્નવતિર્વર્જન્યઃ" યા "સ્વર્ગકામો જ્યોતિષ્ટોમેન યજેત" ઇત્યાદિ છે તે કૃતિવાક્યો પણ આજે ભારતને માટે નિરર્થક થતાં અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ, ભૂકંપ આદિ : અનેક ઉપદ્રવો ઉત્પન્ન થાય છે. જે ભારતમાં યજ્ઞોના પ્રભાવને લીધે વિશ્વામિત્ર જેવા મહર્ષિઓ સ્વર્ગપ્રાપ્તિ માટે નવીન સ્વર્ગો બનાવવાની શક્તિ પ્રાપ્ત હતા, તેજ ભારત આજે દૈન્ય પરિસ્થિતિમાં પ્રાયઃ માત્ર મોહની ખાતર ઈંગ્રેજી શિક્ષાને પ્રાધાન્ય આપી આર્ય સંસ્કૃતગિરાની સેવાનો પણ લાભ નથી લેતું. જે ગિરા ઉત્કૃષ્ટ ને આદર્શ વિચારોથી સંબૃત છે. તે મૃત્યુસણની નિકટ જઈ રહી છે. જો તેને માટે કંઈ ઉપાયો ન યોજાય તો હાલમાં જે કંઈક ભાવી આશા સંભવીત રખાતી હશે તે પણ છેકે નિર્મૂળ થઈ

જશે, આવા અનેક વિચારોના લીધે જો દરેકની માતૃભાષામાં મૂળ અર્થો અનુવાદિત કરી તેનું પઠન પાઠન કરવામાં આવે અથવા દરેક વિદ્યવૃન્દો પણ તે પ્રમાણે અધ્યયન કરાવે તો આર્ય સંસ્કૃતિનો પુનરોદ્ધાર થાય.

આવા અનેક કારણોના આશયથી પ્રેરાઈને મેં આ કુંડસિદ્ધિ અને કુંડકારિકાનું ગુજરાતીમાં ભાષાન્તરણનાંયું છે. આ અર્થની અન્દર અનેક અર્થોના પ્રમાણે પણ ટિપ્પણરૂપે યથામતિ બતાવ્યાં છે.

દરેક સંજ્ઞાનવૃન્દ આ અર્થ સંસ્કૃતગિરામાં હોતો ત્યારે તેનો પૂરો લાભ લઈ શકતા ન હતા, અને આવા પ્રસંગો વારંવાર પ્રાપ્ત થતા હતા. તેથી આ અર્થનું મને મહારા પૂજ્યપિતૃતુલ્ય ઠાકાશ્રી અંબાશંકર નર્મદાશંકર શુક્લે બાલ્યવયની અન્દર અધ્યયન કરાવી મને કુંડાદિ વિષયોનો જિજ્ઞાસુ બનાવ્યો હતો. તેજ અર્થ આજે વિદ્વદર્ગની સમક્ષ રજુ કરું છું અને તે રજુ કરવામાં મહારા પરમ સ્નેહી રા. રા. સુરેશીભાઈ જુહારામ રવિશંકરે એ અર્થને પ્રકાશન કરવાની ઇચ્છા દર્શાવી, મહને ગુર્જરગિરાતું પ્રથમ પુષ્પ પ્રકટ કરવા માટે ઉત્તેજીત કરી, અને વધુમાં તે ભાષાની હવે પછી અધિક હું સેવા કરું ને અનેક અર્થો રજુ કરું, તે ભાવના સાથે આ કાર્યમાં ભાગીદાર બની, તેમણે મહને પ્રોત્સાહિત અને આજારી પણ કર્યો છે.

ગુર્જરજનતાને નમ્રનિવેદન છે કે, આ શાસ્ત્રના બુદ્ધિપ્રાગલ્ભ્ય વિષયને હરતગત કરી અન્ય દેશીઓની જે ઉક્તિઓ-કુંડેષુ કાર્કશણિયો વયમેવ નાન્યે વિગેરે છે, તેઓને મિથ્યાભૂત કરશે.

વિદ્યવૃન્દને મહાર્ક નિવેદન છે કે, મારા બુદ્ધિમાન્ધને લઈ આ પુસ્તકમાં કંઈ વ્યુતિ હોય તો તેનું સંશોધન કરી દયાર્દ્ર દૃષ્ટિથી આ મહાર્કે પ્રથમ પ્રયાસ છે એમ માની મહને ક્ષમા પાત્ર લેખશે. અને મંગીકાર્યા મત્કૃતિર્નિર્મલેયં યસ્માદેવં પંડિતાન્પ્રાર્થયંઽહમ્ ॥ સ્ત્રીરં પેયં નીરમેતદ્વિહાય કો વા વિજ્ઞ હંસયન્નાર્થપીતા ॥ એમ બાળી તુટિઓનું સૂચન કરવા કૃપાવંત થશે. લીં ભવદીય

વિષ્ણુદત્ત જયદત્ત શુક્લ.

॥ क्षेत्रहस्तादिमानम् ॥

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	१६
५७६	११५२	१७२८	२३०४	२८८०	३४५६	४०३२	४६०८	५१८४	५७६०	६२१६
२४	३३	४१	४८	५३	५८	६३	६७	७२	७५	६६
०	७	४	०	५	६	३	७	०	७	०
०	४	४	०	२	२	१	०	०	१	०
०	४	३	०	४	३	७	३	०	२	०
०	३	४	०	६	२	०	५	०	०	०
०	५	५	०	४	६	०	६	०	४	०
८										

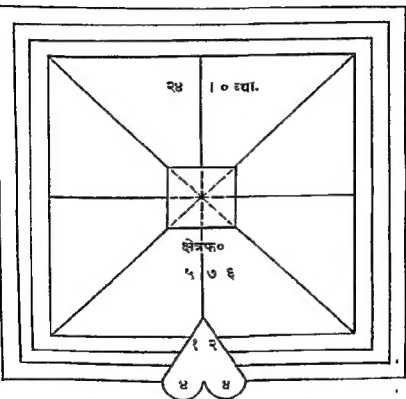
कुण्डसिद्धि-हस्तादिमानम् ।

६	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	१६
अ	२४	३४	४१	४८	५३	५८	६३	६७	७२	७५	६६
०	०	०	५	०	५	६	३	७	०	७	०
०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

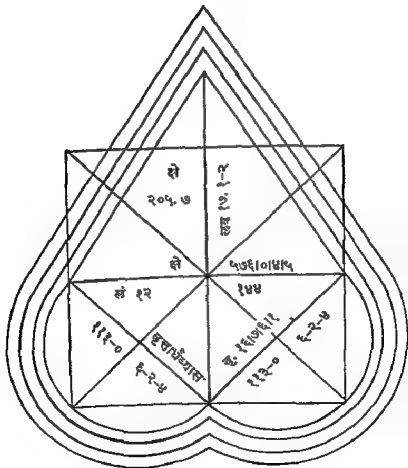

हयनसंख्या	कुडहस्तादि.	हवनसंख्या.	कुडहस्तादि.
५० हयने	रति. २१ सं.	१०००००० होमे	६ षष्ठ्यस्तम्
१०० " "	वरति. २२॥ अं	१००००००० होमे	८ अष्टहस्ताम्
१००० हयने	एकहस्ताम् १	पशान्तरे	मानम्
१०००० " "	द्विहस्ताम् २	होमे	दशहस्ताम् १०
१००००० " "	चतुर्हस्ताम् ४	होमे	बो० हस्ताम् १६
१०००००० होमे	१ हलमानम्	७००००० होमे	७ हस्ताम्
२०००००० " "	२ द्विहस्ताम्	८०००००० होमे	८ हस्ताम्
३००००००० " "	३ त्रिहस्ताम्	९०००००० होमे	९ हस्ताम्
४०००००००० " "	४ चतुर्हस्ताम्	१००००००० होमे	१० हस्ताम्
५००००००००० " "	५ पञ्चहस्ताम्	इदमपि पशान्तरे मानयुक्तम्	
६०००००००००० " "	६ षष्ठ्यस्तम्		
हवनसंख्या.			
५००००००० होमे	१ त्रिहस्ताम्	इदमप्येकं पशान्तरे एवं चत्वार.	
१००००००००० " "	४ चतुर्हस्ताम्	पक्षाः सन्ति यथाप्रयोजनमेतेषामु.	
१००००००००००० " "	५ पञ्चहस्ताम्	पादानं कर्तव्यमिति भावः	
२०००००००००००० " "	६ षष्ठ्यस्तम्		
५००००००००००००० " "	७ सप्तहस्ताम्		

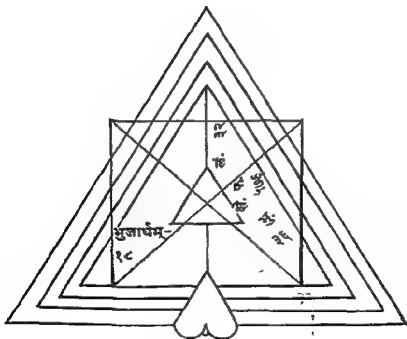
१ चतुरस्रकुण्डम् ।

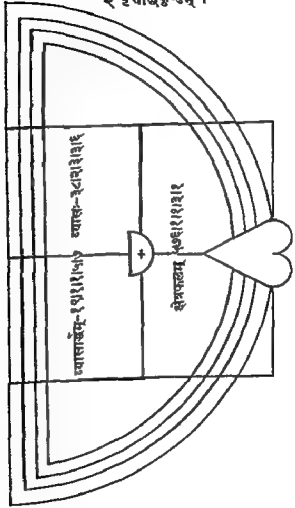
२ योनिकुण्डम् ।

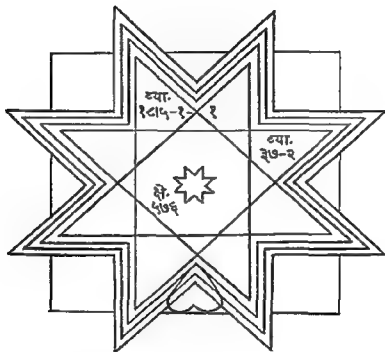
४ त्रिकोणकुण्डम् ।

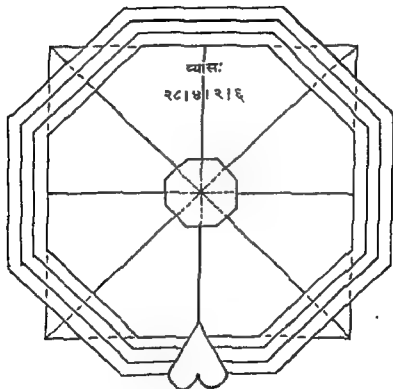
३ धृत्तार्द्रकुण्डम् ।

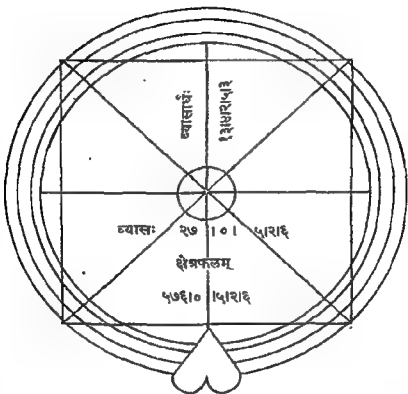
९ अष्टासकुण्डम् ।

१० प्रकारान्तरेण अष्टासम् ।

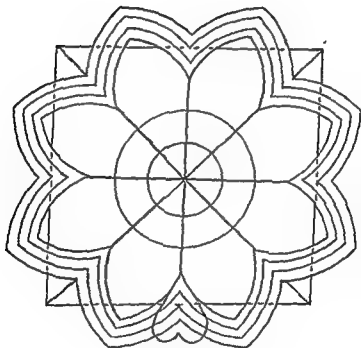

५ घृतकुण्डम् ।

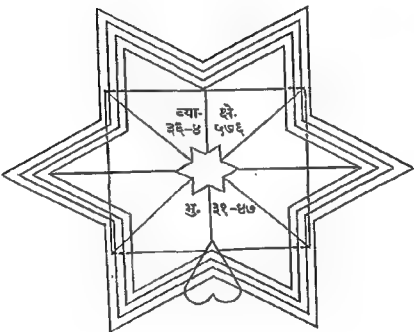

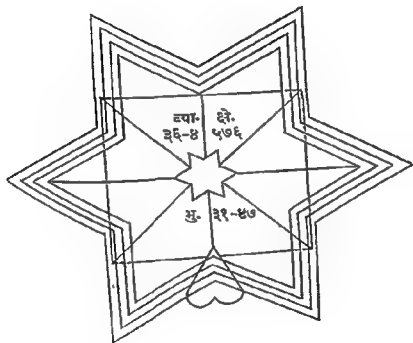
८ पञ्चकुण्डम् ।

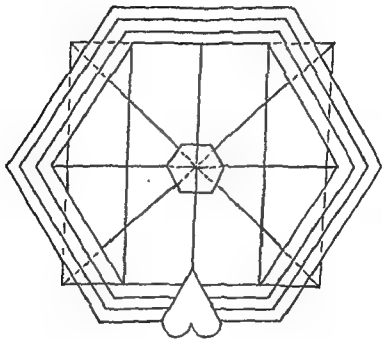
६ पङ्क्तिकुण्डम् ।

६ पञ्चकुण्डम् ।

७ प्रकारान्तरेण षडक्षम् ।

નવીન આશુત્તિ] પૌરાણકર્મદર્પણગ્રંથ. [તૈયાર છે.

યાશિકો તથા યજ્ઞમ્નનશુત્તિ કરનારાઓ માટે અતિ ઉપયોગી, વિદ્વાનેને તેમજ કર્મકાંડના કર્મ કરાવવામાં અજાણ્યા માણસોને સરલ રસ્તો દેલાકનાર એક વસ્તુ-
વૃક્ષસમાન, ૬૧૮ પ્રયોગોથી મરપૂર ગાજ દિવસ સુધીમાં નહિ છપાયેલ, કર્મકા-
ંડના ગ્રંથોમાં સર્વોપરિ ઉત્તમ ગ્રંથ છે આમાં પાંચ પ્રકરણો છે પ્રથમ પ્રક-
રણમાં મહાલક્ષ્મીવિધિ તથા ગણપતિપૂજનથી આરમી સવિસ્તર મહાશાન્તિપ્રયોગ
તથા ગર્ભાધાનદિયોદ્ધશસ્ત્રકારો તથા વિવાહપ્રયોગ, અર્કવિવાહ, કુમ્ભવિવાહ વિગેરે
સવિસ્તરપ્રયોગો આવેલા છે દ્વિતીય પ્રકરણમાં ગોમુલપ્રસવશાન્તિ, આષ્ટેષા-
શાન્તિ, ઝેરહાશાન્તિ, મૂલશાન્તિ, વૈદ્યશાન્તિ, વ્યતીપાતશાન્તિ, સચિરતરવાસ્તુશા-
ન્તિપ્રયોગ, વાવીકૂપતઠાગૌત્સર્ગ, ચૂપપ્રતિષ્ઠા, સૂર્યોદિવાદનમઃસદેવતા, સર્વતોમશ્મ
દલ, ચતુર્લક્ષ્મીમશ્મદલ, પાર્થિવેશ્વરશાન્તિપ્રયોગ, સર્વજનવપહજપવિધિ, મૃત્યુઅથ
શાન્તિ, હોમશ્મશ્મશ્મકચડી, શ્મશ્મકચડી, શ્મશ્મકચડીવિધિ, પ્રહીપતનશાન્તિ, મીશ્મશ્મ,
વિનાયકશાન્તિ, રાઝમાભિવેકપ્રયોગ, ટેંકીશાન્તિ વિગેરે દરેક શાન્તિઓનો સમાવેશ
કરવામાં આવેલો છે ત્રીતીય પ્રકરણમાં પ્રતિપક્ષથી આરમી આમાષાસ્વાપર્વતમાં
ગાજનારી દરેક તિથિઓનાં વ્રતો જેવાં કે, નવરાત્ર, સારાપૂજન, હરિતાલિકા,
સિદ્ધિવિનાયક, નાગપચ્ચમી, ઋષિપચ્ચમી, જન્માષ્ટમી, રામનવમી, એકાદશી, તુલસી
વિવાહ, ગોપિરાત્રિવ્રત, વૈતરણીધેનુદાન, મૃસિદ્વચતુર્દશી, અનતચતુર્દશી, શ્રાવણી-
પ્રયોગ, હોલિકાપૂજન, અધિકમાસવ્રતોગાપન વિગેરે તમામ વ્રતો ઉદ્યાપનવિધિ સાથે
આવેલાં છે. ચતુર્થ પ્રકરણમાં આશોકવિધિ, આન્હિકર્મવિધિ, પૂર્વોક્તરાત્ર-
શમશિત્ત, હેન્દ્રિપ્રયોગ, દશવિધિજ્ઞાન, સત્યેસપૂજન, વિષ્ણુબ્રાહ્મ, દશવાન, વૈતરણી-
ધેનુદાન, શંખ્યાદાનપ્રયોગ, સ્ત્રીપ્રયગવિત્તપ્રયોગ, વાહવિધિ, દશાહબ્રાહ્મ, એકાદશાહબ્રાહ્મ,
દ્વિપોત્સર્ગ, દ્વાદશાહસર્પેશ્વરબ્રાહ્મ, ત્રયોદશાહબ્રાહ્મ, મન્વકવિધાન પુતલવિધાન વિગેરે
અત્યેષ્ટિવિધાનનો સવિસ્તર સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે પચ્ચમ પ્રકરણમાં
તારાયણવલિ, વૃષોત્સર્ગ, મોક્ષર્ષિદ્વાનપ્રયોગ, તીર્થબ્રાહ્મ, પ્રેતવલિ, સપવલિ, સર્વસૂત્ર,
ભૂતવલિ, કાકવલિ, ત્રિર્ષિદ્વાનપ્રયોગ, માસિક, સાનત્સરિક, મહાલયબ્રાહ્મ અને
નીલોદ્વાહવિધિ વિગેરેનો વિસ્તારથી સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, પ્રથમ અત્યુત્તમ
અને ઠેકઠેકાણે અજાણ્યો માણસ પણ સમજી શકે તેવી રીતે ગુર્જર ભાષામાં ટીપ
આપવામાં આવેલી છે આથી અતિ ઉપયોગી “ પૌરાણકર્મદર્પણ ” ગ્રંથનું નવું
છતાં મુદ્ર્યમાન સ્વરૂપ ૧ રાજ્યવાર્મા આપ્યું છે પોસ્ટેજ ભુદુ

શ્રીશુક્લયજુઃશાસ્ત્રીય કર્મકાન્ડનો મહાન્ ગ્રંથ.

તૈયાર છે.] વેદોક્તસંસ્કારપ્રયોગકર્માવલી. [તૈયાર છે.

આ ગ્રંથ શુક્લયજુર્વેદીય માધ્યદિની શાસ્ત્રાના પ્રાજ્ઞાણોને ગર્ભાધાનાદિ શોડશ-સસ્કારો કરવા કરાવવા માટે અતિ ઉપયોગી છે. એની પ્રયોગરચના અને પદ્ધતિ એવી ઉત્તમ અને સરલ રીતે યોજી છે કે એની મદદ તરફ દરેક બ્રાહ્મણ (વિદ્વાન્ કે અધિ-દ્વાન્) સરલતાથી પ્રયોગ કરાવી શકે છે. અને પ્રયોગવિધિ સ્પષ્ટ સમજી શકે છે.

જેમને વ્યાકરણનું જ્ઞાન નથી હતા શુક્લયજી [યજમાનયજી] કરાવવાની છે તેવાઓને આ ગ્રંથ એક આશીર્વાદરૂપ છે. તેથી જ આ ગ્રંથ બીજા પ્રયોગ કરતાં વધે દરજે શ્રેષ્ઠ છે. કારણ કે સરલ માધ્ય અને સરલ રચનાને તીકે આશી પ્રયોગ સાક્ષી પ્રચલ્ન કર્મો વિના જ અનાયાસે જ વલ્લવી મુલપાઠ થયા જેવો થઈ શકે છે અને મારવાર બીજા છપોની પેટે પ્રયોગ કરાવતી વચ્ચે પુસ્તક સાથે રાલવાની જરૂર પડતી નથી, વઠ્ઠી આમાં યજ્ઞોતિષશાસ્ત્રને અનુગતી સંસ્કાર કર્મો માટેના મુદ્દાઓ અને લખણો માટેના ઘટના ક્ષમાર્થ સાથેનો સ્પષ્ટ નિર્ણય મલિસ્તર પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, જેથી તેને માટે બીજા ગ્રંથો જોવાની કે કોઈ વિદ્વાનને પૂછવાની જરૂર રહેતી નથી. વઠ્ઠી આ ગ્રંથ મ્હાન મ્હોટા સાતિકર્મો, પ્રહારાતિ, મવચંદી, વિષ્ણુ-ચાગ જેવા યાજ્ઞિક કર્મોમાં પણ ઘણો ઉપયોગી થઈ પડે તેમ છે. ત્વાસ કરી સ્વસ્તિ-વાચન, પ્રદેવતામલ્લ, અર્કોવિવાહ, વર્ધાપનપ્રયોગ અને પ્રહારાતિના પ્રયોગો વિદ્વાનો પાસે પ્રથમથી સંશોધન કરાવીને જ લાયક કરાવેલા છે, અને લખવિ-ધિમા અતિ ઉપયોગી સમપદીના મત્રો [વરવધૂને લેવાની પ્રતિજ્ઞાઓ] ના ગુજરાતી અર્થો અને સંગ્રહાદ્ય સાથે આપેલાં છે તેથી જાણુ જમાનામાં દરેકને વિવાહમિયામાં રસ પડી શકે તેમ છે. દુકર્મો આવો કોઈ ઉત્તમ ગ્રંથ હવે સુધી મ્હાર પડ્યો નથી. એક વચ્ચે મળાવી જોઈ ત્વાત્રી કરી લેવાની ત્વામ અભ્યાસ કરીએ છીએ. સુદર મ્હાન્દીંગ, ઉચા મ્હાન્દીંગ કાગલ અને મુવાધ્ય ટાઈપોમાં છપાવી વિશેષમાં અનુક્રમ-જિકા મ્હોજું કોટક વિગેરે વિગેરે પરિશિષ્ટરૂપે સાથે છે. છતાં કીમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦ રાખી છે. પોસ્ટેજ જોડું

મલયાજી ટેકાણુ—

પંડિત નારાયણ મૂલજી પુસ્તકાલય,

૨૨૯, કાલબાદેવી રોડ, નરનારાયણ મંદિર પાસે, મુંબઈ-૨.

વિષય:

પૃષ્ઠાંક

નવકુંડ મૂકવાનો પ્રકાર	૨૫
પંચકુંડ તથા ઇક કુંડનો પ્રકાર	૨૬
બ્રાહ્મણાદિવર્ણથી કુંડપ્રકાર	૨૬
દરેક કુંડોનું ફલ	૨૭
હોમસંખ્યાનુસાર કુંડપ્રકાર	૨૮
સીંજાઓના મતમાં કુંડમાનનો પ્રકાર	૨૯
ઇકઠાથથી વશઠાથસુધીનાકુંડોનું મુજમાન	૨૯
કુંડઉપર યોનિ મૂકવાનો પ્રકાર	૩૦
સર્વકુંડોની પ્રકૃતિભૂત ચતુષ્કોણસાધન	૩૧
યોનિકુંડ કરવાનો પ્રકાર	૩૨
અર્ધચન્દ્ર અથવા હૃત્તાર્ધ કરવાનો પ્રકાર	૩૩
ત્રિકોણ અને ઘૃત્તકુંડ પ્રકાર	૩૫
પટલ કુંડપ્રકાર	૩૬
સીંજાપ્રકારથી પટ્કોણનું લક્ષણ	૩૭
પદ્મકુંડનું લક્ષણ	૩૮
અષ્ટાંશિકુંડ લક્ષણ	૪૦
સીંજાપ્રકારથી અષ્ટકોણનું લક્ષણ	૪૧
જ્ઞાત ને કંઠનું લક્ષણ	૪૧
મેંદલાનું અધમાદિક પ્રમાણ	૪૨
જ્ઞાતક્ષેત્રનો સ્પષ્ટાક્ષરકરીને મેંદલાનું લક્ષણ	૪૨
મેંદલાનું અને નામિનું લક્ષણ	૪૩
પ્રકારાન્તરથી નામિનું લક્ષણ	૪૪
કુંડમાં મુકવાની યોનિનું લક્ષણ	૪૫
આંગઠ મેંદલા ને યોનિલક્ષણ	૪૬
કુંડ કરવાની શક્તિમાં વેદીની રચના	૪૭
ગ્રન્થ નિર્માણ સમય ને સંવત્તાદિ	૪૮
સરલાદીકાકારનો શ્લોક અને ગ્રંથસમાપ્તિ	૪૮

ઘનાત સુધાતા વધારાસાથે બહાર પડેલ નવીન પત્રધોલિ
શ્રી શુદ્ધ યજુર્વેદીય બ્રાહ્મણોત્તુ નિત્યોપયોગી
તૈયાર છે તૈયાર છે

બ્રહ્મનિત્યકર્મપ્રયોગઃ

આ એકજ ગ્રંથની મદદથી સંખ્યા, સ્નાનાદિ સામાન્ય ક્રિયાઓથી આરમી સર્વ શાન્તિ પૌષ્ટિક કર્મો અને મહારુદ્ર, શતચંડી, વિષ્ણુયાગ, શાસ્ત્રુયાગ, આદિમહા-યાગો સુધીની નાની મોટી સર્વ રિયાઓ કરી અને કરાવી શકાય છે એટલે પુરોહિતોને, યાજ્ઞિકોને, યજ-માન સદ્ગૃહસ્થોને અને વિદ્યાર્થીઓને આ ગ્રંથ પરમો-પયોગી એક કલ્પવૃક્ષ સમાન છે. આ ચોથી આવૃ-ત્તીમાં આવતા ૧૦૧ પ્રયોગો સુંદર અને ગ્લેઝ કાગલ-પર શુદ્ધ ટાઇપમાં છાપવામાં આવ્યા છે. અને પૃષ્ઠ-સંખ્યા ૩૫૦ સુંદર અને મુશોભિત સોનેરી નામધાતું પાકું પુઠું છતાં કિંમત માત્ર ર ૧-૧૨-૦ બહાર ગામ પોસ્ટેજ જુદું

પ્રાપ્તિસ્થાન—

પંડિત નારાયણ મૂલજી પુસ્તકાલય,
કાલ્યાણદેવી રોડ, નરનાથજી મંદિર આગળ, મુંબઈ

॥ श्रीगणेशाय नमः श्रीसरस्वत्यैनमः ॥

कुंडसिद्धिः ।

गाढं ध्वान्तमनेकभानुजठरे राजत्कलाधारिणि
प्रोदञ्चच्छफरीयुगं दरदलत्पत्रेऽणुहीरावलिम् ॥
स्वर्णोत्तुङ्गगिरिद्वयाधरचरीं दीनां कलिंदात्मजां
पश्याश्चर्यमिदं शिष्यामिति वदन्स्मेरः शिवः पातु वः ॥

अन्वयः—इदम् आश्चर्यं पश्य, इति शिवां पार्वतीं प्रति
वदन् स्मेरः ईषद्वासविशिष्टः शिवः वः युष्मान् पातु, इदं किम्—
अनेकभानुजठरे गाढं ध्वान्तं निविडं तमः । भूयः राजत्कला-
धारिणि विलसत्पूर्णचन्द्रे प्रोदञ्चच्छफरीयुगं चञ्चलमीनयुगं ।
पुनः दरदलत्पत्रे ईषद्विकसितकमले । अणुहीरावलिम् अल्प-
हीरपंक्तिम् । पुनः स्वर्णोत्तुङ्गगिरिद्वयाधरचरीं सुवर्णोन्नतपर्वत-
द्वयाधोगामिनीं दीनां सूक्ष्माम् । कलिन्दात्मजां यमुनाम् ॥१॥

शारदां गुरुपादार्जं गणेशं गौरीशंकरम् ॥

प्रणम्य जयदत्तञ्च प्रवक्ष्ये सरलां गिरम् ॥ १ ॥

(स० टी०)—महादेवञ्च पार्वतीञ्चना मनने आनन्द आप-
वाने भाटे अद्भुत रसने अतावता कहेवा लाज्या, हे प्रिये ! आ

આશ્ચર્યને જુવો. આશ્ચર્ય એ વસ્તુ છે કે જેની ઘટના અસંભવિત છે. પ્રથમ તો અનેક સૂર્યના મધ્યમાં મોટો અન્ધકાર એ અસંભવ છે. એક સૂર્યના ઉદયમાં અંધકારનો લેશમાત્ર નથી રહેતો, તો અનેક સૂર્યની પાસે ગાદાન્ધકાર કેમ રહે? તેજ આશ્ચર્ય છે. ખીનું પૂર્ણ ચન્દ્રમણ્ડલમાં ચંચલ માછલીઓ. ચન્દ્રમા આકાશમાં છે ને માછલીઓ જલમાં, વળી જલવિના માછલીઓનું જીવવું અસંભવિત ગણાય. વળી થોડા ખીલેલાં કમલમાં હીરાઓની હાર એ અસંભવ. કારણ—હીરા ખાણમાં ઉત્પન્ન થાય છે. વળી સોનાના મોટા બે મેરૂ પર્વતના નીચે વહેતી યમુના મેરૂ પર્વત એક છે ને યમુનાની ઉત્પત્તિ કાશ્મિર પર્વતમાંથી છે. થોડું સ્મિત કરીને પાર્વતીજીને આમ કહેતા એવા શિવ તમારી બધાની રક્ષા કરો. આદિ રૂપકાતિશયોક્તિ નામના અલંકારથી ભાનુપદ્મી પાર્વતીજીના માથામાં ગુંથેલા હીરા, અને અન્ધકારથી કેશ, ચન્દ્રમાંથી મુખમણ્ડલ, માછલાંથી નેત્ર, પદ્મથી મુખ, હીરાકણ્ઠીથી દાંત, પર્વતથી રતન, યમુનાથી રોમાવલીનો ભાગ ગ્રહણ થાય છે. એ સાહિત્યમન્ય અલંકાર શેખરાદિથી સ્પષ્ટ થશે. શાર્દૂલવિક્રિદિત છન્દ છે, વૈદર્ભી રીતિ છે, પ્રસાદ ગુણ છે. ॥ ૧ ॥

અથ કવિવંશવર્ણનમ્ ।

કૃષ્ણાત્રિગોત્રે નિતરાં પવિત્રે પવિત્રકર્માઽજનિ
 ચૂવશર્મા ॥ તત્સૂનુના વિટ્લદીક્ષિતેન ધિરચ્યતે
 મંડપકુણ્ડસિદ્ધિઃ ॥ ૨ ॥

અન્વય:—નિતરાં પવિત્રે કૃષ્ણાત્રિગોત્રે પવિત્રકર્મા વૃવશર્મા
અજ્ઞાનિ । તત્સન્નુના વિઠ્ઠલદીક્ષિતેન મંઢપકુण्डसिद्धिः विरच्यते ॥

(સં ટી૦)—અલ્પાન્ત પવિત્ર એવા કૃષ્ણાત્રિ નામના
ગોત્રમાં, યજ્ઞનાદિ ૫૮ (૬) કર્મોથી પવિત્ર એવા ધૂપશર્મા નામના
બ્રાહ્મણ જન્મ્યા. તે ધૂપશર્માના પુત્ર વિઠ્ઠલદીક્ષિત ઠવિએ મંઢપ
કુંડસિદ્ધિને રચી છે. આ ઉક્તિ અંથ કર્તાએ તટસ્થતાથી કરેલી
છે. ઉપજાતિ નામનો છન્દ છે. ॥ ૨ ॥

॥ કુંડાદિ રચનાના ઉપયોગી માપોની પરિભાષા ॥

કૃતોર્ધ્વવાહોઃ સમભૂગતસ્ય કર્તુઃ શરાંશપ્રપ-
દોચ્છિતસ્ય ॥ યો વા સ હસ્તોઽસ્ય જિનાંશકોપિ
સ્યાદંગુલં તત્તદિમાંશકા યે ॥ ૩ ॥ યવો યૂકા ચ
લીક્ષા ચ વાલાયં ચૈવમાદયઃ ॥ કૃતમુષ્ટિકરો
રલિરરલિરકનિષ્ઠિકઃ ॥ ૪ ॥

અન્વય:—કર્તુઃ યઃ શરાંશઃ સઃ હસ્તઃ અસ્ય હસ્તસ્ય જિનાં-
શકઃ અઙ્ગુલં સ્યાત્ યે તત્તદિમાંશકાઃ તે યવાઃ યૂકા ચ પુનઃ
લીક્ષા વાલાયં ચ એવમાદયઃ માનસંજ્ઞા ભવતિ કૃતમુષ્ટિકરઃ
હસ્તઃ રલિઃ ઇત્યુચ્યતે, અકનિષ્ઠિકઃ કૃતમુષ્ટિકરઃ હસ્તઃ અરલિઃ
ઉચ્યતે કથંભૂતસ્ય કર્તુઃ કૃતોર્ધ્વવાહોઃ પુનઃ કથંભૂતસ્ય સમ-
ભૂગતસ્ય વા પક્ષાન્તરે, પુનઃ કથંભૂતસ્ય પ્રપદોચ્છિતસ્ય,
અપિ નિશ્ચયે ॥ ૩ ॥ ૪ ॥

(સં ટી૦)—યજ્ઞ કરવાના જાનાનો પાંચમો ભાગ હાથ

કહેવાય છે. જ્યારે તે કર્તા સરખી જમીન ઉપર હાથ હંચા કરીને ઉભો રહે સરલ વાંસથી માપી લે પછી તે વાંસટાના સરખા પાંચ ભાગ કરવા તેમાં એક ભાગ તે હાથ સમજવો. એ હાથનો ઓવીસ (૨૪) મો ભાગ તે અંગુલ કહેવાય, અંગુલનો અષ્ટમાંશ તે યવ કહેવાય. યવનો અષ્ટમાંશ યૂકા, યૂકાનો અષ્ટમાંશ લીક્ષા. લીક્ષાનો અષ્ટમાંશ વાલાત્ર આદિ પદ્ધતી જરૂરેણુ ત્રસરેણુ પરમાણુ ગ્રહણ થાય છે. પણ એનો અહિં કંઈ ઉપયોગ નથી તેથી એનું સ્વરૂપ નથી કહ્યું. મુઠી ખાંધેલો જ હાથ તેને રલિ કહે છે. તથા મુઠી ખાંધેલા હાથમાંથી કનિષ્ઠા પ્રસરાવવાથી અરલિ થાય છે. એટલે ૨૧ આંગળની રલિ ને ૨૨૥ આંગળની અરલિ છે તે બધું ગુરૂદ્વારા માપસાધન થાય છે. વિપરીતાખ્યાને અનુદ્યુષ્ છન્દ છે.^૧

॥ કુંડમંડપાદિ સાધનોપયોગી ભૂમિશોધનપ્રકાર ॥

જ્ઞાત્વા પૂર્વ ધરિત્રીં દહનચ્ચનનસંસ્માવનૈઃ સંચિ-
જ્ઞોઘ્ય પશ્ચાત્કૃત્વા સમાનાં મુકુરજઠરવદ્વાચયિત્વા
દ્વિજેન્દ્રૈઃ ॥ પુણ્યાહં કૂર્મશેષૌ ક્ષિતિમપિ કુસુમાદ્યૈઃ

૧ આચાર્યદેવસ્ય યનિષ્ઠિકાર્યશ્ચતુર્ભિરેવાંગુલિભિર્મહેરે ॥

મધ્યાગ્નિદેર્મધ્યમપર્વમાર્ગે તિર્યગ્વિષર્પદ્વિતિયં તુ મેયા ॥

જાલંતરગતે માતૌ ગત્યુદ્ધમે દ્વયતે રચ । પ્રથમે તત્ત્રમાખાતૌ ત્રસરેણુ પ્રચ-
ક્ષતે ॥ ત્રસરેણુતુ વિદ્યેયો વેડ્યો યુ પરમાખવ । ત્રસરેણુતુ તે દાટૌ રધરેણુતુ
સંસ્મૃત. ॥ રધરેણુતુ તે દાટૌ ચાલમ્ તત્ત્રમનં મુપે । ચાલમ્ સ્વર લીક્ષા તુ પૂર્વા
લીક્ષાટકં સ્મૃતમ્ ॥ અટૌ ચૂષ્ણ યથ પ્રાદુરેણુટ તુ ચવાટકમ્ ॥ તથેવ ॥ રલિત-
ગુલ્પવાંણિ વિદ્યેદરવેદવિસતિ । અરલિરહનિષ્ઠ- સ્વાત્યોઽન્નાંસવિદુર ॥

સમારાધ્ય શુદ્ધે વારે તિથ્યાં ચ કુર્યાત્સુરપતિક-
કુમ્ભઃ સાધનં મण्डपार्थम् ॥ ૫ ॥

અન્વયઃ—આચાર્યઃ શુદ્ધે વારે, ચ પુનઃ શુદ્ધતિથ્યાં મંડ-
પાર્થમ્ સુરપતિકુમ્ભઃ સાધનં કુર્યાત્, કિં કૃત્વા, પૂર્વ ધરિત્રી
જ્ઞાત્વા, પુનઃ કિં કૃત્વા, દહનત્વનનસંપ્રાવનૈઃ સંવિશોધ્ય,
પશ્ચાત્ મુકુરજઠરવત્ સમાનાં કૃત્વા, પુનઃ ત્રિજેન્દ્રૈઃ પુણ્યાહં
વાચયિત્વા, પુનઃ કૂર્મશેષૌ ક્ષિતિમ્ અપિશબ્દાદ્દરાહં કુસુમાદ્યૈઃ
સમારાધ્ય ॥ ૫ ॥

(સ૦ ટી૦)—આચાર્યે શુદ્ધ વાર (સોમ, બુધ, ગુરુ,
શુક્ર) ના દિવસોએ રિક્તાદિ નિન્દિત તિથિઓને છોડીને વ્યતિ-
પાતાદિ યોગોરહિત શુદ્ધ દિનોમાં મંડપને માટે પહેલાં પૃથ્વી
મંડપને યોગ્ય જોઈ અને બ્રાહ્મણાદિ વર્ણુ અને શલ્યાદિની પરીક્ષા
કરીને કરી તેને દહન કરી પછી હસ્તપ્રભાણુ ખોદીને પાણીથી
ખૂણું કરી સારી માટીથી ભરી કર્પણના મધ્યમવૃત સમાન કરીને
વૈદિક બ્રાહ્મણો પાસે પુણ્યાહવાચન કરાવી કાન્યબો શેષનાગ
ભૂમિવરાહ આદિનું પૂજન કરવું.

ભૂમિની પરીક્ષા સંક્ષેપમાં કહું છું—

જો જમીન કાઠી જાય ને જમાં હાડકાં વિગેરે હોય તે ભૂમી
મંડપકુંડના યોગ્ય ન ગણાય, ને કર્તાના આયુષ્ય ને ધનનો નાશ
કરેછે. જો ભૂમિ ઈશાનકોણુ, પૂર્વદિશા અને ઉત્તરદિશા બાજુ
નિચી હોય અથવા પાણી નાખવાથી તે બાજુ જાયતો તે ભૂમિ
શ્રેષ્ઠ છે. જે ભૂમિ ગર્ભીમાં શીત, શીતકાળમાં ઉષ્ણ ને વર્ષામાં

સમચીતોષ્ણ હોય તે ભૂમિ શુભ છે. જે જમીનમાં ધીના જેવો
 સુગન્ધ હોય તે જ્યાં દર્શ થતો હોય તેને બ્રાહ્મણ ઐવી સંજ્ઞા
 કહી છે. રક્તગન્ધ હોય તે સર્પ થતા હોય તે ક્ષત્રિયસંજ્ઞા. ક્ષાર-
 કેશ ગન્ધ હોય તે કુશ કાશ થતો હોય તેની વૈશ્યસંજ્ઞા. જેમાં
 વિદ્યા જેવી ગન્ધ હોય તે દરેક ધાસ થતા હોય તેની શૂદ્રસંજ્ઞા.
 હવે જે વર્ણની ભૂમિ હોય તે વર્ણને લાલ બહુ આપે. કોઈપણ
 રંગની ભૂમિ હોય પણ કંઈને ચિકણી હોય તે સારી ખીજ
 પરીક્ષા સમયોરસ ખાડો કરી માટી પૂરવી ને જો વધે તો ઉત્તમ
 ને બરાબર થાય તો મધ્યમ, ને ઘટે તો અધમ ભૂમિ બલુવી.
 ત્રીજી કુંડ ખોદતાં કેશ, કોલસા, બૂશો, હાડકું, રાખ મળે તો
 ખોદું ને ગોશુંગ, શંખ, સૂત્રી, કાચખો આદિ મળે તો શુભ
 સમજવાં. અધરા છંદ છે.^૧ ॥ ૫ ॥

૧ યચ્છારદાતિલકે “મક્ષમરાશિવારાણામનુકૂલે શ્રમેહનિ ॥ તતો ભૂમિતલે
 શુદ્ધે શુપંગારવિવર્જિતે ॥ પુષ્પાહ વાત્સલ્યેવા તુ મદપ રત્નવેષ્ટુભમ્” ॥ તત્ર
 ભૂપરીક્ષા પચરાત્રે ॥ “તતો ભૂમિ પરીક્ષેત વાસ્તુજ્ઞાનવિશારદ ॥ સ્ફુટિતા ચ
 સસાવ્યા ચ પરિમયા રોહિણી તથા ॥ દૂરત પરિવર્જ્યા ભૂ કર્તૃરાયુર્ધનાપદા ॥
 રૂક્ષાકોણટ્વા સા ચ કર્તુ શ્રીદા સુનિશ્ચિતમ્ ॥ પૂર્વપ્તવા વૃદ્ધિકરી ધરદા તૂતર-
 ણવા ॥ શેષકાષ્ઠાશ્ચ ભૂમિર્ધનાયુર્ધનાગિની ॥ વ્રાહ્મણી પૃથગધા સ્વાત્ક્રિયા
 રક્તગદ્ગદા ॥ ક્ષારગદ્ધા ભવેદૈર્વ્યા શ્વદા મિદગધિની સિતિ ॥ વ્રજાપી ભૂ કુશો-
 પેતા ક્ષત્રિયા શરસકુલ ॥ કુશકાશાકુલા વૈદ્યા શ્વદા સર્વેતૃણકુલ ॥ બનિવિદ્યા ॥
 કુડસર્વલે ॥ ‘ સિતા પીતા તુયા રક્ત કૃષ્ણવર્ણસમન્વિતા ॥ સ્થિરોદ્ગ્રા દદા
 ક્ષિપા ભૂમિ સર્વેસુભાવદા ॥ શ્રીતસ્પર્થોળ્લકાલે ચા વદિસ્વર્શો દિમાગમે ॥ ધર્માસુ
 ચોભયસ્વર્શો સા શુભા પરિકીર્તિતા” ॥ હંચત્રીવપચરત્રે ॥ “સુદરીણાં રતિયંત્ર
 પુલ્કયે સદ રાત્રમ ॥ કાશ્મીરચદનામોદકર્પૂરાગરુધિની ॥ કમલોત્પલ્લગધા ચ
 જાતીચંપકગિની ॥ માટલામઝિગધા નાગકેસરમધિની ॥ દધિશીરાજ્યગધા ચ

मदिरासवगधिनी ॥ सुगन्धिब्रीहिगन्धा च शुभगन्धयुता च वा ॥ सर्वेषामेव वृणाना
भूमि साधारणी मता ॥ कुसुमप्रकारस्तद्वयस्या न म्भ्यनिमृच्छति ॥ न निर्वाति
तथा दीपस्तोय शीघ्र न जीर्यति ॥ मधुरा च कपाया च आम्वा च कटुका तथा ॥
कुर्वन् शरैस्त्रयाकाशैर्दूर्वाभिर्या च समृतेति ॥ प्रयोगशारे ॥ “वितस्त्रिमास
विस्तारं निर्माय विवरं भुवि ॥ निक्षिपेत्तु मृदस्त्रिभिन् तासु शिशसु सोमना ॥
तमासु मध्यमं विद्याभ्यूनास्वधममुच्यते ॥ परीक्ष्यैव प्रयत्नेन लब्ध्वा भूमिं
कनीयसीम् ॥ अगारतुपकेशादिहीनं कृत्वा तु भूतलम्” इति ॥ वासिष्ठर्षा ॥
“सन्त्यमाने यदा पुडे पापाण प्राप्यते भुवि ॥ तदा स मृत्तवे चास्थिकेशागारैर्धनं
क्षय ॥ भस्माना च भय प्रोक्तं नृपैः प्रोक्ता हरिव्रता” इति ॥ शाल्यहान महाक
पिलपञ्चरात्रे ॥ ‘प्रासादारभकाले च गृह्णारभे विशेषतः ॥ शत्रोद्धारस्तु कर्तव्यो
यदीच्छेच्छुभमात्मन ॥ प्रासादारभकाले तु यदग स्मृत्यते पुमान् ॥ वास्तुवेहे
दक तत्र शत्रो विद्याद्विषक्षण ॥ कङ्कयति शिरं पुत्रि शिरं शत्रो समुद्धरेत् ॥ शत्रो
तत्रास्थि विहेय सन्त्यमाने करनये ॥ अग्निदाहश्च चरवे धनहानिश्च जायते ॥
यज्ञनोत्पादयेच्छत्र्य यदीच्छेच्छुभमात्मन ॥ बाहू कङ्कयमाने तु निर्दिशोऽग्रेऽग्न्य
लाम् ॥ हस्तद्वयेन सतिष्टेक्ष्ण गदित तब ॥ स्वामिनो मरणं विद्याद्विदेशगमनं
तथा ॥ यज्ञेनो ॥ ऊरू कङ्कयमाने तु कांस्यशस्त्रं विनिर्दिशेत् ॥ हस्तेनैवेन
सतिष्टेक्ष्ण गदित तब ॥ अस्ती य भवेद्दार्श यज्ञोद्धानिश्च जायते ॥ यज्ञे ॥
हस्तौ कङ्कयमाने तु ककालं च विनिर्दिशेत् ॥ त्रिहस्तेन च सतिष्टेक्ष्ण्यमाने च
नान्यथा ॥ अग्निदाहश्च रोगश्च सशस्त्रे मरणं भवेत् ॥ पृष्ठं कङ्कयमाने तु बाहु
शत्रो विनिर्दिशेत् ॥ शार्ङ्गहस्तेन सतिष्टेक्ष्ण कार्यं विचारण ॥ स्वामिनाशो भवेत्तत्र
भार्या वा जायतेऽध्वरी ॥ पादौ कङ्कयमाने तु हस्तशस्त्रं विनिर्दिशेत् ॥ शार्ङ्गहस्तेन
सतिष्टेक्ष्ण गदित तब ॥ गोनाशो राजदण्डश्च सशस्त्रानिश्च जायते ॥ कुक्षौ कङ्क
यमाने ॥ पापाण तत्र निर्दिशेत् ॥ हस्तद्वितयमानेन स ॥ भुजगदशस्त्रं
स्थात्तस्माच्छत्र्य समुद्धरेत् ॥ जानू कङ्कयमाने तु भस्म तत्र विनिर्दिशेत् ॥ हस्त-
द्वयेन सतिष्टेक्ष्ण ॥ अग्निदाहो मनस्तापः क्लेशास्तत्रात्मनि च ॥ परोत्थेयविधं धनं
तस्मात्तद्वै समुद्धरेत् ॥ गोशृङ्ग पीठमहकं शराः पुक्तिश्च कच्छप ॥ कबुकश्च
प्रशाला ह्युर्वाधाया रक्षजगतय ॥ अगारं वै तु यं येशमस्थिशस्त्रं विचारयेत्”
इति । वास्तुदेशान् सोमशर्मा ॥ ‘जानुनी कूर्परायणे दिशि वातद्रुताशयो ॥
वेभ्यां पादपुटी रोध्यां शिरोऽल्ल हृदयवति” इति ॥ इदमग्नीष्टभूमौ नवदीपं चक

॥ दिशा साधनमां शंकुभंडं करेत्वा ॥

नृपांगुलैः संमितकर्कटेन सूत्रेण वा वृत्तवरं
विलिख्य । रव्यंगुलं शंकुममुप्य मध्ये निवेशये-
त्त्वाक्षिमितांगुलीभिः ॥ ६ ॥ चतसृभिश्चापि ऋजू-
त्तमाभिः संस्पृष्टशीर्षं तु समेपिकाभिः । तच्छंकुभा
यत्र विशेषेयाद्बृत्ते क्रमात्स्तो वरुणेन्द्रकाष्ठे ॥ ७ ॥

अन्वयः—नृपांगुलैः संमितकर्कटेन वा सूत्रेण वृत्तवरं
विलिख्य अमुप्य मध्ये रव्यंगुलं शंकुं निवेशयेत् स्वाक्षिमितां-
गुलीभिः चतसृभिः ऋजूत्तमाभिः समेपिकाभिः संस्पृष्टशीर्षं
यत् शंकुभा वृत्ते यत्र विशेषेत् अपेयात् क्रमात् वरुणेन्द्र-
काष्ठे स्तः ॥ ६ ॥ ७ ॥

(सं० टी०)—१६ अंगुलना प्रमाणं करकाटक (५२८६६)
अथवा १६ अंगुलना भूतवटे सुंदरवृत्त अथवा गोणभंडल करी
येना वयमां १२ आंगणनो शंकु भूकपो. २० अंगुलनी ये
शंकुनी पूर्वाह्णध्याया भंडल रेखाभां ८ नव्याये भंडलभां
प्रवेश करै ये नव्याभां पश्चिमदिशातुं सूचक ऐकं शंकु नाभी

विधाय द्रष्टव्यम् । अन्येपि भूमिशोधने दादादयः प्रकाराः स्मृत्युक्तानि अनुसंधेयाः
विस्तारमयाश्चात्र लिख्यन्ते । इयंशीर्षपंचरात्रे ॥ “भूमिं तोयसमा कृत्वा दर्पणो-
द्घर्षेनिभाम् ॥ इति तत्प्रकारस्तु ॥ “सुकाष्ठपट्टिं चतुरंगुलोच्चं हस्तायतामंगुल-
विस्तृतां च ॥ कृत्वांतरकाष्ठगुलं वक्रकोणयतस्ततः पूरय सन्मृदा कुम्भ” इति ॥
मत्स्यपुराणे । “वराहं कूर्मशेषौ च क्षितिं चैव विधानतः । पूजयेद्वास्तुकार्येषु
विधिना साधकोत्तमः” इति ॥

પછી શંકુની છાયા પરાહ્ણમાં વૃત્તરેખાથી જે જગ્યામાં બહાર આવે એ જગ્યા પૂર્વદિશાને બતાવવાવાળી એવી રીતે પશ્ચિમ-રેખા પૂર્વરેખા સિદ્ધ થાય છે. ઉપજાતિ ને વિપરીતાખ્યા નામનો છન્દ છે. ॥ ૬ ॥ ૭ ॥

॥ સંક્રાન્તિવિષયમાં રેખાનું ચાલન ॥

કર્કે કીટે ગોમૃગે ચૂકયા સા દ્વાખ્યાં ચાલ્યા
સિંહકુંભત્રિકેપિ ॥ યાં વૈ કાઠ્યાં માનુમાન્યાતિ
તસ્યાં ચાલ્યા દ્વંદ્વે કાર્મુકે ચાલનં ન ॥ ૮ ॥

અન્યથા:—સા રેખા કર્કે કીટે ગોમૃગે ચૂકયા ચાલ્યા
સિંહકુંભત્રિકેગપિ યાં દિશં માનુમાન્ યાતિ તસ્યાં ચાલ્યા દ્વંદ્વે
કાર્મુકે ચાલનં નાસ્તિ ॥ ૮ ॥

(સં ટીકા)—કર્ક, વૃથિક, વૃષ, મકર, એમાં જ્યારે સૂર્યસંક્રાંતિ હોય ત્યારે છાયા ૧ ચૂકાથી ખસેડવી. સિંહ, કન્યા, તુલા, કુંભ, મીન, મેષ એમાં સૂર્યસંક્રાંતિ હોય તો ૨ ચૂકા ખસેડવી. પરંતુ સૂર્ય જે દિશામાં બધ તે દિશાને વિષે ચાલન કરવી. તાત્પર્ય એ છે કે કર્ક, વૃથિકમાં સૂર્ય દક્ષિણાયન રહે છે. ત્યારે દક્ષિણદિશાની રેખા ચલાવવી. વૃષભ, મકરમાં ઉત્તરાયણ રહે છે ત્યારે ઉત્તરદિશાની રેખા ચલાવવી. એવી રીતે સિંહ, કન્યા તુલાની સંક્રાંતિમાં દક્ષિણની કુંભ, મીન, મેષ સંક્રાંતિમાં ઉત્તરની મિથુનની સંક્રાંતિ ને ધનની સંક્રાંતિમાં ચાલન નથી. જ્યાંથી છાયા નિર્ગમ પ્રવેશ થાય છે. તે દિશા મંડલરેખામાં મનાય છે. શાલિની છન્દ છે. ॥ ૮ ॥

॥ ઉત્તરદિશાનું સાધન ॥

રજ્જું દ્વિઘ્નાં મધ્યચિહ્નાં સપાશાં પ્રાચી શંકૌ
પશ્ચિમે चापि दत्त्वा ॥ कर्पेद्धीमान् दक्षिणे चोत्तरे
च तच्चिह्ने स्यादक्षिणा चोत्तरा दिक् ॥ ९ ॥

અન્વય:—સપાશાં મધ્યચિહ્નાં દ્વિઘ્નાં રજ્જું પ્રાચી શંકૌ ચ
પશ્ચિમે અપિ દત્ત્વા દક્ષિણે ઉત્તરે ચ ધીમાન્ કર્પેત્ તત્ ચિહ્ને
દક્ષિણા ચ ઉત્તરા દિક્ સ્યાત્ ॥ ૯ ॥

(સં ૬૦)—જેટલો કુંડમંડપનો વિસ્તાર હોય, તેનાથી
બમણું સુતર લેવું. એ સૂત્રના મધ્યમાં નિશાની કરવી ને સૂત્રના
છેડે પાશો કરવો, એ પાશને પહેલાની જમ શંકુમાં નાખવો.
પછી મધ્ય ચિહ્નને પકડીને દક્ષિણમાં ખેંચે, જે ભૂમિમાં મધ્ય
ચિહ્ન પડે તે દક્ષિણદિશા તેવી રીતે ઉત્તરદિશા, તાત્પર્ય એ છે
એક હાથમાં ૨૪ આંગળનો કુંડ છે તો ૪૮ આંગળનું સુતર
લેવું. જ્યાં બે હાથનો કુંડ છે ને ૩૪ આંગળનો હાથ છે ત્યાં ૬૮
આંગળનું સુતર લેવું. જે કુંડમાં યવોની વૃદ્ધિ હોય ત્યાં યવમાન
ને આંગળ બન્ને બમણા કરવા. ૧૬ હાથની યજ્ઞશાલામાં ૩૨
હાથનું સુતર લેવું જોઈએ. શાલિની છન્દ છે. ॥ ૯ ॥

॥ રાત્રિએ દિશાનું સાધન ॥

निशि वा श्रवणोदये दिगैन्द्री गुरुभस्योदय-
नेऽथ वह्निभस्य ॥ सुरवार्धकिवायुभांतरालेऽप्य-
मुतः साधय पूर्ववच्च याम्याम् ॥ १० ॥

અન્વય:—વા પક્ષાન્તરે નિશિ શ્રવણોદયે દેંદ્રી દિક્ વા ગુરુમસ્યોદયને વા વદિમસ્યોદયે, વા સુરવાર્ધકિવાયુમાંતરાલે દેંદ્રી દિક્ ભવતિ અમૃતઃ પૂર્વવત્ યામ્યાં સાધય ॥ ૧૦ ॥

(સાં ટીં) — રાત્રિના સમયમાં જ્યાં શ્રવણનો ઉદય થાય છે. ત્યાં પ્રાચિ દિશા થાય છે. જ્યાં પુખ્તનક્ષત્રનો ઉદય થાય છે અથવા કૃત્તિકાનો ઉદય થાય છે, અથવા ચિત્રા સ્વાતિના વચ્ચેમાં પ્રાચિદિશા થાય છે. એવી રીતે પ્રાચિદિશાથી પૂર્વોક્ત પ્રકારે દક્ષિણદિશા સાધન કરે. ઉપજાતિ છન્દ છે. ॥ ૧૦ ॥

॥ ચિત્રા સ્વાતિનો અંતરાળ જાળવાનો ઉપાય ॥

ચિત્રાં વિધ્વૈકયા સ્વાતીમન્યયાપિ શલાકયા ।
તિર્યવસ્થાંતરચિહ્નાંસ્તુ દ્વિમૂલે સ્વાત્સ્ફુટેન્દ્રદિક્ ॥

અન્વય:—એકયા શલાકયા ચિત્રાં વિધ્વા અન્યયા શલાકયા સ્વાતીં વિધ્વા તિર્યવસ્થાંતરચિહ્નાં દ્વિમૂલે સ્ફુટેન્દ્ર-દિક્ સ્વાત્ ॥ ૧૧ ॥

(સાં ટીં) — એક સીધી શલાકાએ ચિત્રાનો વેધ કરવો બીજાએ સ્વાતિનો, જે શલાકાઓની ઉપર અમ્રભાગની પાસે મધ્યમાં નિશાન કરીને, ત્રીજી શલાકા લે. પછી પહેલી બીજી શલાકાનું મૂલ એકઠું કરી ત્રીજી શલાકાના મધ્ય ચિહ્નથી જે બાજુ લાગવાવાળી ર, (જે) લંબક ને ચોથી શલાકા લગાવવી તે જે લંબક જમીનમાં જ્યાં પડે ત્યાં પૂર્વ ને પાશ્વમ સૂત્ર લગાવવાની પૂર્વેદિશા સ્પષ્ટ થાય છે. એનું સાધન દિશામાં દુશ્વળ એવા-ઓની દિશા જોવાથી સ્પષ્ટ જણાય છે. અનુષ્ટુપ્ છન્દ છે. ॥ ૧૧ ॥

॥ બીજા સહજ ઉપાયથી દક્ષિણ ઉત્તરદિશા સાધન ॥

પરમદિનદિનોઝવાંતરાલં શરણુણિતં ચ રસૈ-
ર્દ્ધતં યુતિઃ સ્યાત્ ॥ સમકુગતે (નરે) નગાંગુલે ત્વિદ્
સમગતયા સ્વભયા ભવેદુદીચી ॥ ૧૨ ॥ દિનમા-
નદલે સત્તાંગુલચ્છાયાઽગ્રતો હિ યત્ ॥ શંકુમૂલે
નીયમાનં સૂત્રં સ્યાદુત્તરા દિશા ॥ ૧૩ ॥

અન્યથા:—શરણુણિતં પરમદિનદિનોઝવાંતરાલં રસૈઃ હૃતં
યુતિઃ સ્યાત્ । નગાંગુલે નરે સમકુગતે ત્વિદ્ ભવતિ સમગ-
તયા સ્વભયા ઉદીચી ભવેત્ । અથવા દિનમાનદલે સત્તાંગુલ-
ચ્છાયાઽગ્રતઃ યત્ શંકુમૂલે નીયમાનં યત્ર સા ઉત્તરા દિશા
સ્યાત્ ॥ ૧૨ ॥ ૧૩ ॥

(સં ટી૦)—મોટું દિનમાન ધટિ પલાદિ અને ઇષ્ટ
ચટિકા પક્ષાદિક બન્નેનું અંતર કરે ને અંતરથી જે આંક આવે
અને પાંચ (૫) થી ગુણે પછી ૭ (૬) થી ભાગ આપે તે
મધ્યાહ્ન છાયા થાય છે. અને સરખી જમીનમાં સાત આંગળનો
શંકુ લગાવવાથી સમઘાયાથી પોતાની છાયામાં ઉત્તરદિશા થાય
છે. અથવા મધ્યાહ્ન કાળમાં ૭ (સાત) આંગળનો શંકુ લગાવ-
વાથી એ શંકુના અગ્રભાગથી મૂળમુખી સુતર નાંખવાથી ઉત્તર-
દિશા થાય છે. પરમ દિનમાન ને ઇષ્ટ દિનમાન ગણિતથી અથવા
પોતાના દેશના સમયથી જણાય છે. પ્રહિષ્તામા અને અનુદુષ્
છન્દ છે. ॥ ૧૨ ॥ ૧૩ ॥

॥ મંડપનું ચતુષ્કોણ સાધન ॥

દિગંતશંકુદ્વયગં દ્વિપાશં વિસ્તારતુલ્યં તુ ગુણં
દલાંકે ॥ કોણે પ્રકર્ષેદિતિ વેદકોણેષ્વેવં ચતુ-
ષ્કોણમતીવ સાધુ ॥ ૧૪ ॥

અન્વયઃ—દિગંતશંકુદ્વયગં દ્વિપાશં વિસ્તારતુલ્યં એવંભૂતં
ગુણં દલાંકે કોણે પ્રકર્ષેત્ इति વેદકોણેષુ સત્સુ એવં ચતુષ્કોણં
અતીવ સાધુ ભવતિ ॥ ૧૪ ॥

(સં ટી ૦)—મંડપના વિસ્તારના બરાબર અર્થાત્ ૧૨
હાથના મંડપમાં ૧૨ હાથનું સુતર લેવું. એ સુતરમાં બે બાબુ
ટોચથી પાશો કરવો. એ પાશાને પૂર્વને દક્ષિણ દિશાના શંકુમાં
બાંધવો. પછી સુતરનો મધ્યભાગ પકડીને ખુણામાં તાણવો જે
જગ્યાએ સુતરનો મધ્યભાગ પડે તે અગ્નિકોણ થશે. એવીરીતે
દરેક દિશાઓના મધ્યભાગમાં કરવાથી દરેક ખુણાઓ થઈ જશે.
મંડપનું ચતુષ્કોણ સાધન થાય છે. વિપરીતાખ્યા નામનો
છન્દ છે. ॥ ૧૪ ॥

॥ મંડપની ભૂમિની ઉત્પાદ ॥

उच्चां भूमिं मंडपस्य प्रकुर्याद्धस्तोन्मानामर्द्ध-
हस्तोन्मितां वा ॥ मध्ये भूमिं मंडपेनोन्मितां च
त्यक्त्वा कुर्यान्मंडपश्चेद्वितीयः ॥ ૧૫ ॥

અન્વયઃ—મંડપસ્ય ભૂમિં હસ્તોન્માનામ્ વા અર્દ્ધહસ્તોન્મિતાં
ઉચ્ચાં કુર્યાત્ દ્વિતીયઃ મંડપઃ ચેત્ મંડપેનોન્મિતાં મધ્યે ત્યક્ત્વા
કુર્યાત્ ॥ ૧૫ ॥

(સં ટી૦)—મંડપની પૃથ્વીને એક હાથના પ્રમાણ-
વાળી (૨૪ આંગળ) અથવા અડધા હાથના પ્રમાણવાળી
(૧૨ આંગળ) ઢંચી બનાવવી. જે બીજે મંડપ બનાવવો હોય
તો જેટલા વિસ્તારવાળો મંડપ હોય તેટલી જમીન છોડી બીજે
મંડપ કરવો. ને મધ્યભૂમિનો સ્થાન કરવો. શાદિની છન્દ^૧
છે. ॥ ૧૫ ॥

॥ મંડપના અધ્યમદિ લેઃ ॥

દશસૂર્યકરોન્મિતોઽધમઃ સ્યાદિનશક્રપ્રમિતૈઃ
કરૈસ્તુ મધ્યઃ । ધૃતિભૂપકરોન્મિતો વરીયાન્નલ્લહ-
સ્તોઽપ્યથ મંડપસ્તુલાયામ્ ॥ ૧૬ ॥

અન્વયઃ—દશસૂર્યકરોન્મિતઃ મંડપઃ અધમઃ સ્યાત્ । દર્શન-
શક્ર-પ્રમિતૈઃ કરૈઃ મધ્યઃ સ્યાત્ । ધૃતિ-ભૂપ-કરોન્મિતઃ વરી-
યાન્ સ્યાત્ અથ તુલાયાં નલ્લહસ્તઃ અપિ ઉત્તમઃ સ્યાત્ ॥ ૧૬ ॥

(સં ટી૦)—૬૨ (૧૦) ને બાર હાથનો મંડપ અધમ
કહ્યો છે બાર (૧૨) ને ચૌદ (૧૪) હાથનો અધ્યમ કહ્યો છે. સોળ
(૧૬) ને (૧૮) અઠાર હાથનો ઉત્તમ કહ્યો છે તુલા પુરપના
દાનમાં વીસ (૨૦) હાથનો પણ ઉત્તમ કહ્યો છે.^૨ ઉપજાતિ
છન્દ છે. ॥ ૧૬ ॥

૧ કપિલપંચરાત્રે મંદર્પ પ્રકરણે ॥ ઉચ્છ્રાયો હસ્તમાનં સ્થાત્સુગમ ચ સુશોભનમ્ ।
સાસ્ત્રશાસ્ત્રે-મંડપાતરમુત્સુજ્ય કર્તવ્યં મંડપાતરમ્ ॥ સિદ્ધાંતશેખરે-સ્થાનદર્શ-
નુલ્લ દ્વાપ મંડપસ્થાલમીરિતમ્ ॥

૨ ઉક્તં વિધુર્કર્મણા । ધર્મિયર્થેષુ વૈરથેષુ મંદપે મોઝ્યવૈશમુ । હૃયગુરુપથા-
ન્નપા મોશાલયોક્તેષુ ચેતિ । પંચરાત્રે । “કવીમાન્દસહસ્ર-સ્થાનમધ્યમો દ્વાદ-

॥ મંડપોનાં દ્વાર તથા મધ્યવેદીનું પરિમાણ ॥

દિગંતરાલે દ્વિકરં ભવેદ્વાશ્ચતુષ્ટયં વેદગજાંગુલૈસ્તત્ । વિવર્દિતં મધ્યવરિષ્ઠયોઃ સ્યાદ્વેદી ત્રિભાગેન સમા કરોચ્ચા ॥ ૧૭ ॥

અન્વયઃ—દિગંતરાલે દ્વિકરં દ્વાશ્ચતુષ્ટયં ભવેત્ મધ્યવરિષ્ઠયોઃ તત્ વેદગજાંગુલૈઃ વિવર્દિતં સ્યાત્ તથા ત્રિભાગેન સમા કરોચ્ચા વેદી સ્યાત્ ॥ ૧૭ ॥

(સ્ત૦ ટી૦)—મંડપમાં દિશાઓના મધ્યમાં બે (૨) હાથના વિસ્તારવાળા ચાર (૪) દ્વાર બનાવવાં. મધ્યમ ને ઉત્તમ મંડપોમાં બે (૨) હાથ (૪) આંગળ તથા (૮) આઠ આંગળનાં દ્વાર કરવાં. મંડપના મધ્યભાગમાં (અથવા ત્રણ ભાગની બરોબરના મધ્યમાં) એક (૧) હાથની ઊંચી વેદી બનાવવી શ્રેષ્ઠ છે. ઇન્દ્રવજ્રા નામનો ઇન્દ્ર છે^૧. ॥ ૧૭ ॥

શોભિતઃ । તથા પોટસામિર્હસ્તેર્મંડપઃ સ્યાદિદોત્તમઃ” । તથા લિંગપુરાણે । “દશદ્વાદશહસ્તૌ ચ દ્વિદ્વિદશ તતઃ ક્રમાત્ । વિશદસ્તપ્રમાણેન મંડપં કૂટંમૈવ વા । સપ્તાદશહસ્તેન મલાહસ્તેન વા પુનઃ” इति । ननु द्वादशहस्तमंडपस्य कथमध-
मत्वं चेति । उच्यते । दशहस्तापेक्षया मध्यमत्वं चतुर्दशहस्तापेक्षया कनिष्ठ-
मथैकस्यैव यजमानस्य शुभ्रचित् शौण्ढवं कुत्रचिन्मुख्यत्वं तद्दशहस्तमंडपनयकुं-
क्षीपक्षे पंचमेरालापक्षे च आचार्यामुपवेशनं न सम्भवतीति । अत्र रह्यरभ्येकह-
स्तपरिमितैः कुंडकमेरालापश्च एवादरणीयः । औचित्यादर्थात्परिमाणमिति काला-
यनोक्तेश्च । उत्तनेपि मंडपे दशहस्तकुंडनवकपंचमेरालापदिपक्षस्य समावेशो न
स्यादिति मंडपवृद्धिः कार्या । यतो नवमुष्णवत्यां । चतुर्विंशहस्तपर्यंतं मंडप-
वृद्धिः । वास्तुशास्त्रे तु पंचहस्तमारभ्य द्वाविंशदस्तपर्यंतं वृद्धिः कर्मविशेषे उक्ता
या चात्र विस्तरमयात्र निख्यत इति ॥

૧ एतत्तेपलं समत्वप्रापनायेति व्याख्या । पंचरात्रे । ‘कनिष्ठे द्विकरं द्वा

॥ તુલા પુરૂષદાનમાં મધ્યવેદી ને ગ્રહવેદીનો બેઠ ॥

તુલાપ્રદાનેઽધમમધ્યયોઃ સ્યાત્સા પંચહસ્તોત્ત-
મકેઽદ્રિહસ્તા । ईशानभागे ग्रहवेदिका तु हस्तो-
न्मितोच्छ्रायवती त्रिविधा ॥ १८ ॥

અન્વયઃ—તુલાપ્રદાને અધમમધ્યયોઃ પંચહસ્તા વેદી સ્યાત્
ઉત્તમકે અદ્રિહસ્તા સ્યાત્ ईशानभागे हस्तोन्मितोच्छ्रायवती
त्रिविधा ग्रहवेदिका स्यात् ॥ १८ ॥

(સં ટી૦)—તુલા પુરૂષના દાનમાં અધમ તથા મધ્યમ
મંડપમાં પાંચ (૫) હાથની વેદી થાય ઉત્તમ મંડપમાં સાત
(૭) હાથની વેદી થાય મધ્યવેદીને મહાવેદી કહેછે. મંડપના
ईशानभागમાં એક (૧) હાથ લાખી પહોળી ઉચી ત્રણ (૩)
મેખયાયુક્ત ગ્રહવેદી બનાવવી બેઠએ. વિપરીતાખ્યા નામનો
છન્દ છે.^૧ ॥ ૧૮ ॥

॥ રત્ન મુકનાનો પ્રકાર ॥

समन्त्रिभिर्भागेषु सूत्रं प्रदद्यादुदग्दक्षिणं चापि

चतुरगुलवृद्धित । मध्यमोत्तमयोर्वेदी मध्यस्य त्रिभागया ' इति । क्रियासारे ।
“त्रिभाग मण्डप कृत्वा मध्यभागे तु वेदिका ।” इत्युक्तं । तदुत्तरे चतुरस्र सम-
स्त ” इति । वक्षिणेऽपि । इत्युक्तं च विस्तीर्णमिति । मत्स्यपुराणादिषु ग्रंथे-
दिमानमन्यथोक्तं तत्कर्मविशेषे हेयम् । लिङ्गावच्छेदरे तु विशेषः । “वेदी चतु-
र्विधा प्रोक्ता चतुरस्रा च पश्चिमी । ग्रीष्मरी सर्वतोमश वीक्षामु स्थापनादिषु ।
चतुरस्रा चतु कोणा वेदी सर्वफलप्रदा । तदग्रादिप्रतिष्ठाया पश्चिमी पद्मसन्निभा ।
राज्ञां स्यात्सर्वतोमश चतुर्भद्राभिषेचने । शिवाहे ग्रीष्मरा वेदी विश्वत्पल्लसमन्विता ।
दर्पणोदरसंकाशा निम्रोक्षतविवर्जिता । इति ॥

૧ માત્ર—પંચહસ્તા મંદેદેવી સમદેવતાના મંદેદ ॥

પૂર્વાપરં ચ । તત્સૂચ્યંશપૂર્તૌ ચ કોણેષુ દ્વયાત્સમ-
સ્તંભકાન્દ્વાદશૈવેપુહસ્તાન્ ॥ ૧૯ ॥

અન્વયઃ—મંડપસ્ય સમત્રિત્રિભાગેષુ ઉદગ્દક્ષિણં પૂર્વાપરં
ચાપિ દ્વયં પ્રદયાત્, તત્સૂચ્યંશપૂર્તૌ કોણેષુ શ્પુહસ્તાન્ દ્વાદશૈવ
સમસ્તંભકાન્ દયાત્ ॥ ૧૯ ॥

(સ૦ ટી૦)—મંડપના સમાનભાગમાં ઉત્તર દક્ષિણ તથા
પૂર્વ પશ્ચિમ ત્રણ ત્રણ સૂત્ર સમભાગે કરવાં, પછી ચારે ખુણામાં
પાંચ પાંચ હાથના બાર સ્તંભ મૂકવા જોઈએ. બાર હાથના મંડ-
પમાં ચાર ચારનું અંતર કરી બે સૂત્ર ઉત્તર દક્ષિણ ને બે સૂત્ર
પૂર્વ પશ્ચિમ લગાવવાથી મંડપના નવ ભાગ થાય. જ્યાં જ્યાં
સૂત્રના અગ્રભાગ હોય ત્યાં સ્તંભને મૂકવા. ચતુર. (આંગણું)
ના આઠ, (૮) સ્તંભ ને મંડપના વચ્ચમાં ચાર સ્તંભ મૂકવા બધા
મળીને ૧૨ (બાર) સ્તંભ થાય છે. ભુજંગપ્રયાત છન્દ છે^૧. ॥૧૬॥

॥ મહાવેદીના ખુણામાં સ્તંભ મૂકવાનો પ્રકાર ॥

વેદ્યાઃ કોણે હસ્તિહસ્તોચ્ચવેદસ્તંભાન્ દ્વયાદ્વ-
હ્નિદિક્તઃ સચ્ચૂડાન્ । પ્રાદક્ષિણ્યાત્પંચમાંશં તુ
ભૂમૌ દયાદેવં પોઢશસ્તંભસંસ્થાઃ ॥ ૨૦ ॥

અન્વયઃ—વેદ્યાઃ કોણે વહ્નિદિક્તઃ પ્રાદક્ષિણ્યાત્ સચ્ચૂડાન્
હસ્તિહસ્તોચ્ચવેદસ્તંભાન્ દયાત્, તુ પુનઃ પંચમાંશં ભૂમૌ દયાત્
એવં પોઢશસ્તંભસંસ્થાઃ ભવંતિ ॥ ૨૦ ॥

૧ પંચરાત્રે—મંડપાદ્યોચ્ચિદ્વાન્વેદસરૂપાસ્ચૂડાસમન્વિતાન્ । સ્તંભાન્સમ ચ
સંસ્થાપ્ય સ્તંભદ્વાદશકં પુનઃ । ત્રાદ્યોપુકપ્રકારેણ તત્ર તત્ર વિભાગતઃ ॥

(સં ટી૦)—મહાવેદીના ચાર ખુણામાં આઠ આઠ હાથના ચાર સ્તંભ ચૂડાસહિત અગ્નિખુણાથી લઈ દક્ષિણાવર્ત પ્રકારથી મૂકવા, અને એ સોળ થાંભલાનો પંચમાંશ ભાગ જમીનમાં ધાસવો. પહેલો અગ્નિકોણમાં સ્તંભ મૂકવો, પછી નૈઋત્યકોણ પછી વાયવ્ય પછી ઈશાનકોણ મહાવેદીના ચાર સ્તંભો અગ્રભાગસહિત પનાવવાનો નિયમ છે. અને બાર સ્તંભો ચૂડાસહિત મૂકવા. એવી રીતે સોળ (૧૬) સ્તંભની સ્થિતિ છે. નાના મોટા મંટપમાં ત્રિશશિના અનુમાનથી સ્પષ્ટ થાય છે. શાક્તિનીવૃત્ત છે^૧ ॥ ૨૦ ॥

॥ સ્તંભોના ઉપર કાષ્ઠ મૂકવાતું ॥

સ્તંભેષુ તિર્યગ્વલિકા નિધેયાશ્ચૂડાસુકર્ણેષ્વ-
થવા વહિસ્તાઃ । પૂર્વાપરં દક્ષિણસૌમ્યદિક્સ્યં
કોર્ણેતરા કાષ્ઠચયં નિદધ્યાત્ ॥ ૨૧ ॥

અન્વયઃ—સ્તંભેષુ ચૂડાસુ તિર્યક્ વલિકાઃ નિધેયાઃ અથવા કર્ણેષુ તાઃ વહિઃ નિધેયાઃ, કોર્ણે અન્તરા પૂર્વાપરં દક્ષિણસૌ-
મ્યદિક્સ્યં કાષ્ઠચયં નિદધ્યાત્ ॥ ૨૧ ॥

(સં ટી૦)—પ્રથમ મધ્યવેદીના ચાર સ્તંભોમાં છિદ્ર-

૧ શારદાતિલકે—ચોડશસ્ત્રમણ્યુક ચત્તારલેષુ મધ્યમા । અન્યથ—સ્તંભો વદ્ધાયે શિલાન્યાસે સૂત્રવિજનવીલકે । સત્રનાવટસસ્કારે પ્રારંભો વહિગોચરે । વાસ્તુ ૦ પચ્ચમાશ સનેદુર્માઃ સર્વસાધારણો વિધિ । ચત્રકાષ્ઠ-પન્નાશાધ્યાત્યન્યપ્રોષ પ્રધર્મકતોદ્રવા । શ્રીપણ્ડુદુષરોવિલ્વધ્વન સરલસ્યા । શાસ્ત્ર દેવદાદ્ય સદિરથેતિ યાજ્ઞિકા ॥

વાળાં વાંકાં કાઢ નાખવાં. એવી રીતે પૂર્વ પશ્ચિમ બે કાઢ ઉત્તર દક્ષિણ બે કાઢ એમ ચાર કાઢ થાય છે. (કાઢ એટલે લાકડું) એવી રીતે બાર બાર સ્તંભોમાં કાઢની ગોઠવણ કરવી. ચાર બાર-ણામાં યજ્ઞકાઢની ગોઠવણ કરવી. ઇન્દ્રવજ્રા છન્દ છે.^૧ ॥૨૧॥

॥ મંડપના ઉપર આચ્છાદન પ્રકાર ॥

મધ્યભાગશિખરં રચયિત્વા છાદયેદપિ કટૈ-
ઋજુવંશૈઃ । દ્વારવર્જમિહ મંડપમેનં સ્તંભકાનપિ
સુવસ્ત્રસમૂહૈઃ ॥ ૨૨ ॥

અન્વયઃ—મધ્યભાગશિખરં રચયિત્વા દ્વારવર્જ એનં મંડપં
કટૈઃ ઋજુવંશૈઃ અપિ છાદયેત્, સ્તંભકાન્ અપિ સુવસ્ત્રસમૂહૈઃ
છાદયેત્ ॥ ૨૨ ॥

(સં ટીકા)—મંડપના મધ્યભાગમાં (શિખરના આકાર
જેવું કરવું. અને દ્વારની જગા છોડી એ મંડપે ચટાઈ (વાંસની
છાદડી) વાંસથી આચ્છાદિત કરવો. અને સ્તંભોને વસ્ત્રાદિથી
પરિવેષ્ટન કરવું. અહિં સુવસ્ત્રપદ માત્ર કુર્લુકાદિ (રેશમી) વસ્ત્રોને
મટિ છે. નારીએલ દર્પણુ આમર આદિ પદાર્થોથી શોભા-
યમાન કરવો. રથોદ્ધતા નામનો છન્દ છે.^૨ ॥ ૨૨ ॥

૧ દાનકમલાકરે—ટક્ષઃ સાવજિયો વેણુ કમુકઃ સ્તંભરૂમેણિ । અન્દે વિશુદ્ધ-
વૃષ્ટા વા મનેયુર્નાન્યમૂરુહાઃ ।

૨ ક્રિયાસારે—નારિકેલીદર્પણોપિ પદ્મવૈર્વાય વેણુભિઃ । આચ્છાદ્યા મંડપાઃ સર્વે
દ્વારવર્જે હુ સર્વદા । વાસ્તુશાસ્ત્રે—કટૈઃ સદ્ગિસ્તુ સહ્યાદ્યા વિજયાદ્યાંતુ મંડપાઃ ।
દ્વયપ્રીત્યપંચાત્રે—દર્પણેષામરેષ્ટેઃ સ્તંભાન્ વસ્ત્રૈર્વિભૂષયેત્ ॥

॥ તોરણ નિર્માણ ॥

પૂર્વાદિદિક્ષુ રચયેદપિ તોરણાનિ ન્યગ્રોધજંતુ-
ફલપિપ્પલવૃક્ષરાજૈઃ । અશ્વત્થજંતુફલપર્કટિ-
ભૂરિપદ્મિર્વેષામભાવત્ત ઇમાન્યથ વૈકકેન ॥ ૨૩ ॥

અન્વયઃ—પૂર્વાદિદિક્ષુ ન્યગ્રોધજંતુફલપિપ્પલવૃક્ષરાજૈઃ
વા અશ્વત્થજંતુફલપર્કટિભૂરિપદ્મિઃ एषां અમાવતઃ એકકેન
ઇમાનિ તોરણાનિ રચયેત્ ॥ ૨૩ ॥

(સં ટી૦)—મંડપની આરે દિશાઓના દ્વારમાં વટ,
ઉંબરો, ખીપળો તેઓના યથાપૂર્વ, પૂર્વમાં વટ, દક્ષિણમાં ઉંબરો,
પશ્ચિમમાં ખીપળો, ઉત્તરમાં ખીપલી એવી રીતે દરેક દિશાઓમાં
તોરણની રચના કરવી. બધી બાતના તોરણ ન મળે તો તેમાંનું
એક પણ લઇને તોરણ બનાવવું. સર્વાભાવે શમીજંતુલદિરાણા-
મન્યતમેન વા કાર્યાણિ । વર્સતતિલક્ષા ધ્વન્ છે. ॥ ૨૩ ॥

॥ તોરણો મૂક્યાનાં ને પહોળાઈ ॥

હસ્તાદ્વહિર્મંડપતઃ શરાંગસ્વરૈઃ કરૈસ્તાન્યધમા-
દિકેષુ । દીર્ઘાણિ ચ પ્રાહુરથાયતિઃ સ્યાત્તેષાં દ્વિ-
હસ્તા ચરણપ્રવૃદ્ધ્યા ॥ ૨૪ ॥

અન્વયઃ—અધમાદિકેષુ મંડપેષુ મંડપતઃ હસ્તાત્ વહિઃ
શરાંગસ્વરૈઃ કરૈઃ દીર્ઘાણિ તાનિ કુર્યાત્, અથ તેષાં આયતિઃ
ચરણપ્રવૃદ્ધ્યા દ્વિહસ્તા સ્યાત્ ॥ ૨૪ ॥

(સં ટી૦)—મંડપથી એક હાથ બહાર તોરણો મૂકવાં.
તોરણોની લંબાઈ અધમ મંડપમાં પાંચ (૫) હાથ, મધ્યમમાં

છ (૬) હાથ, ને ઉત્તમમાં સાત (૭) હાથ છે. પહોળાઈ અધ-
મમાં (૨) જે હાથ, મધ્યમમાં બે (૨) હાથ ને છ (૬) આંગળ,
ઉત્તમમાં બે (૨) હાથ ને (૧૨) બાર આંગળ બાણવા.
તોરણનાં કાષ્ટ (૧) એક હાથ જમીનમાં મૂકવાં. વિપરીતાખ્યા
નામનો છન્દ છે.^૧ ॥ ૨૪ ॥

॥ ક્ષતક વા તોરણોના સ્તંભો ઉપર કાષ્ટ મૂકવાતું પ્રમાણ ॥

સ્તંભાર્ધમાનં ફલકં તુ તિર્યક્ નવેશવિશ્વ-
પ્રમિતાંગુલાશ્ચ । તન્મૂર્ધ્નિ કીલાઃ સ્વતુરીયમાગૈ-
સ્તતસ્તુ શૂલાકૃતયશ્ચ તે સ્યુઃ ॥ ૨૫ ॥ તદ્વેશનં
દ્વિત્રિયુગાંગુલાનિ શૈવે તુ વિષ્ણોર્યજનેંગુલર્દ્ધિઃ ।
કીલેષુ શંખારિગદાંબુજાંકેષ્વિષ્વંશરોપઃ કિલ
તોરણેષુ ॥ ૨૬ ॥

અન્વયઃ—સ્તંભાર્ધમાનં ફલકં દયાત્, તન્મૂર્ધ્નિ નવેશવિશ્વ-
પ્રમિતાંગુલાઃ સ્વતુરીયમાગૈઃ તતાઃ કીલાઃ નિવેદયાઃ, શૈવે તે
શૂલાકૃતયઃ સ્યુઃ, તદ્વેશનં દ્વિત્રિયુગાંગુલાનિ સ્યાત્, વિષ્ણોઃ
ચજને શંખારિગદાંબુજાંકેષુ કીલેષુ અંગુલર્દ્ધિઃ તોરણેષુ, ઇષ્વ-
શરોપઃ કિલ ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥

(સ૦ ટી૦)—સ્તંભોનું અર્ધ પ્રમાણ કાષ્ટ મૂકવું. જ્યાં
૬૨ (૧૦) આંગળ પહોળો સ્તંભ હોય ત્યાં પાંચ (૫) આંગળ

૧ આગ્રિયે-પચ્ચદશત્તદ્વિત્તાનિ હસ્તસાતે સ્થિતાનિ ચ । વાસ્તુશાસ્ત્રે—પચ્ચદ-
શ પ્રમાણસે વિશ્વારેણ દિવદશઃ । પદ્મભૂમિશ્ચ યાત્રહસ્તસયોતમે । અર્ધો-
ન્મર્યમે મંદપે ષદ્દશસે તોરણા इति ॥

તારણુ રતંભના ઊર્ધ્વભાગમાં મૂકવા. અધમ મંડપમાં પાંચ હાથનો રતંભ હોય તો અઢી (૨૧) હાથનું કાષ્ટ મૂકવું. મધ્યમમાં (૬) છ હાથનો રતંભ છે તો સાં ત્રણ (૩) હાથનું ફલક મૂકવું. ઉત્તમમાં સાત (૭) હાથનો રતંભ છે સાં સાડાત્રણ (૩૧) હાથનું કાષ્ટ મૂકવું. એ કાષ્ટના અગ્રભાગમાં જે કાષ્ટનું તોરણ હોય એ કાષ્ટમાં અધમાદિ ક્રમથી નવ (૯) અગીયાર (૧૧) તેર (૧૩) આંગળનો ખીસો (દ્વીત) મારવો. ને તે ખીસાની પહોળાઈ અધમાદિ ક્રમથી સવા જે (૨૧) ચોણા ત્રણ (૨૧) ને સવા ત્રણ (૩૧) કરવી. શિયાગમાં તે ખીસા ત્રિસૂ અકારવાળા બનાવવા, ને વિષ્ણુયાગમાં ખીસાઓનું પ્રમાણ વિશેષ છે. અધમાદિ ક્રમથી દશ (૧૦) આંગળ પહોળાઈ ને અઢી (૨૧) આંગળ લંબાઈ. મધ્યમાં (૧૨) બાર ને ત્રણ (૩) પહોળાઈ. ઉત્તમમાં ચૌદ (૧૪) ને સાડા ત્રણ (૩૧) એવી રીતે બનાવવા. એ તોરણોના કાષ્ટમાં નીચે અગ્રભાગમાં (શાળ) માં એક છિદ્ર બનાવવું ને અનુક્રમે ૧૨૩૪૫ આંગળનો ખીસો તે કાષ્ટમાં ધાવવો, ને તોરણ રતંભોનો પંચમાંશ ભાગ જમીનમાં નાખવો. ઉપજાતિ ને ઇન્દ્રવજ્રા છન્દ છે. ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥

॥ મંડપના બહારનાથી મંડપ બનાવવાવાળાઓને આશિર્વાદ ॥

उद्यत्पत्रफलातिनम्रविलसद्रंभाभिरालिङ्गित-
स्तंभोनेकदलै रसालविटपैः सर्वत्र संवेष्टितः । राज-
च्चा मरसंप्रवद्धमुकुरोदंचद्वितानांचितो युक्तः पुष्प-
फलैः फलाय भवतां भूयान्महामंडपः ॥ २७ ॥

અન્વય:—મહામંડપ: ભવતાં ફલાય-ભૂયાત્ । કીટશઃ મંડપ: ? ઉદયત્પત્રંફલાતિનમ્રવિલસદ્રંભાભિઃ આલિંગિતઃ સ્તંભઃ, પુનઃ અનેકદલૈઃ રસાલંબિટર્પઃ સર્વત્ર સંવેદિતઃ, પુનઃ રાંજચા-મરસમ્પ્રવૃદ્ધમુકુરોદ્ધ્વદ્વિતાનાન્વિતઃ પુનઃ પુષ્પફલૈઃ યુક્તઃ ૨૭

(સં ટી૦)—પાંદડા ને ફલોની સમૃદ્ધિથી શાન્ત ને સુન્દર એવો કેળના વૃક્ષોથી સુશોભિત ને આંખાના પાણુડાઓના તોરણો આદિ દિશાઓમાં વેદિત છે. ને આમર દર્પણ આદિ અનેક પ્રકારના ને અનેક પ્રકાર પુષ્પોથી યુક્ત એવો મંડપ તમારા લોકોના કલ્યાણને માટે થાવો. શાર્દૂલવિક્રીડિત છન્દ છે. ॥ ૨૭ ॥

॥ ધ્વજાનો પ્રકાર ॥

ધ્વજાન્ દ્વિહસ્તાયતિકાંશ્ચ પંચહસ્તાન્સુપીતારુણકૃષ્ણનીલાન્ । શ્વેતાસિતશ્વેતસિતાન્ દિગીશવાહાન્ વહેદિક્કરવંશશીર્ષે ॥ ૨૮ ॥

અન્વય:—દ્વિહસ્તાયતિકાન્ પંચહસ્તાન્ સુપીતારુણકૃષ્ણનીલાન્ શ્વેતાસિતશ્વેતસિતાન્ દિગીશવાહાન્ ધ્વજાન્ દિક્કર-વંશશીર્ષે વહેત્ ॥ ૨૮ ॥

(સં ટી૦)—આ ધ્વજાઓનું મૂકવાનું પૂર્વાદિ દિશાથી જાણવું. આઠ ધ્વજાઓ બે (૨) હાથ પહોળી ને પાંચ (૫) હાથ લાંબી હોવી જોઈએ. ને પૂર્વ દિશામાં ખીજો રંગ ને હાથીના ચિત્રવાળી ઇન્દ્રની ધ્વજ. (૧) અગ્નિકોણમાં લાલ વર્ણ ને (બકરા) ના ચિહ્નયુક્ત અગ્નિની ધ્વજ. (૨) દક્ષિણમાં કાળો રંગ

લેસના ચિહ્ન સાથે યમની ધ્વજ. (૩) નૈઋત્યમાં ગળી જવો રંગ (નીલવર્ણ) સિંહયુક્ત રાક્ષસધ્વજ. (૪) પશ્ચિમમાં સફેત માછલાનું ચિહ્ન વરુણધ્વજ. (૫) વાયુકોણમાં લીલોવર્ણ મૃગનું ચિહ્ન વાયુધ્વજ. (૬) ઉત્તરમાં શુકલવર્ણ અશ્વ (ઘોડા) નું ચિહ્ન-યુક્ત કુબેરધ્વજ. (૭) ઈશાનમાં શુકલવર્ણ બળદના ચિહ્નયુક્ત શિવધ્વજ. એવી દરેક ધ્વજઓને માટે દશ (૧૦) હાથનો વાંશ લેવો જોઈએ. ધ્વજઓ ન કરવાથી હવનાદિ કાર્ય નિષ્ફળ થાય છે. વિપરીતાખ્યા છન્દ છે^૧. ॥ ૨૮ ॥

॥ પતાકા નવમી કુંડપતાકાનો પ્રકાર ॥

લોકેશવર્ણાશ્રયુતાઃ પતાકાઃ શૈલેંદુર્દૈર્ઘ્યાયતિ-
કાશ્ચ મધ્યે । ચિત્રં ધ્વજં દિક્કરદૈર્ઘ્યવંશત્રિદોસ્તતં
પ્રાંતગર્કિકિણીકમ્ ॥ ૨૯ ॥

શ્વેતાં ચ નવમીં પૂર્વેશાનયોર્મધ્યતો યુધઃ ।

વિન્યસેત્તુ પતાકાંશ્ચ ધ્વજાંસ્તાનપિ પૂર્વતઃ ૩૦

અન્વયઃ—લોકેશવર્ણાશ્રયુતાઃ શૈલેંદુર્દૈર્ઘ્યાયતિકાઃ પતાકાઃ નિવેશયેત્, દિક્કરદૈર્ઘ્યવંશત્રિદોસ્તતં પ્રાંતગર્કિકિણીકમ્ । एवं-
ભૂતં ચિત્રં ધ્વજં નિવેશયેત્. શ્વેતાં નવમીં પતાકાં પૂર્વેશાનયોઃ
મધ્યે નિવેશયેત્ તાન્ ધ્વજાન્ ચ પૂર્વતઃ નિવેશયેત્ ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥

(સં ૬૦)—આઠે (૮) પતાકાઓ ૭ હાથ લાંબી ને
એક ૧ હાથ પહોળી તે ત્રિકોણ આકારવાળી ખીળાસહિત પ્રથમ

૧ ભરતે દોષ પંચગણે । ચિત્રચંદ્રમુખેષ્ટ ધ્વજહીન મુદ્રાતયં । ધ્વજેન
રહિતે મદ્રાન્ મંદપે શુ રૂપા મયેત્ ॥

કહેલા વર્ણુ ને વળાદિ આયુધ સહિત દશ ૧૦ હાથના વાંશમાં
 મૂકવી. પૂર્વાદિ દિશાના ક્રમથી મૂકવી. દશ આયુધોના નામ,
 વજ્ર, શક્તિ, દંડ, ચક્ર, પાશ, અંકુશ, ગદા, ત્રિશૂલ (૨૮) મા
 શ્લોકમાં કહેલા રંગો. મધ્યમાં ૧૦ હાથના વાંસડા સહિત સાત
 (૭) હાથ લાંબી ને (૩) હાથ પહોળી ને આમરયુક્ત ચિત્રવિચિત્ર
 વર્ણુ કરવો. આ પતાકાઓને પણ ધ્વજસહિત પંચમાંશ જમી-
 નમાં ધાલવો. સફેદ રંગવાળી નવમી પતાકા પૂર્વ ને ઈશાનના
 મધ્યમાં ધાલવી. એવી રીતે ધ્વજ ને પતાકાઓ મળી કુલ ૧૮
 થઈ ને ધ્વજ પતાકાઓની પૂજા કરવી. ઇન્દ્રવજા ને અનુદ્યુપ
 ઇન્દ્ર છે. ॥ ૨૬ ॥ ૩૦ ॥

॥ નવકુંડ મૂકવાનો પ્રકાર ॥

પ્રાચ્યાશ્વતુષ્કોણભગેન્દુસ્વંડત્રિકોણવૃત્તાંગમુ-
 જાંબુજાનિ । અષ્ટાસિ શક્રેશ્વરયોસ્તુ મધ્યે વેદાસિ
 વા વૃત્તમુશંતિ કુંડમ્ ॥ ૩૧ ॥

અન્વય:—પ્રાચ્યા: ચતુષ્કોણભગેન્દુસ્વંડત્રિકોણવૃત્તાંગમુ-
 જાનિ અષ્ટાસિ કુંડમ્ શક્રેશ્વરયો: મધ્યે વેદાસિ વા વૃત્તં કુંડમ્
 ઉશંતિ ॥ ૩૧ ॥

(સ૦ ટી૦)—પૂર્વમાં ચતુરસ્ર (૧) અગ્નિકોણમાં યોનિ

૧ સાર્વસંપ્રદે-પ્રતિવૃષ્ઠં પતાકાસ્તુ પ્રોક્તઃ સ્યુઃ શાસ્ત્રકોવિદેઃ । સત્તદસ-
 પતાકાઃ સ્યુઃ સપ્તમાશેન વિસ્તૃતાઃ ॥ લોકપાલતુલ્યેન નવમી વ્રુ દિમપ્રમા ।
 પતાકાથ પ્વનાથાપિ મંધપુષ્પસમન્વિતાઃ ॥ પરશુરામઃ—ત્રિદહસ્તવિત્તો સીર્ષો
 દશદહસ્તો વિચિત્રતઃ । જામરેણન્વિતઃ સીર્ષે પ્રાંતે સદ્ગુરુપંચિકઃ ॥ દશદહસ્તોદ્ધતો
 દંડે પુષ્પગંધઃ સમન્વિતે । પ્રકારાન્તરં—પંચદહસ્તા પ્વજાઃ પ્રોક્તઃ વિસ્તૃતાથ
 ત્રિદહસ્તાઃ । અથવા વાદુમાત્રાઃ સ્યુઃ સર્વા વિસ્તૃતિવિસ્તૃતાઃ ॥

(૨) દક્ષિણમાં અર્ધચન્દ્ર (૩) નૈઋત્યમાં ત્રિકોણ (૪) પશ્ચિમમાં ગોળ (૫) વાયુકોણમાં ચતુકોણ (૬) ઉત્તરમાં પદ્માકાર (૭) ઈશાનમાં અષ્ટકોણ (૮) પૂર્વ ને ઈશાનના મધ્યમાં નવમો આચાર્ય-કુંડ ચતુરસ્ર અથવા વર્તુલ આ પ્રમાણે નવકુંડની રચના કરવી. વિપરીતાખ્યા છન્દ છે. ॥ ૩૧ ॥

॥ પંચકુંડ તથા એક કુંડનો પ્રકાર ॥

આશેશકુંડૈરિહ પંચકુંડી ચૈકં યદા પશ્ચિમસો-
મશૈવે । વેદ્યાઃ સપાદેન કરેણ યદ્વા પાદાંતરેણા-
શિલકુંડસંસ્થા ॥ ૩૨ ॥

અન્વયઃ—ઈહ આશેશકુંડેઃ પંચકુંડી યદા ચ એકં કુંડં તદા પશ્ચિમસોમશૈવે વેદ્યાઃ સપાદેન કરેણ યદ્વા પાદા-
ન્તરેણ અશિલકુંડસંસ્થા ભવતિ ॥ ૩૨ ॥

(સં ટીક) — પંચકુંડીમાં પૂર્વમાં ચતુરસ્ર (૧) દક્ષિણમાં વૃત્ત (૨) પશ્ચિમમાં અર્ધચન્દ્ર (૩) ઉત્તરમાં પદ્મ (૪) ઈશાનમાં ચતુરસ્ર. (૫) અથવા એક (૧) કુંડ બનાવવો હોયતો પશ્ચિમ યા ઉત્તર યા ઈશાન દિશામાં માત્ર ચતુરસ્ર બનાવવો જોઈએ, તે કુંડો મહાવેદીથી ૩૦ આંગળા છોડીને અથવા મહાવેદીથી તૃતીયાંશ ભાગ વર્ચ્ય કરીને કુંડ બનાવવા. ઇન્દ્રવજ્રા છન્દ છે. ॥ ૩૨ ॥

॥ આઘાણાદિ વર્ણથી કુંડપ્રકાર ॥

વિપ્રાચ્છુલ્યસ્ત્રં ચ વૃત્તં ચ વૃત્તાર્ધં ત્ર્યસિત્સ્યા-
દ્વેદકોણાનિ વાપિ । સર્વાણ્યાદુર્વૃત્તરૂપાણિ ચાન્યે
યોન્યાકારાણ્યંગનાનાં તુ તાનિ ॥ ૩૩ ॥

અન્વય:—વિપ્રાત્ શ્રુત્યસં વૃત્તં વૃત્તાદ્વં વ્યસિ સ્યાત્, વા
સમાનિ અપિ વેદકોણાનિ અન્યે સર્વાણિ વૃત્તરૂપાણિ ચ આહુઃ,
તાનિ અજ્ઞનાનાં તુ યોન્યાકારાણિ ભવન્તિ ॥ ૩૩ ॥

(સ૦ ટી૦)—ગ્રાહણુને ચતુરસ્ર (૧) ક્ષત્રિયને વૃત્ત (૨)
વૈશ્યને અર્ધચન્દ્ર (૩) શૂદ્રને ત્રિકોણ. કોઈ મત એવો છે કે
દરેકને માટે વૃત્ત કુંડ શ્રેષ્ઠ છે. સી યજમાન હોય તો યોનિકુંડ
કરવો. શાસિની છન્દ છે.^૧ ॥ ૩૩ ॥

॥ દરેક કુંડેનું ફલ ॥

સિદ્ધિઃ પુત્રાઃ શુભં શત્રુનાશઃ શાંતિર્મૃતિચ્છિદે ।

વૃષ્ટિરારોગ્યમુક્તં હિ ફલં પ્રાચ્યાદિકુંડકે ॥૩૪॥

અન્વય—પ્રાચ્યાદિકુંડકે હિ સિદ્ધિઃ, પુત્રાઃ, શુભમ્, શત્રુ-
નાશઃ, શાન્તિઃ, મૃતિચ્છિદે, વૃષ્ટિઃ આરોગ્યમ્, ફલં ઉક્તમ્ ૩૪

(સ૦ ટી૦)—પૂર્વદિશાના કુંડમાં કોઈપણ કાર્યની સિદ્ધિ.
અશિકોણમાં પુત્રપ્રાપ્તિ. તેમ અનુક્રમે શુભ, શત્રુનાશ, શાન્તિ,
મારણ, વૃષ્ટિ, આરોગ્ય. એ પ્રમાણે દરેક ફલો છે. વધુ ફલો
શાંરદાતિલક નામના અન્યમાં છે. અનુષ્ટુપ્ છન્દ છે.^૧ ॥ ૩૪ ॥

૧ વિપ્રાણાં ચતુરસ્રં સ્વાદ્રાણાં વર્તુલમિષ્યતે । વૈશ્યાનામર્ધચંદ્રામં શૂદ્રાણાં ત્ર્યલ-
મીરિતમ્ ॥ ચતુરસ્રં તુ સર્વેષાં કેચિદિચ્છન્તિ તાંત્રિજ્ઞાઃ । શારદાયાં પંચ-
રાત્રે સર્વાણિ તાનિ વૃત્તાનિ ચતુરધાણિ વા સદા । સનત્કુમારઃ-ધ્રીણા
કુંડાનિ વિપ્રેન્દ્ર યોન્યાકારાણિ કારયેત્ ॥

૨ કામિકેઃ-દૈંદશસ્ત્રમે ચતુષ્કોણમગ્નિમાગે મયાકૃતિમ્ । ચન્દ્રાર્ધ મારને
ચામ્યે દ્વેપે જમ્ન ॥ નૈર્ઋતે ॥ કારણ્યાં જ્ઞાનિકે જ્ઞાતં પઠરુષ્પાટનેઽનિદે । રઘી-
ચ્યાં પૌષ્ટિકે પદ્યં રોદશમણ્યમુષ્ણિદમ્ ॥

॥ लोभ संख्यानुसार कुंडप्रकार ॥

शतार्द्धे रत्तिः स्याच्छतपरिमितेऽरत्तिवित्तं

सहस्रे हस्तं स्यादयुतहवने हस्तयुगलम् ॥

चतुर्हस्तं लक्षे प्रयुतहवने षट्करमितं

ककुब्भिर्वा कोटौ नृपकरमपि प्राहुरपरे ॥३५॥

अन्वयः—शतार्द्धे रत्तिः स्यात् शतपरिमिते अरत्तिवित्तं स्यात्, सहस्रे हस्तं स्यात्, अयुतहवने हस्तयुगलम्, लक्षे चतुर्हस्तं स्यात्, प्रयुतहवने षट्करम्, कोटौ ककुब्भिः वा अपरे नृपकर प्राहुः ॥ ३५ ॥

(स० टी०)—पञ्चास (५०) आहुतिओमां रत्ति (२१ आंगण) प्रभाषे कुंड कञ्चो सो (१००) आहुतिओमां अरत्ति (२२॥ आंगण) नो कुंड. अहस्र (१०००) आहुतिओमां अष्ट हस्त दश हज्जमां (१००००) ये (२) दाथनो, द्वाप्प (१०००००) या (४) दाथनो दश लाप्पमां (१००००००) छ (६) दाथ, कनेड (१०००००००) मां आठ (८) दाथनो अथवा दश (१०) दाथनो, कोर्णना भनमां सोण (१६) दाथनो कुंड कञ्चो शिष्यदिष्टी नामनो १७८ छे ^१ ॥ ३५ ॥

१ सुप्रमाणं ज्ञानार्थं ॥ सत षट्शतमवयवम् । सप्तसहस्रं त्वय्य होतव्ये पुन कुसो-
रुद्रा मयम् ॥ द्विहस्तमयुते लक्ष सप्तहोमे चतुष्करम् । दशालपमित होमे षट्
करं सप्तवयुते ॥ अष्टहस्तमयुतं पुन कोटिहोमेपु नवपिचम् । अष्टपिचपुराणे-
दशरदायां-दशहस्तमितं पुन कोटिहोममपि शास्ते । एकदि-कोटिहोमे चतुर्हस्त
चतुरस्र समतल । सोमिचक्रयोदेत तदप्याहुभिमेयतम् ॥

॥ બીજાઓના મતમાં કુંડમાનનો પ્રકાર ॥

લક્ષૈકવૃદ્ધ્યા દશલક્ષકાંતં કરૈકવૃદ્ધ્યા દશ-
હસ્તકં ચ । કોટ્યર્ધદિગ્વિંશતિલક્ષલક્ષદલે મુની-
પ્વર્તુકુશાનુહસ્તમ્ ॥ ૩૬ ॥

અન્યથા:—લક્ષૈકવૃદ્ધ્યા દશલક્ષકાન્તં કરૈકવૃદ્ધ્યા દશ-
હસ્તકં ચ કાર્યમિતિ શેષઃ । પુનઃ કોટ્યર્ધદિગ્વિંશતિલક્ષલક્ષ-
દલે મુનીપ્વર્તુકુશાનુહસ્તં કુંડં કાર્યમિતિ ॥ ૩૬ ॥

(સં ટીં)—એક લાખ આહૂતિનો હોમ હોય તો એક
હાથનો, બે લાખ આહૂતિનો હોમ હોય તો બે. (૨) લાખ તેવી
રીતે દશ લાખ આહૂતિમાં દશ હાથનો કુંડ કરવો. એક મત
૫૦ લાખ હોમમાં ૭ હાથનો. ૧૦ લાખ હોમમાં (૫) પાંચ
હાથનો. (૨૦) વીસ લાખ હોમમાં છ (૬) હાથનો. ૫૦ હજાર
હોમમાં ત્રણ (૩) હાથનો કુંડ કરવો. વિપ્રજાતિ વૃત્ત છે. ॥૩૬॥
॥ એક હાથથી દશ હાથ ગુધીના કુંડોનું ભુજમાન ॥

વેદાક્ષીણિ યુગાન્નયઃ શશિયુગાન્વષ્ટાઠધયસ્ત્રી-
પવોઽષ્ટાક્ષાં વહ્નિરસા રસાંગકમિતા નેત્રપર્પયોઽક્ષ-
સ્વરાઃ ॥ અંગુલ્યોઽથ યવાઃ સ્વમન્ત્રમિપવઃ સ્વં પંચ-
પદ્મ સાગરાઃ સસાન્નં મુનયસ્ત્વમી નિગદિતા
વેદાસ્ત્રકે વાહવઃ ॥ ૩૭ ॥

૧ શારદાર્યા—એકહસ્તમિત કુંડ લગ્નહોમે વિધીયતે । લક્ષણાં દશલ યાવતાવ-
દસ્તેન વધંયેત । સિદ્ધાન્તશેઝરે—ત્યાપે ત્રિકર કુંડં લગ્નહોમે ચતુષ્કરમ્ । કુંડ
વંચકર પ્રોક્ત દશલક્ષાદુતી કમાત્ ॥ ચતુર્થં ત્ર્યવિંશત્યાં કોટ્યર્ધે મમદસ્તકમ્ ॥

અન્વયઃ—વેદાક્ષીણિ ૨૪ યુગાગ્રયઃ ૨૪ શશિયુગાનિ ૪૧
 અષ્ટાન્વયઃ ૪૮ ત્રીપદઃ ૫૩ અષ્ટાક્ષાઃ ૫૮ વહ્નિરસાઃ ૬૩
 રમાદ્ગકમિતાઃ ૬૬ નેત્રર્પયઃ ૭૫ અક્ષસ્વરાઃ ૭૫ અહુલ્યઃ ।
 અથ યવાઃ સં અગ્રમ્ દ્વપદઃ (૫) સ્વમ્ (૦) પશ્ચ ૫, પટ્ ૬
 માગરાઃ ૪ સપ્ત ૭ અગ્રમ્ ૦ યુનયઃ ૭ અમી વાહવઃ વેદાત્મકે
 કુંડે નિગદિતાઃ ॥ ૩૭ ॥

(સં ટી૦)—એક હસ્તના કુંડમાં (૨૪) ચૌવીસ (આંગ-
 ગનાં) યવનો હાય કહ્યો છે. બે (૨) હાથના કુંડમાં ૩૪ આંગ-
 ગને યવ. ૩ (ત્રણ) હાથના કુંડમાં ૪૧ આંગગને પાંચ (૫) યવ. ૪
 ચાર હાથમાં ૪૮ (અડતાલીશ) આંગગને ૦ યવ એ પ્રકારે દરેક
 દરેક કુંડમાં બચી લેવું. શાર્દૂલવિકીરિત ઇન્દ્ર છે. ॥ ૩૭ ॥

॥ કુંડઉપર યોનિ મૂકવાનો પ્રકાર ॥

કુંડત્રયી દક્ષિણયોનિરેન્દ્રાઃ સૌમ્યાગ્રકા સ્વા-
 દિતરાણિ પંચ । પશ્ચાન્નગાર્નાંદ્રદિગગ્રકાણિ યોનિર્ન
 કોણે ન ચ યોનિકુંડે ॥ ૩૮ ॥

અન્વયઃ—એન્દ્રાઃ કુંડત્રયી દક્ષિણયોનિઃ સૌમ્યાગ્રકા
 સ્વાત્, હિતરાણિ પંચકુંડાનિ પથાત્ મગાનિ ઇન્દ્રદિગગ્રકાણિ
 મવન્તિ કોણે યોનિકુંડે ચ યોનિઃ નાસ્તિ ॥ ૩૮ ॥

(સં ટી૦)—પૂર્વાદિ દિશાના ક્રમથી ત્રણ કુંડ થાય છે
 ચોરસ, યોનિ, ને અર્ધચન્દ્ર, એ કુંડોમાં દક્ષિણભાગમાં યોનિ લાગે
 છે, ને ઉત્તર બાજુ યોનિનો અગ્રભાગ થાય છે. બીજા ને પાંચ
 કુંડો એમાં પશ્ચિમ દિશામાં યોનિ થાય છે ને અગ્રભાગ પૂર્વતરફ

હોય છે. તથા જો કુંડ તેને ઘશાન ને પૂર્વની મધ્યમાં તેને પશ્ચિમમાં યોનિ થાય છે. વિશેષ—યોનિ કુંડમાં યોનિ લાગતી નથી. એમ પદ્મકુંડમાં નાહિ નથી થતી. ઇન્દ્રવજા છન્દ છે.^૧ ॥૩૮॥

સર્વ કુંડોની પ્રકૃતિભૂત ચતુષ્કોણ સાધન.

દ્વિઘ્નવ્યાસં તુર્યચિહ્નં સપાદં સૂત્રં શંકૌ પશ્ચિમે
પૂર્વગેડપિ । દત્વા કર્ષેત્કોણયોઃ પાશતુર્યે સ્યાદેવં
વા વેદકોણં સમાનમ્ ॥ ૩૯ ॥

અન્વય:—દ્વિઘ્નવ્યાસં તુર્યચિહ્નં સપાદં સૂત્રં પશ્ચિમે શંકૌ
પૂર્વગેડપિ શંકૌ દત્વા કોણયોઃ પાશતુર્યે કર્ષેત્ એવં વેદકોણં
સમાનં ભવતિ વા પાદપૂરણે ॥ ૩૯ ॥

(સ૦ ટી૦)—પ્રથમ દિશાઓ સિદ્ધ કરી. બન્ને-છેડાપર-
પાશ કરેલી દોરી કુંડના વ્યાસથી બમણી લરી લેવી. પછી
તેના ચાર ભાગ કરવા તેમાં બરોબર સરખે અંતરે ચિહ્ન કરવાં
એટલે તેમાં ત્રણ ચિહ્ન આવશે. પછી પૂર્વ ને પશ્ચિમ (૨૪
અંશુલને છેટ) બે શંકુઓ મૂકવી તેમાં દિશાના એક એક
પાશ પરોવવા પછી વચ્ચેનું જે ચિહ્ન બરોબર દક્ષિણ દિશાની
મધ્ય રેખા ઉપર આવે તેમ અગ્નિ તથા નૈર્ઋત્ય કોણમાં
દોરીનાં બાકીનાં ચિહ્ન બે ખેંચવા. એટલે દક્ષિણ દિશા તરફનું
અર્ધ ચતુરસ્ર થાય એમ બન્ને અર્ધ મળી સંપૂર્ણ ચતુરસ્ર સરખા

૧ ઘંટલોફડસારે—નવમણ્ણપિ કુદસ્ય યોનિર્દક્ષદને સ્થિતા । અન્યત્ર—નાર્યપે-
ત્કુંડકોણેષુ યોનિં તાં તંત્રવિત્તમઃ ॥ યોનિપુટે તથા યોનિપદે નામિ વિરજયેત્ ॥

કર્ણ નાખવાથી થાય. સમચતુસ્રની લંબાઈ અને પહોળાઈના ગુણાકારથી ક્ષેત્રફલ આવે છે.

જેમકે એક હરતના કુંડના ૨૪ અંગુલ છે એટલે ચતુરસ્રમાં તેના ચાર ભુજ સરખા છે. તેથી ૨૪ લંબાઈ અને ૨૪ પહોળાઈ (૨૪) અંગુલ છે તેનો ગુણાકાર $\times ૨૨૬\frac{૨}{૩}$ ૫૭૬ ક્ષેત્રફલ થાય. એવી રીતે બીજું પણ બાલવું. શાલિનીવૃત્ત છે.^૧ ॥ ૩૬ ॥

॥ યોનિકુંડ ॥

ક્ષેત્રે જિનાંશે પુરતઃ શરાંશાન્સંવર્ધ્ય ચ સ્વીય-
રદાંશયુક્તાન્ । કર્ણાંધિમાનેન લિખેન્દુલ્લંકરે પ્ર-
ત્યક્પુરોંકાદ્ગુણતો ભગામમ્ ॥ ૪૦ ॥

અન્વયઃ—હે શિષ્ય જિનાંશે ક્ષેત્રે સ્વીયરદાંશયુક્તાન્ શરાં-
શાન્ પુરતઃ સંવર્ધ્ય કર્ણાંધિમાનેન પ્રત્યક્પુરોંકાદ્ગુણત્ इन्दुलંકરે
લિખ તતઃ ગુણતઃ ભગામં કુંડં મવતીતિ શેષઃ ॥ ૪૦ ॥

(સં ૬૦)—હે શિષ્ય અંગુલના ક્ષેત્રને વિષે તેના ૨૪
ભાગ કરીને તેમાંથી ૫ ભાગ પોતાના ૩૨ મા ભાગ સહિત
ક્ષણે તત્પરિમિત ક્ષેત્ર ઉત્તર તરફ વધારવું પછી ચતુરસ્રના કર્ણના
ચતુર્થાંશ પ્રમાણુ બ્યાસાર્થથી ચતુરસ્રના દક્ષિણમાં દક્ષિણબિન્દુથી
પૂર્વ બિન્દુસુધી એક અને દક્ષિણ બિન્દુથી પશ્ચિમ બિન્દુસુધી
એક એવા બે વૃત્ત કરવા. અને વૃત્તાર્ધના પૂર્વ પશ્ચિમ બિન્દુથી
વર્ધિત ક્ષેત્રના ઉત્તર બિન્દુસુધી બે સૂત્ર દેવા એટલે યોનિકુંડ યશે.

૧ ક્ષેત્રફલસ સૂત્ર-સમચતુરો ગુલ્યચતુર્મુત્રે ચ સ્વાયતે સદ્ગુણોદિપાત. ।

૫ ભાગનો ૩૨ મો ભાગ ૦-૧-૨-તે સહીત ૫ મો ભાગ
૨૪ અંગુલના અર્ધમાં ઉમેરતાં ૧૨-૦-૦-૦
૫-૧-૨-૦

૧૭-૧-૨ લંબ થાય છે. ૧૨ ગુણતાં તેનો મોટો ભાગ
ત્રિકોણ થતાં તેનું ક્ષેત્રનું ફલ. મો ૨૦૫-૭-૦-૦ થયું.
હવે નાના ત્રિકોણનું ક્ષેત્રફલ ૧૨-૦
× ૧૨-૦

૧૪૪-૦. થયું.

મો ૨૦૫-૭-૦-૦-૦-૦

ના ૧૪૪-૦-૦-૦-૦-૦

અર્ધવૃત-ક્ષેત્રફલ ૧૧૩-૦-૬-૨-૪

૧૧૩-૦-૬-૨-૪

કુલક્ષેત્રફલ ૫૭૬-૦-૪-૫-૦

ચતુરસ્રનો કર્ણ. અં. ૩૩. ચ. ૭ ચ. ૪-લી. ૨ તેનો અર્ધ
૧૬-૭-૬-૧ વૃત્તાર્ધનો વ્યાસ થાય છે. તેનો વર્ગ ૨૮૮ છે.
તેને ૩૬૨૭ થી ગુણી ૫૦૦૦ થી ભાગતાં ૨૨૬-૧-૫-૦ એ
થે વૃત્તાર્ધનું ક્ષેત્રફલ થયું એટલે એકનું ૧૧૩-૦-૬-૨-૪
ખીજપણે તેટલું જાણનો ટોટલ ૫૭૬-૫ થયો. ઇન્દ્રવજા
છન્દ છે. ॥ ૪૦ ॥

॥ અર્ધચન્દ્ર અથવા વૃત્તાર્ધ ॥

સ્વશતાંશયુતેષુ ભાગહીનઃ સ્વધરિત્રીમિત્તકર્ક-

૧ ઉક્ત-સ્થાપને સર્વકુંડાનાં પ્વજાયઃ પર્વતિદિદઃ ૧ શતાંશો શાધિકં દીર્ઘ
દાસદ્વી ન રૂપેત્ ॥ આયદોષવિશુદ્ધ્યં ક્રિયતે શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધેઃ ॥

ટેન મધ્યાત્ । કૃત્તવૃત્તદલેઽયતથ જીવાં વિદધા-
ત્ત્વિદુદલસ્ય સાધુસિદ્ધયૈ ॥ ૪૧ ॥

અન્વયઃ—હે શિષ્ય મવાનિતિ શેષઃ હન્દુદલસ્ય અર્ધ-
ચન્દ્રકુંડસ્ય સાધુસિદ્ધયૈ મધ્યાત્ સ્વશત્તાંશયુતેષુ માગહીનઃ
સ્વધરિત્રીમિતકર્કટેન કૃત્તવૃત્તદલે સતિ અગ્રતઃ જીવાં જ્યાં
વિદધાતુ इति ॥ ૪૧ ॥

(સ૦ ટી૦)—હે શિષ્ય ૨૪ અંગુલ દોષમાંથી તેનો પંચ-
માંશ અને તે પંચમાંશનો શતાંશ બાદ કરીને જે શેષ રહે તત્પ-
રિમિત વ્યાસાર્પથી મધ્ય બિન્દુથી દોષના દક્ષિણ તરફ વૃત્તાર્ધ
કરીને તેના બે અંગેને જ્યાં ૩૫ સૂત્ર દેવું એટલે વૃત્તાર્ધ કુંડ યશે.

૨૪ અંગુલનો પંચમાંશ ૪-૬-૩-૧-૫

તેનો શતાંશ ૦-૦-૩-૦-૪

મળીને ૪-૬-૬-૨-૧

ઉપરના ટોટલને ૨૪ આંગળમાંથી બાદ કરતાં ૨૪-૦-૦-૦-૦

૪-૬-૬-૨-૧

બાકી ૧૬-૧-૧-૫-૭

૧૬-૧-૧-૫-૭

તે વ્યાસાર્ધ યથું; અને વ્યાસ ૩૮-૨-૩-૩-૬

તેનો વર્ગ ૧૪૬૭-૧-૫-૪-૩ તેને ૩૮૨૭ થી ગુણી

૫૦૦૦ થી બાગનાં ૧૧૫૨-૨-૬-૦ વૃત્તનું દોષદ્વય યથું,

તેનું અર્ધ ૫૭૬-૧-૩-૨ વૃત્તાર્ધનું દોષદ્વય ગુણાકાર

૫૭૬૧૭૪૦ વસન્તનિલકાવૃત્ત છે. ॥ ૪૧ ॥

॥ ત્રિકોણ અને વૃત્તકુંડ પ્રકાર ॥

વહ્નયંશં પુરતો નિધાય ચ પુનઃ શ્રોણ્યોશ્ચતુર્થા-
શકં ચિહ્નેષુ ત્રિષુ સૂત્રદાનત્ત્વં દ્વં સ્યાદ્વ્યક્તિ કષ્ટો-
જ્ઞિતમ્ । વિશ્વાં (૧૩)શૈઃ સ્વજિનાંશકેન સહિતૈઃ
ક્ષેત્રે જિનાંશે કૃતે વ્યાસાર્ધેન મિતેન મંડલમિદં
સ્યાદ્ વૃત્તસંજ્ઞં શુભમ્ ॥ ૪૨ ॥

અન્વયઃ—ચતુરસ્રક્ષેત્રસ્ય વહ્નયંશં પુરતઃ નિધાય પુનઃ
શ્રોણ્યોઃ ક્ષેત્રસ્ય ચતુર્થાશકં નિધાય પુનઃ ત્રિષુ ચિહ્નેષુ સૂત્રદા-
નાત્ કષ્ટોજ્ઞિતં વ્યક્તિકુંડં સ્યાત્ ક્ષેત્રે જિનાંશે કૃતે સતિ
સ્વજિનાંશકેન સહિતૈઃ ક્ષેત્રસ્ય વિશ્વાંશૈઃ વ્યાસાર્ધેન મિતેન
કર્કટેન મંડલમ્ દ્વં શુભં વૃત્તસંજ્ઞં કુંડં સ્યાત્ ॥ ૪૨ ॥

(સં ટીકા)—૨૪ અંગુલ ક્ષેત્રનો તૃતીયાંશ અમતરદ્
વધારીને શ્રોણિના બેઉ ખાળુ ઉપર ચતુર્થાંશ વધારવા અને ત્રણે
અથોને જોડનાર બે સૂત્ર દેવા એટલે કદ ૨૬ થી વ્યક્ત સિદ્ધ થાય.
ક્ષેત્રના ૨૪ ભાગ કરી તેમાંથી તેર ભાગ ખોતાના ૨૪ મા ભાગ
સહિત લઇને તત્પરિમિત વ્યાસાર્ધથી ક્ષેત્રના મધ્ય બિન્દુથી
વૃત્ત કરવું એટલે વૃત્તકુંડ થશે.

ક્ષેત્રનો તૃતીયાંશ ૮ અંગુલ અથ વધારવાથી લંબ ૩૨ અંગુલ
અને ચતુર્થાંશ ૬ અંગુલ બે ખાળુ વધારવાથી ૩૬ અંગુલ અને
જુગ અર્ધ ૧૮

લં. ૩૨

જુ. અ. ૧૮

ક્ષેત્રફલ ૫૭૬

१३ ने तेना २४ थी भाग ०-४-२-५-३ मणी
 १३-४-२-५-३ यथा ते व्यासार्धं यथु, तेनो जमाद्यो
 २७-०-५-२-६ व्यास तेनो वर्ग ७३३-४-१-० तेने
 ३६२७ थी गुणी ५००० थी भागतां क्षेत्रफल-५७६-०-०-
 ६-५-वृत्तानुं यथे गुण्यकार २८८०५१५ थाय शार्द्धन
 विहीडित छ-६ छे.^१ ॥ ४२ ॥

॥ पदस्य कुंभ ॥

भक्ते क्षेत्रे जिनांशैर्धृतिमितलवकैः स्वाक्षि-
 शैलांशयुक्तैर्व्यासार्द्धान्मंडले तन्मितधृतगुणके क-
 र्कटे चेंदुरिक्तः ॥ पदचिह्नेषु प्रदद्याद्रसमितगुण-
 कानेकमेकं तु हित्वा नाशे संध्यर्तुदोषामपि च
 धृतिकृतेर्नेत्ररम्यं पडसम् ॥ ४३ ॥

अन्वयः—क्षेत्रे जिनांशैः भक्ते क्षेत्रेण स्वाक्षिशैलांशयुक्तैः
 धृतिमितलवकैः तावता व्यासार्द्धेन मंडले कृते सति तन्मित-
 धृतगुणके वा कर्कटे इन्दुरिक्तः परिवर्तनेन पदचिह्नेषु एक-
 मेकं हित्वा पद सूत्राणि प्रदद्यात् ततः संध्यर्तुदोषां नाशे अपि
 च धृतिकृतेर्नाशे नेत्ररम्यं पडसं भवति ॥ ४३ ॥

(स० टी०)—२४ अंगुल क्षेत्रना २४ भाग करीने तेभांथी
 १८ भाग पोताना ७२ भा भाग सहित लघने तत्परिमित
 व्यासार्धथी वृत्त दोरेषु. पछी तेज कर्काटकथी उत्तर जिन्दुथी
 प्रारल करीने वृत्तभां छ विह करेवां, अने ओक ओक विह

વચમાં મૂકીને સામેસામા ચિહ્નને બેઠનારે એવા ૬ સૂત્ર દેવાં,
પછી મધ્ય સંધીના ૬ છુજ અને વૃત્ત, કાઢી નાંખવાથી
નેતરમ્ય પડસ થશે.

૧૮ ભાગનો ૭૨ મો ભાગ - ૦-૨ તેમાં ઉમેરતાં - ૧૮-૨
વ્યાસાર્ધ થયો, અને વ્યાસ ૩૬-૪ થયો, અને વ્યાસનો ચતુર્થાંશ
ખાઠ કરતાં લંબ ૨૭-૩ (ત્રણ) થાય છે.

વ્યાસાર્ધ ૧૮-૨-૦
વ્યાસને એટલે-૩૬-૪-ને } ત્રિજ્યાકાપિ- વ્યાસ ૩૬-૪-૦
x ૧૦૩૬૨૩ } નમઞ્ચન્દ્રૈઃ : લંબ ૨૭-૩-૦

ગુણાકાર કરી - ૧૨૦૦૦૦ થી ભાગતાં તેનો છુજ ૩૧-૪-૭
લંબને એટલે ૨૭-૩-ને છુજાર્ધ ૧૫-૬-૩-૪ થી ગુણેતાં
મોટા ત્રિકોણનું ક્ષેત્રફલ ૪૩૨-૫-૧-૬ થયું.

લઘુછુજ ૧૦-૪-૨-૩ લઘુલંબ ૬-૧ તેને લઘુછુજાર્ધથી
૫-૨-૧-૧ થી ગુણેતાં ૪૮-૦-૪-૬-૫ એક નાના ત્રિકો-
ણનું ક્ષેત્રફલ થયું તેને ત્રણે ગુણેતાં ત્રણનું ૧૪૪-૧-૬-૩-૭
તેમાં ૪૩૨-૫-૧-૬ ઉમેરતાં ૫૭૬-૭-૦-૧-૭ ક્ષેત્રફલ
અગ્રસા નામનો હન્દ છે. ॥ ૪૩ ॥

॥ બીજા પ્રકારથી પદ્મોણનું લક્ષણ ॥

અથવા જિનમક્તકુણ્ડમાનાત્તિથિભાગૈઃ સ્વલ-
ભૂપભાગહીનૈઃ । મિતર્કર્કટકોદ્ભવે તુ વૃત્તે વિધુ-
રિત્તઃ સમપદ્મુજૈઃ પડસમ્ ॥ ૪૪ ॥

અન્વયઃ—અથવા જિનમક્તકુણ્ડમાનાત્ સ્વલભૂપભાગ-

હીનૈઃ તિથિભાગૈઃ મિતકર્કટકોદ્ભવે વૃત્તે વિધુરિત્તઃ સમપદ-
શુજૈઃ પદસં ભવતિ તુ નિશ્ચયે ॥ ૪૪ ॥

(સં ટી૦)—અથવા સેત્રના ૨૪ ભાગ કરી તેમાંથી
પેદરમો ભાગ પોતાના ૧૬૦ ભાગ કમી કરીને સધ તે. તત્પરિ-
મિત વ્યાસાર્ધથી વૃત્ત કરવું, અને તેજ કર્કટકથી ઉત્તર દિશાથી
પ્રારંભ કરીને વૃત્તમાં ૬ ચિહ્ન કરીને તેઓને જોડનારા ૭ ભુજ
કરવા એટલે સમભુજ પડસ યશે.

ભુજમાન—૧૪૭૨૧ સેત્રના મધ્યમાં દક્ષિણ ને ઉત્તર તરફ
રેખા પૂર્વ પશ્ચિમ અધોભુજ ઉર્ધ્વભુજ પર્યન્ત દોરતાં જે
અતુરસ ૫૨૨૫૨ સંસર એવા થાય પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર દક્ષિણ
રેખાઓમાં રહેલા તેનું માન ૭૩૩૫ છે. ભુ. ૧૪૭૨૧

અન્તર્મૂલ ભુજ ૧૪૭૨૧ ૧૪૭૨૧ અર્ધ વ્યાસ

અને મધ્યરેખા લંબ ૧૨૭૪૧ નો છે. ૨૬૧૬૪

ભૂ૦ ૨૬૧૬૪

ખં૦ ૨૨૧૨૭

મુ૦ ૧૪૭૨૨ લંબેન વિષ્ણુ મુખે વ્યાસ ૧૨૭૪૧ લંબથી ગુણ્યા

ઐ૦ ૪૪૧૫૬

૨૮૮૩૧૫ અર્ધ સેત્ર મધુ.

અર્ધ ૨૨૧૨૭

તેનું બમણું સેત્ર ૫૭૬૧૬૩૨

વસંતનિલકાવૃત્ત છે. ॥ ૮૮ ॥

॥ પદ્મકુંડલકાવૃત્ત ॥

અષ્ટાંશાચ ચતશ્ચ વૃત્તશરયઃ યત્રાદિમં કર્ણિકા
યુગ્મે પોઢશકેસરાણિ ચરમે સ્વાષ્ટ્રિભાગોનિતે ।
મક્તે પોઢશપા શરાંતરધૃતે સ્યુઃ કર્કટેષ્ટો હદાઃ

સર્વાસ્તાં સ્વન કર્ણિકાં ત્યજ નિજાયામોચ્ચકાં
સ્વાત્કજમ્ ॥ ૪૫ ॥

અન્વય:—હે શિષ્ય ક્ષેત્રસ્વ અષ્ટમાંશાત્ ચ યતઃ વૃદ્ધેઃ વૃત્ત-
શરકે કૃતે યત્ર આદિમં વૃત્તં કર્ણિકાયુગ્મે વૃત્તે પોડશ કેસરાણિ
ચરમે પન્નમે સ્વાષ્ટ્રિભાગોનિતે પોડશઘા શરાન્તરવૃત્તે કર્કટે
અષ્ટૌ છદાઃ પત્રાણિ સ્યુઃ સર્વાન્ તાન્ સ્વન નિજાયામોચ્ચકાં
કર્ણિકાં ત્યજ एवं કૃતે પદ્મકુંડં સ્યાત્ ॥ ૪૫ ॥

(સ૦ ટી૦)—પહેલાની માફક ૨૪ ભાગનું જે ક્ષેત્ર હોય
તેના અષ્ટમાંશથી જે વૃત્ત કર્યા હોય તેમાં જે પ્રથમ વૃત્ત તે
કર્ણિકા. તે બીજું વૃત્ત તે ત્રણ આંગળ છોડીને બનાવવું તે વૃત્ત
કેશર તે ૧૬ પત્ર રૂપ છે. ફરી ત્રણ આંગળ છોડીને ત્રણ વૃત્ત
બનાવવાં તે દરેક મળી પાંચ થયા.

પછી ૩ આંગળોને પોતાના ૩૮ મો ભાગ તે ૫-ચૂકા
૧-ખાલામ ખાદ કરવું. તો ૨-આંગળ ૭-ય. ૫. યુ.-લિલા-
૦-વા૦ ૧ ખાદી રહ્યું. પછી એ માનથી કર્કટથી પશ્ચિમ વૃત્તમાં
૧૬-ચિહ્ન કરવા. તે તે સમાન વિભાગવાલા પાંચ વૃત્તના
મધ્ય બિન્દુ ઉપરથી કર્કટક દેશવાથી આઠ (૮) પત્ર થશે.
શાર્દૂલવિકીરિતછન્દ છે.

૨૪ આંગળનું ક્ષેત્રફલ ૪૫૨૩૩૧

અંતિમવૃત્ત-૨૬૬૬૬૬૦ પહેલાના ક્ષેત્રફલમાં મેળવાથી

ક્ષેત્રફલ-૬૬૬૬૬૬૬૦ અથવા છેલ્લા ક્ષેત્રફલમાંથી ખાદ

એ બેનું અંતરાર્થ-૧૨૩૪૫૬ કરવાથી પૂર્ણ ફળ. ૫૭૫૭૭૭

॥ ૪૫ ॥

॥ અષ્ટાશ્ચિ કુંડ લક્ષણે ॥

ક્ષેત્રે જિનાંશે ગજચન્દ્રભાગૈઃ સ્વાષ્ટાક્ષિભાગેન
યુતૈસ્તુ વૃત્તે । વિદિગ્દિશોરંતરતોઽષ્ટસૂત્રૈસ્તૃતીય-
યુક્તૈરિદમષ્ટકોણમ્ ॥ ૪૬ ॥

અન્વયઃ—જિનાંશે ક્ષેત્રે સ્વાષ્ટાક્ષિભાગેન યુતૈઃ ગજચન્દ્ર-
ભાગૈઃ વૃત્તે કૃતે વિદિગ્દિશોઃ અન્તરતઃ તૃતીયયુક્તૈઃ અષ્ટસૂત્રૈઃ
ઈદં અષ્ટકોણં કુંડં મવતિ ॥ ૪૬ ॥

(સં ટી૦)—ક્ષેત્રના ૨૪ ભાગ કરી અને ૧૮ ભાગોવડે
કરીને ૨૮ અંશોથી યુક્ત કર્કાટક વડે વૃત્ત કરીને અર્ધાત્
વ્યાસને બમણા કરીને દિશાને વિદિશાઓમાં આઠ ચિહ્ન કરવાથી
જે આઠ ભુજર્મા ત્રણ ભેળવવાથી ને તેમાંથી બે (૨) ચિહ્ન છોડી
દ્યુને ત્રિજા ચિહ્નવડે ૮ કોણ રેખા કરવાથી તે વૃત્તને સાગ
કરવાથી અષ્ટાશ્ચિ થશે.

વ્યાસાર્ધ-૧૮૧૫૧૧

વ્યાસ-૩૭૨૧૨૧૨

ભુજ-૧૪૧૨૧૨

લઠ-૧૦૧૧૧૦

ઘાત-૧૪૪૧૩

કોણક્ષેત્રલ-૫૦૧૨૧૦

પૂર્ણકોણલ-૬૩૧૧૪

બમણા-૧૮૬૧૩૦

મધ્યેતર-૧૪૧૨૧૨

કર્ણ-૧૪૧૨૧૨

ભુજલધુમાન-૧૦૧૧૧૦

રેખા-૩૪૧૩૧૫૪

ભુજલ-૪૬૨૧૩૧૦

પૂર્વક્ષેત્રલ-૩૮૬૧૩૧૦

પૂર્ણ-૫૭૬૧૨૧૦

ઉપજાતિ નામનો છન્દ છે. ॥ ૪૬ ॥

॥ श्रीगन्त प्रकाशधी अष्टकोषु लक्षण ॥

मध्ये गुणे वेदयमैर्विमक्ते शकैर्निजर्ण्यविधल-
वेन युक्तैः । वृत्ते कृते दिग्विदिशोऽन्तराले गजै-
र्भुजैः स्यादथवाएकोणम् ॥ ४७ ॥

अन्वयः—अथवा मध्ये गुणे वेदयमैः विमक्ते सति पुनः
निजर्ण्यविधलवेन युक्तैः क्षेत्रस्य शकैः भागैः वृत्ते कृते दिग्वि-
दिशोऽन्तराले गजैः भुजैः अएकोणं स्यात् ॥ ४७ ॥

(स० टी०) अथवा तो २४ आंगणना क्षेत्रने २५ भाग
करी. क्षेत्रने १४ भाग अथवा १४ आंगण अना ४७ भाग
(२) यव ३—यूका ०—विशा (४) वासा ३ यथा. अने १४ आंगण
मेजवी ते सरणो वृत्त पनावीने कर्कटक दिशांने विदिशाओमां
इरवीट लुगरेभा करवाथी अष्टकोषु कुंड यशे.

लुगभान-१०।७३	व्यास-२८।४।६
१२-१।०।५।४	भुज-२६।३।३
किशर-२६।३।३	क्षेत्रक्ष-२८८।४।४
लु०-१०।७३	लंभ-७।६
३७।२।६	२६।३।३
भंड-१८।५।३	क्षेत्रक्ष-१४४।५
	पूर्व-५७।६।६।४

उपमति नामनो छन्द छे. ॥ ४७ ॥

॥ भात ने कुंडलुं लक्षण ॥

खातं क्षेत्रसमं प्रादुरन्ये तु मेखलां विना ।
कंठो जिनांशमानः स्यादर्काश इति चापरे ४८

અન્વયઃ—સ્વાતં ક્ષેત્રસમં ગ્રાહુઃ અન્યે મેઘલાં વિના ક્ષેત્રસમં ગ્રાહુઃ કંઠઃ જિનાંશમાનઃ સ્વાત્ અપરે અર્કાંશઃ इति વદન્તિ ॥ ૪૮ ॥

(સ૦ ટી૦)—ક્ષેત્રની ખરાખર ખાત કલ્પો છે. અર્થાત્ ૨૪ અંગુલના કુંડમાં ૨૪ અંગુલનો ખાત થશે. ખીજા આચાર્યો—મેખલાને છોડીને કુંડની ખરાખર ખાત કરવો, એવી વ્યવસ્થા સૂક્ષ્મ રચૂલ હવિના અનુસાર બાલુવી છે. ને ખીજા આચાર્યો—૧૨-મા અંશથી કહે છે. અનુદુષ્ ઇન્દ છે. ॥ ૪૮ ॥
॥ મેખલાનું અધમાદિક પ્રમાણ ॥

અધમા મેઘલૈકા સ્યાન્મધ્યમં મેઘલાદ્વયમ્ ।

શ્રેષ્ઠાસ્તિસ્ત્રોઽથવા દ્વિત્રિપંચસ્વધમતાદિકમ્ ॥

અન્વયઃ—एका મેઘલા અધમા મેઘલાદ્વયમ્ મધ્યમં તિસ્રઃ શ્રેષ્ઠાઃ અથવા દ્વિત્રિપંચસુ અધમાદિકમ્ ભવંતિ ॥૪૯॥

(સ૦ ટી૦)—એક મેખલા અધમ છે. બે (૨) મેખલાઓ મધ્યમ છે. ત્રણ (૩) મેખલાઓ ઉત્તમ છે. અથવા બે અધમ ત્રણ મધ્યમ ને પાંચ ઉત્તમ છે. અનુદુષ્ ઇન્દ છે.^૧ ॥ ૪૯ ॥

॥ ખાતં ક્ષેત્રનો રૂપદાક્ષર કરીને મેખલાનું લક્ષણ ॥

अष्टधा विहितकुंडशरांशैः संखनेद्भुवमुपर्यन-
लांशैः । मेखला विरचयेदपि तिस्रः पद्मजार्कलव-
विस्तृतपिंडाः ॥ ५० ॥

૧ ક્રિયાસારે—ભામિયોનિષ્ઠમાયુષ્કં કુંદં બેષ્ઠં ત્રિમેષલમ્ । કુંદં દ્વિમેષલં મધ્યં ત્રિવં સ્પાદેશમેષલમ્ ॥ સ્વર્ણસંપ્રદે—મુરુયાસ્તુ પંચ તાઃ પ્રોક્તા મધ્યમા-
સ્તિષ્ઠ એવં ચ । દ્વે સ્પાતાં મધ્યમે પદ્મે એકા સ્પારવધમાધમા ॥ વિસ્તેષઃ—ત્રિમેષલં
દ્વિજે કુંદં સત્રિવલ્લ દ્વિમેષલમ્ । મેષલેકં તુ વેદ્યસ્ય—इति ॥

અન્વયઃ—અથા વિહિતકુંડશરાંશૈઃ શુવં સંસ્વનેત્ ઉપરિ
અનલાંશૈઃ તિસ્રઃ મેઘલા વિરચયેત્ કીદશ્યો મેઘલાઃ પદ્મ-
જાર્કલવવિસ્તૃતપિંડાઃ ॥ ૫૦ ॥

(સં ટી ૦)—૨૪ અંગુલ ક્ષેત્રને આઠ ભાગ કરીને ત્રણ
ત્રણ અંગુલના પાંચ ભાગ કરવા. અથવા ૧૫ અંગુલ ભૂમી
ખોદવી. ભૂમીના ઉપર ત્રણ ભાગમાં અર્થાત્ ૬ આંગળમાં
૩ મેખલા થાય છે એની ઉચાઇ કમથી ૪૩૩૨ આંગળ થશે.
અથવા ખાતના ઉપર એક આંગળ ભૂમી કંઠરૂપ છોડી પ્રથમ
મેખલા ૪ આંગળ, બીજી ૩ આંગળ ને ત્રીજી ૨ આંગળની
કરવી. રથોક્તતા છન્દ છે. ૧ ॥ ૫૦ ॥

॥ બીજા પ્રકારથી મેખલાનું અને નાભિનું લક્ષણ ॥

રસાંશકાદુન્નતવિસ્તૃતાશ્ચ તિસ્રોઽથવૈકા યુગ-
ભાગતુલ્યા । પંચાથવા પદશરવેદરામદ્વ્યંશૈસ્તતાઃ
સ્યુર્નવભાગપિંડાઃ ॥ ૫૧ ॥ આથા પરાસ્તચ્છરભાગહી-
ના જિનાંશકંઠાદ્વહિરેવ સર્વાઃ । કુંડાનુકારા અપિ
મેઘલાઃ સ્યુરકાંગભાગોચ તતસ્તુ નાભિઃ ॥ ૫૨ ॥

૧ વિશ્વકર્મા—આત્માત્માતઃ કારઃ પ્રોક્તો મિશ્રં સિધ્ધંગુલેન જુ । કંઠાતરે મેખલા
જુ ઉપતા યા ત્રણંગુલેઃ ॥ ક્રિયાદારે—પ્રધાનમેખનોત્તેષ મુક્તમત્ર નરાંશ-
સમ્ । તદ્વાપ્યં મેખનોત્તેષં પંચાંગુલમિતિ રમ્યમ્ ॥ તદ્વાપ્યમંગુલોત્તેષમંગુલદિતર્ય
પમાત્ ॥ અતુલિધંગુલમ્પાતો મેખલાત્રિતયસ્ય જુ ॥ સોમિતી—મેખલાઃ ચણ
મે દેસિ દ્વગાદિયુ વિરોચતઃ । પચ્ચાગાકાંચલેભાગેમિતાઃ સ્તુર્ગોપિતાઃ દુષ્પા ॥
પરદુષ્પામધિધર્મભા—આતેડધિકે મહેશેનો હીને એનુપનશ્વમઃ । વકે કુંડે વ
સેવાતો મર્ણ ઉજ્જમેષયે ॥ મેખલાતરદિતે સોલોડમ્પધિકે પિતૃવેશ્વમઃ । માર્દો-
વિનાશનં પ્રોક્તે કુંડં સોમ્યામિનાશનમ્ ॥ કુંડં વાકંઠરદિતં યુગાદીશં ચતિવર્દ ॥

અન્વયઃ—રસાંસકાત્ ઉન્નતવિસ્તૃતાઃ તિસ્રઃ મેઘલાઃ
 સ્યુઃ. અથવા યુગભાગતુલ્યા એકા મેઘલા સ્યાત્ વા પટ્ટશર-
 વેદરામઙ્ગણૈઃ તતાઃ પંચ મેઘલાઃ સ્યુઃ આઘા નવભાગપિંડાઃ
 અપરા શરમાગહીનાઃ સર્વાઃ કંઠાદ્રહિઃ એવ કાર્યાઃ કુંડાનુકારા
 અપિ સ્યુઃ ॥ નામિઃ અર્કાંગમાગોચ ॥ ૫૨ ॥

(સં દી૦)—ક્ષેત્રનો છઠો ભાગ અથવા ૨૪ આંગળના
 ક્ષેત્રમાં ચાર આંગળ ઉચી તથા પહોળી ત્રણ મેખલાઓ થાય છે.

એક મેખલા પ્રક્રમ અથવા એક મેખલા ક્ષેત્રનો ચોથા ભાગમાં
 અર્થાત્ ૨૪ આંગળના ક્ષેત્રમાં ૬—આંગળ ઉચી ને ૬—પહોળી
 બનાવવી જોઈએ. આનું તાત્પર્ય એ છે કે પ્રથમ મેખલા ૧૨
 આંગળ ઉચી બનાવવાથી ને ચાર આંગળ પહોળી ને બીજી
 ૮ આંગળ ઉચી ને ૪—આંગળ પહોળી ને ત્રીજી ૪ આંગળ
 ઉચી ને ૪—આંગળ પહોળી એમ બનાવવાથી દરેક મેખલા-
 ઓ ૪૪ આંગળ પહોળી ને ઉચી થશે. હવે પાંચ મેખલા
 બનાવવાનો પ્રક્રમ પહેલી મેખલા ૬—આંગળ પહોળી ને નવ
 આંગળ ઉચી. બીજી મેખલા ૫—આંગળ પહોળી અને આંગળ
 ૭ થ. ૧ યુ. ૪ લિ. ૬ વા ૧ એટલી ઉચી બનાવવી. એવી
 રીતે ત્રીજી મેખલા. ચોથી ૩—આંગળ—ને પાંચમી ૨—આંગળ
 ઉંચાઈમાં મહેલાથી પંચમાંશ ન્યૂન ઉચી કરવી. જે આકારના
 કુંડ હોય તેવા પ્રકારની થાય છે. નાલિ પણ કુંડથી બારમા અંશ
 પ્રમાણે થાય છે ને પહોળી ૪ આંગળ બનાવવી. વિપરીતા-
 પ્થાનકી ને શાવિનીજન્દ છે. ॥ ૫૧ ॥ ૫૨ ॥

॥ પ્રકારાન્તરથી નાલિનું લક્ષણ ॥

કુંડાકારો નામિરંભોજસામ્યો વાઙ્જેડયંનેનાં-

શહાનિર્દલાગ્રે । શેષક્ષેત્રે વહ્નિવૃત્તૈઃ સમેતે સ્યુર્વે
કર્ણીકેસરાઃ પત્રકાણિ ॥ ૫૩ ॥

અન્વયઃ—અથવા અંબોજસામ્યઃ નાભિઃ વા કુંડાકારઃ
જાભિઃ અયં અન્બજેન દનાંશહાનિઃ દલાગ્રે શેષક્ષેત્રે વહ્નિવૃત્તે સમે
કર્ણી સ્યુઃ કેસરાઃ પત્રાણિ સ્યુઃ ॥ ૫૩ ॥

(સં દી૦) બીજા પ્રકારથી વા સર્વકુંડોમાં કમલના જેવા
આકારવાળી નાભિની રચના કરવી. હવે પદ્મકુંડમાં નાભિની
રચના ન કરવી. ૨૪, આંગણમાં ૨—આંગણ ઉંચી ને ૪—આંગણ
પહોળી નાભિ થાય છે. અંગુલના બારમો અંશ યવાદિ ૨૫૨૫
એટલા બાદ કરવાથી ૪ આંગણમાં બાકી ૩૬૨૨૩૨ ક્ષેત્રમાં ત્રણ
વૃત્ત કરવાં. જેમ અંગુલાદિ ૧૧૧૬૧૦૧૧ એટલા વ્યાસનું પ્રથમ-
વૃત્ત એનું અર્ધ કર્કટથી સિદ્ધ થાય છે. માન યવાદિ ૪૭૭૦૧૦૪
એટલા વિસ્તારનું કર્કટ પ્રથમ વૃત્ત અંગુલાદિ ૧૧૧૬૧૦૧૧
એટલા વિસ્તારનું બીજું વૃત્ત અંગુલાદિ ૧૬૧૫૦૧૧૦ એટલા
વિસ્તારથી કર્કટનું ત્રીજું વૃત્ત થશે. ત્રણ વૃત્તમાં પ્રથમ વૃત્ત
કર્ણિકા. બીજું કેશ ને ત્રીજું પત્રરચા છે. કુંડના જેવી નાભિ
બનાવવી યોગ્ય છે. શાલીની છન્દ છે. ॥ ૫૩ ॥

॥ કુંડમાં શુક્રવાની યોનીનું લક્ષણ ।

યોનિર્વ્યાસાર્ધદીર્ઘા ચિત્તતિગુણલવાદાયતા-
લ્પિદ્ધિભાગા તુક્ષ્ણા તાવત્સમંતાત્પરિધિરુપરિગા
તાપદગ્રેણ રમ્યમ્ । નિમ્નં કુંડં વિશંતી વલ્લભદલ-

યુગેનાન્વિતાધોવિશાલા મૂલાત્સચ્છિદ્રનાલાંતરવ-
ટરુચિરાશ્વત્થપત્રાકૃતિઃ સા ॥ ૫૪ ॥

અન્વયઃ—અસાર્દ્ધદીર્ઘા વિતતિગુણલવાત્ આયતા
અન્ધિદ્વિમાગા તુંગા તાવત્ ઉપરિગા પરિધિઃ મેઘલા તાવત્
અગ્રેણ નિઘ્નં યથા સ્યાત્ તથા કુંડં વિશન્તી વલયદલયુગેન
અન્વિતા અધોવિશાલા મૂલાત્ સચ્છિદ્રનાલા અન્તરવટરુચિરા
અશ્વત્થપત્રાકૃતિઃ સા રમ્યા સ્યાદિતિ ॥ ૫૪ ॥

(સં ટી૦)—ક્ષેત્રથી અર્ધિ અર્થાત્ ૨૪ આંગળના ક્ષેત્રમાં
૧૨ આંગળ લાંબી ને આઠ આંગળ પહોળી અને ૨૪ નો
અંશ ૧—અંશુલતું મેખલાયુક્તા તથા કુંડની તરફ લટકતી ને
એક આંગળ કુંડમાં પ્રવેશ કરવાવાળી બે અર્ધઅન્દ્રોથી યુક્ત
ને નિશીના ભાગમાં સ્પૃશ્મધ્યમાં ખાતયુક્તથી લઇને હિદ્ર
સહિત નાકયુક્ત મુન્દર અશ્વત્થ પત્રના આકાર જેવી યોનિ
ખનાવવી. કોઈ એવો મત છે ઉક્ત યોનિ કુંડની માફક ખનાવવી
અગ્યશાક્રન્દ છે. ૧ ॥ ૫૪ ॥

॥ ૧૨ આંગળ મેખલા ને યોનિ લક્ષણ ॥

અથાર્કાકુલપક્ષે તુ મેઘલાનાં દશાકુલૈઃ ।

વિસ્તૃતા તિથિભિર્દીર્ઘાકુલિભિર્યોનિરિપ્યતે ॥ ૫૫ ॥

અન્વયઃ—તુ પશ્ચાન્તરે મેઘલાનાં અર્કાકુલપક્ષે દશા-
કુલૈઃ વિસ્તૃતા તિથિભિઃ અકુલિભિઃ દીર્ઘા યોનિઃ રિપ્યતે ॥ ૫૫ ॥

૧ પ્રવોગસારે—સ્પર્તા પ્રતીત્વામાયામે સમ્યક્ પદ્મદર્શાગુરુમ્ । દિવર્ત્તગુલ-
વિચારાં વદત્તુર્વગુણં કમાત્ ॥

(સં ટી૦)—૧૨ આંગળની ગેખલાના પક્ષમાં ૧૦ આંગળની પહોળી પંદર આંગળ લાંબી યોનિ બનાવવી જોઈએ, અનુદ્ધૃપ્ ૭૬ છે. ॥ ૫૫ ॥

॥ કુંડ કરવાની શક્તિમાં વેદીની રચના ॥

અથવાપિ મૃદા સુવર્ણભાસા કરમાનં ચતુરં-
ગુલોચમલ્પે । હવને વિદધીત વાંગુલોચં વિબુધઃ
સ્પંડિલમેવ વેદકોણમ્ ॥ ૫૬ ॥

અન્વયઃ—અથવા વિબુધઃ અલ્પે હવને સુવર્ણભાસા મૃદા ચતુરંગુલોચં વા અઙ્ગુલોચં વેદકોણં કરમાનં સ્પંડિલં એવ વિદધીત ॥ ૫૬ ॥

(સં ટી૦)—અથવા વિદ્વાન્ લોક નાના હવનમાં સુન્દર મૃત્તિકાથી ૪-આંગળ અથવા એક આંગળ. ઊંચી એક હાથ સમથોરસ વેદિ બનાવવી અથવા કોઈ ૫-આંગળ વા ૮ આંગળ ઊંચી કહે છે. વસંતતિલકા ૭૬ છે.^૧ ॥ ૫૬ ॥

॥ અહાદ્યને તોપવાને મારે ॥

इति मंडपकुंडसिद्धिमेतां रुचिरां विट्ठलदी-
क्षितो व्यधत् । अधिकाशिनगर्थुमेशतुष्ट्ये वि-
बुधः शोधयतादिमां विचार्य ॥ ५७ ॥

અન્વયઃ—इति विट्ठलदीक्षितः एवं एतां रुचिरां मंडप-

૧ તંત્રાતરે—મૃદા સુવર્ણયા વાપિ સૂક્ષ્મવાલુકયાડપિવા । અંગુલોચં તથા વેદાંગુલોચં સ્પંડિતં ચિત્તુઃ ॥ ચતુઃકોણમુદકપ્રાચીતરમભ્યાદુતો દ્યુમમ્ । પંચાંગુ-લોચમયથા વસંતુલસમુદ્રતમ્ ॥

કુંડસિદ્ધિમ્ અધિકાશિનગરે ઉમેશતુષ્ટ્યૈ વ્યથત વિવુધઃ
વિચાર્ય દ્વિમાં શોધયતાત્ ॥ ૫૭ ॥

(સં ટી૦)—વિદ્વદ્ દિક્ષીતે કાશીનગરની અન્દર ઉમા-
મહેશ્વરને સંતોષ કરવાને માટે આ મંદિર કુંડસિદ્ધિ પનાવી છે.
વિદ્વાન્ મનુષ્યો તેમાં કંઈ બૂલ હોય તેને વિચારીને કુપણનો
લાગ કરીને વાંચે. વસંતતિલકાવૃત્ત છે. ॥ ૫૭ ॥

॥ પ્રથમ નિર્માણસમય ન સંજ્ઞાદિ ॥

શશિયુગતિથિગણ્યે યાતિ શાકે વરેણ્યે વિમ્બ-
વશરદિ રમ્યે માસિ શસ્યે તપસ્યે । શશધરમૃતિ-
ઋક્ષેઽમુખ્યપક્ષે વલક્ષે કમલનયનતિથ્યાં માનુ-
મદ્વારવત્યામ્ ॥ ૫૮ ॥

અન્વયઃ—શશિયુગતિથિગણ્યે વરેણ્યે શાકે યાતિ વિમ્બ-
શરદિ રમ્યે શસ્યે તપસ્યે માસિ વલક્ષે પક્ષે શશધરમૃતિ
અમુખ્ય ઋક્ષે માનુમદ્વારવત્યાં કમલનયનતિથ્યાં દ્વિમાં કૃત્તિ
વ્યથત ॥ ૫૮ ॥

(સં ટી૦)—શાસિવાહન શક ૧૫૪૧ ના દ્વાદશીન શુકલ
પક્ષને દ્વાદશીને રવીવારે આદ્રા નક્ષત્રમાં આ કૃત્તિ પૂર્ણ થઈ છે.
માસિની ઇન્દ્ર છે. ॥ ૫૮ ॥

હરગોવિન્દવિચ્છિપ્યો વિષ્ણુશર્માભિધાનકઃ ।
સરસ્વતીપ્રસાદેન ટીકાં કુર્વે સુસંસ્કૃતામ્ ॥ ૧ ॥

સમાપ્ત.

શ્રીગણેશાય નમઃ । શ્રીશારદાયૈ નમઃ ॥

અથ કુણ્ડકારિકા ।

(સરલા ટીકા)

ટીકાકારમહાલચરણમ્.

નત્યા શઙ્કરચરણૌ સ્મૃત્વાઽઙ્ગં વિષ્ણુદત્તશુક્લેન ।

કુણ્ડકારિકાટીકા વિરચ્યતે સારદેશ્વરના કાચિત્ ॥ ૧ ॥

(સં)—શંકરનાં ચરણારવિન્દમાં નમસ્કાર કરીને અને વિષ્ણુભગવાનનું ચરણ કરીને વિષ્ણુદત્ત શર્માવડે કુંડકારિકાની આ ટીકા વિદ્વાનોની સુગમતા માટે દરેકનો સાર લઈ રચાય છે. ॥૧॥

અફહસ્તાદિકૈ કુણ્ડે યોન્યાદિવિવિધાકૃતૌ ।

સુગમેન વિધાનેન કર્તવ્યાંશેન ચૌચ્યતે ॥ ૧ ॥

(સં)—એક હસ્તના કુંડમાં વિધિવાળી સુંદર આકૃતિયુક્ત યોનિ બનાવવી. તેથી વધારે હસ્તમાં પણ તેવીજ રીતે કરવું. દરેકને સરલ પડે તે પ્રમાણે વિધિયુક્ત કરવી તેમ કહ્યું છે. ૧.

॥ ચતુરશ્ચક્રધનનો ઉપાય ॥

ચતુર્વિંશાંગુલૈઃ સાધ્યે દ્વિ (૪૮) ગુણા રહસીર્યતે ।

અન્તે પાદદ્વયં તસ્યાસ્તસાર્દે લાંછનં તતઃ ॥ ૨ ॥

૧ પાદગુણાભે-પાદનામં ૪૮ સુંદર તાલપમેત્ ।

પરમેષ્વરેનેષ ચતુર્વિંશાંગુલેન તુ ॥

ત્રિપુતાતારે-ક્ષેત્રે ક્ષિપ્ત દ્વિ પુરોભૂમાર્થેન્દ્રિયમેદમ્ ।

ચોગાદાર્દે છાનિદિતમપ્રિમામમેત્ ચતુરશ્ચક્ર ॥

કુંડો ૪

मध्यात्पडंगुले चैकं ततः पडंगुलेऽपरम् ।

साध्ये पूर्वापरौ शंकु तयोः पाशौ निधाय च ॥ ३ ॥

मध्यात्पडंगुलं नीत्वा विदिशाकर्षयेत्ततः ।

पडंगुलेऽशके शंकुः स्याच्चैवं त्रिविदिक्षु च ॥ ४ ॥

दत्ते शंकुत्रये चैव चतुरस्रं च साधयेत् ।

(स०)—२४ आंगणनो कुंड जनाववाभां ४८ आंगणनी

होरी लेवी अने तेना जने छेडापर पाश करीने मध्यभां अक
यिह करेनुं. पछी ते मध्यथी छ छ आंगणना अन्तरे त्रयु यिह
करीने पूर्व अने पश्चिम दिशाभां जे शंकुओभां पाशो मुकवा, अने
मध्यथी छ आंगण छोडी दई तेना मध्य यिहने अशिकोशुभां
जैथी छ अंगुलना अन्तरे शंकु आपत्ता. अने नैर्ऋत्य, वायव्य
अने ईशानभां पखु तेवी रीते छ छ आंगणना अन्तरे शंकु
जैथी सरभा कर्तुवाणो सुंदर सभयचतुरस्र साधवो. १ २-४.

॥ योनिकुंड प्रकर ॥

अष्टाविंशांगुला रेखा बोदीची पद्मवाधिका ॥

तन्मध्यतस्तथा प्राची सूत्रयुग्मे त्रिकोणकम् ।

अर्द्धतः श्रोणिषुग्माद्वाह्निहिमगे वरांगकम् ॥ ५ ॥

(स०)—योनिकुंडने विधे अष्टाविंश आंगणने छ यव
उत्तर दिशा तरङ्ग पधारी तेनुं मध्य अटले १४ आंगण अने

१ त्रिपुरासारसमुच्चये—यावत् कोणं परमपि तथा सूत्रयुग्मस्य पातम् ।

मध्यात् कुर्याद् भवति तदिदं मन्मथानाघकुण्डम् ॥

तिष्ठान्तरोक्षरे—योन्याश्चसमुच्चये कुण्डभागेऽप्यामुत्तरामुत्तरम् ।

प्रजापृद्धी च तापेन शस्त्रं तत्रापि पूर्ववत् ॥

चतुष्कोष्ठं समं कुर्यादंशं क्षेत्रस्य पश्चमम् ।

योनिकुंडमिदं भद्रे भोगदं सुमयं मतम् ॥

૩ યવ તે પ્રમાણે ૨૮ આંગળને ૬ યવનું સૂત્ર પૂર્વ પશ્ચિમ આપી બન્ને બાજુ કણુ દોરવાથી ત્રિકોણ થશે અને બહાર બન્ને શ્રોણિને વિષે બે અર્ધવૃત્ત કરવાં. ૫.

॥ અર્ધચન્દ્રનો પ્રકાર ॥

યવાદ્વાદધિકેનૈવ ગ્રહચંદ્રાજ્ઞુલેન વૈ ।

દૃષ્ટ્વં કૃત્વા દ્વિધામક્તમર્ધચંદ્રં મહેતુ તત્ ॥ ૬ ॥

(સં)—અર્ધચન્દ્ર કુંડમાં ૧૬ આંગળ ને ૦ યવ ને ૪ ચાર યુકાનું ગોળ વૃત્ત કરીને બે ભાગ કરવાથી અર્ધચન્દ્ર નામનો કુંડ થશે. ૬.

॥ ત્રિકોણકુંડનો પ્રકાર ॥

ચતુર્લિંશાંગુલા ચોદક પ્રાચીનમધ્યતસ્તથા ।

યયોના તુ લિખેત્તત્ર પાર્શ્વસૂત્રે ત્રિકોણકમ્ ॥ ૭ ॥

(સં)—ત્રિકોણ કુંડ બનાવવામાં ૩૪ આંગળને મધ્યથી ઉતાર દક્ષિણ ૩૪ અંગુલ બધારી એક યવ ઓછો એવા ૩૩

૧ મરપિ ઉક્તીત્તા કરચેડપિ, અર્ધચન્દ્ર મરપિ-સયાપિ પ્રાગુક્તસૂત્રસંપાતકવો મધ્યો દ્યપિચરતિ ॥

વિદ્વાંતશેરસદે-નવયા વિમજેલોચં ચતુરસં સમં તદા ।

દક્ષિણે ચોતારે ચાંદમેકેકં તુ પરિલગ્નૈત્ ॥

સાતાંશમન્વાત્મેણ મ્રમણાદર્દેચંદ્રકમિતિ ॥

ચતુરસે પ્રદેભંકે સ્વકાવાંતો તદંગચો ।

મધ્યે સાતાંશમન્નેન પુષ્ટં ચઠેતુષ્ટકમાદિતિ ॥

પારદાયા-પરુરસીકૃતં ક્ષેપં દસાધા વિમજેતુન ।

૮૬મેકં જાગેરંતામચ કર્ણં ચ તંત્રમિત્ ॥

૭૫ગૂર્વ પાતમેદયે સમ્માન જ્ઞમયેતાનઃ ।

અર્દેચંદ્રનિર્મં કુષ્ટં રમણીયં મરેદિતિ ॥

अंगुल ने ७ यवोज्जे करी अन्ने पार्श्वभां सूत्र व्यापवाथी शत्रु-
नाश करनाः सुन्दर त्रिकोणु थशे.^१ ७.

॥ वृत्तकुंडानो प्रकार ॥

सप्तविंशांगुलाद्धेन सूत्रेण रचयेद्भूमिम् ।

(स०)—वृत्तकुंडने विषे २७ अंगुलना व्यासने १३ अंगुल
ने आः यव व्यासार्धवडे करी सूत्र दोरवाथी सुन्दर अणो
वृत्तकुंड थशे.^२

॥ पदकोणुनो प्रकार ॥

प्राची त्रिंशांगुला मध्ये चोदीची वरदांगुला ॥ ८ ॥

तस्याः प्रांतद्वये प्रत्यक्प्राक्च चाकं त्रिभित्तिभिः ।

अंकात्पार्श्वद्वये प्राच्याः सूत्रपद्धे पदसकम् ॥ ९ ॥

(स०)—पदकोणु कुंड अनाववाभां पूर्व दिशाभां ३० अने

१ महाकपिलर्षचरात्रे—द्वात्रिंशदंगुलं सूत्रं त्रिधा तत्पातयेद्भुवि ।

पूर्वार्धं कुंडकं कृत्वा त्रिकोणं तु प्रकाशयेत् ॥

क्रियासारे—क्षेत्रमष्टांशकं कृत्वा पार्श्वद्वयं चोदी च विहिः ।

न्यस्त्या तन्मानसूत्रेण न्यसेत्सूत्रत्रयं समम् ॥

त्रिपुरासारे—शर्वसिंहासार्धभागीकृतक्षेत्रतः पार्श्वयोर्न्यस्य भागद्वयं पवित्रतः ।

तेन मानेन सूत्रद्वयं निन्यसेत् कुण्डमेतद्वयमेव हृदयेनासकम् ॥

२ चारदातिलके—अष्टादशांशके क्षेत्रे विहिर्वा न्यसेद्भुपः ।

भ्रामयेत्तेन मानेन वृत्तं कुंडमनुत्तमम् ॥

सिद्धान्तक्षेत्रे—चतुरस्रेण संविद्धे तद्वाक्ये मापमष्टकम् ।

क्षेत्रस्य निन्यसेद्दिशु मध्यात्तन्मानसूत्रतः ॥

अमणभ्रामणेनैव वृत्तं कुंडमुपीरितम् ॥

त्रिपुरासारे—दिग्मन्त्रादधिकरंकिमागतः क्षेत्रयो निमित्तधीर्बहिर्न्यसेत् ।

भागमेष्टक्यनेन सर्वगो भ्रामयेद् भवति वृत्तमुत्तमम् ॥

મધ્યમાં ઉત્તર દક્ષિણમાં ૩૨ આંગળ દોરી આપી તેની બન્ને બાજુમાં ત્રણ ત્રણ ચિહ્ન કરવાં અને એ અંકોની બન્ને બાજુમાં ઉપર પ્રમાણે દરેક દિશાઓમાં ૭ સૂત્રો આપવાથી નેત્રરમ્ય એવો પડેછકુંડ થશે. ૮-૯.

॥ પદ્મકુંડ પ્રકર ॥

ઢાદશાંગુલસ્રગ્ધ્રેણ મધ્યતો વૃત્તમાલિચેત્ ।
સાદૃષ્ટં પંચચર્યુક્તં મન્વંગુલમિતં ચહિઃ ॥ ૧૦ ॥
દિશાં ચ વિદિશાં ચૈવ ચસુમ્નગ્ધ્રાણિ પાતયેત્ ।
દિક્ષયદ્ધુ ચ મધ્યાંકાચ્છંકું ચસુદશાંગુલે ॥ ૧૧ ॥
દત્ત્વા લલાટમર્યાદાં સ્રગ્ધ્રેણાદિત્રમાન્નમિમ્ ।
કૃત્વા ચંદ્રાર્દ્રમાકારાન્દલાંશ્ચ ચસુસંસ્થયકાન્ ॥ ૧૨ ॥
શિષ્ઠા ચહિષ્ઠસંત્યાગાત્પદ્મામં કુણ્ડમીદશમ્ ।

(સ૦) — પદ્મકુંડ બનાવવામાં ૧૨ આંગળના સૂત્રથી પહેલાં મધ્યવૃત્ત કરવો અને બહિર્વૃત્ત ૧૪ આં, ૫ યવ, ૪ મૂકા, ૭ લીલાથી દોરવો. દિશાવિદિશાઓમાં આઠ સૂત્રો પાડવાં. મધ્યથી સૂત્રના ઉપર નવ અંગુલે શંકુ રાખી દિશાવિદિશાઓમાં અર્ધઅન્દ્રાકાર આઠ પત્રો દોરવાથી વિધિયુક્ત મુન્દર પદ્મકુંડ

- ૧ ઘાટદાવી — જટલા પિમજે ક્ષેત્રં મધ્યસૂત્રસ્ય પાર્શ્વયોઃ ।
માર્ગં ન્યગેરેદ્ધમેઠં માનેનાનેન મપ્યતઃ ॥
- ૨ યોત્સાશંકુનો માલ્યપદ્મકુંડ સંપ્રવિષ્ણમઃ ।
- ૩ હરપદ્મ તથા દદાત્પદ્મકુંડ મુક્તમમ્ ॥
- ૪ શિષ્ઠે-વજ્રાગ્રહિનો માલ્યપદ્મકુંડઃ સ્વાત્પદ્મકમ્ ॥
- ૫ ત્રિપુળાદે-પર્ણદન્દ્રે મુપદ્મકમ્ મુપદ્મકમ્ ॥
- ૬ કોટુ કુંડં મપતિ તરિદં તર્કયોનં મનોહરમ્ ॥

થશે. અથવા ૧૮ અંગુલના વ્યાસવાળો વર્તુલ મુદ્રી દોરેલી રેખાઓ ઉપર શંકુ મુદ્રી અર્ધચન્દ્ર આઠ વૃત્તો કરવાથી પણ ૫૧કુંડ થશે.^૧ ૧૦-૧૨.

॥ અષ્ટકોણકુંડનો પ્રકાર ॥

વસુનેત્રાંગુલે સૂત્રં સપાદત્રિયવાધિકમ્ ।

કૃત્વા વેદાલ્પિસંસાધ્યં દિગ્વિદિક્ષ્વંતરાવસુ ॥ ૧૩ ॥

અંકેષુ મધ્યમં હિત્વા વસુસૂત્રાણિ પાતયેત્ ।

વસુકોણાન્વિશિષ્યંતે માર્જનાઢસુકોણકમ્ ॥ ૧૪ ॥

(સ૦)—અષ્ટકોણ કુંડ બનાવવામાં ૨૮ આંગળ, ૩ યવ ને ૨ યૂકાના વ્યાસવાળો વૃત્ત કરી દિશાઓ ને વિદિશાઓને સાધી ત્યાં આઠ ચિહ્ન કરી પછી આઠ સૂત્રો પાડવાં અને એક સૂત્રને બીજા સૂત્ર સાથે જૂજ દેવાથી અને વૃત્તને કાઢી નાખવાથી શોભાયમાન અષ્ટકોણ થશે.^૨ ૧૩-૧૪.

॥ સપાદત્રિયકુંડનો પ્રકાર ॥

વેદચંદ્રાંગુલં સૂત્રં પાદોત્રિયવાધિકમ્ ।

મિત્વા મંડલકં સાધ્યં તસ્યાર્દ્ધં દશઘા ભજેત્ ॥ ૧૫ ॥

૧ ત્રિપુરાશરે-દશાશેડન વિગ્રહસ્ય ચાર્ણેડશમેકં

પ્રરિધ્રામ્ય તેનૈવ વૃત્તં દલ્પતામ્ ।

અદ્ધિર્મધ્યમે કાર્ણિકાઞ્ચપિ કુર્વાદ્

મવેદદૃષ્ટવત્ર મુઘ પદ્મકુણ્ડમ્ ॥

૨ કુણ્ડરક્ષાકરે-જિનાંશેડનઃ સૂત્રે વસુયુગમિતૈરંગુલચરેઃ

રસૈધૈકાંશાંશૈ સહિતમપિ વૃત્તં વિરચયેત્ ॥

દિગ્વૈરેકસ્યાપ્વથ પૃથિલૈઃ સપ્તદશભિ-

રુણૈરદ્યમિત્તચ્છમરહિતમણસિ કથિતમ્ ॥

કુણ્ડચ્છવદ્ભુમે તુ અષ્ટપ્રકારેણ અઘસિકુણ્ડમ્ ૧

ન્યા આપવાથી ને ધનુષનો લાંગ કરવાથી ભૂતોનો નાશ કરવા-
વાળો મુન્દર પંચાસિકુંડ યશે.^૧ ૧૭-૧૮.

॥ ખાતપરિધ્યાદિપ્રકાર ॥

પચ્ચદશાંગુલે સ્વાતે મિત્ત્વા વાહ્યે ચ મૈસ્વલાઃ ।

મર્ચતોઽઙ્ગુલમાત્રા મૃસ્ત્યક્ત્વા તિસ્રો વહિર્વહિઃ ॥ ૧૯ ॥

નવપદ્મપંગુલોચાસ્તાથતુસ્રિદ્વ્યંગુલાઃ પૃથક્ ।

તાસામુપર્યધોભાગે દૈર્ઘ્યં કુંડાર્દસંમિતા ॥ ૨૦ ॥

કુંડાઘ્યંશેન વિપુલા તુંગા જિનાંકકેન ચ ।

તાવત્પરિધિસંયુક્તા ચાધોઽષ્ટદલાન્વિતા ॥ ૨૧ ॥

અંગુલાગ્રગતા કુંડે અધો નાલેન સંવૃતા ।

ચતુર્શમિતા નાભિર્ગંધોચા કુંડમઘ્યગા ॥ ૨૨ ॥

(સં)—૨૪ આંગળના ક્ષેત્રમાંથી ૧૫ આંગળ ખાતમાં
એક આંગળ છોડી ઉપરથી નવ આંગળને વિષે ત્રણ મેખલાઓ
કરવી. એટલે ત્રણ ત્રણ આંગળની મેખલાઓ ઉંચાઈમાં કરવી,
તે બરાબર જટલા હસ્તનો કુંડ હોય તેટલા હસ્તના પ્રમાણભૂત
કરવી. વળી ૨૪ આંગળ તૃતીયાંશ પહોળી ને બાર આંગળ
લાંબી એક અંશ આંગળની મેખલાથી યુક્ત ને કુંડના તરફ લટ-

૧ વિજ્ઞાનલલિતે—સપ્તમાંશવહિર્ન્યેસ્ય કૃત્વા વૃત્તમિદં પ્રમાત્ ।

અનુર્યમાગન્યુનેન પૂર્વક્ષેત્રેણ સંમિતૈઃ ॥

ધનુર્ગોઠિતિમિઃ પંચસૂત્રૈઃ પંચાસિકુંડકમ્ ।

દ્યોમઃ પ્રશસ્યતે મૃતશાકિનીપ્રહનિપ્રદઃ ॥ इति

અત્તુ રામવાજપેયિકૃતં તત્ર નવાંગુલઅધિકાનિ ભવંતિ પ્રકારાંતરેણ પંચાસિઃ ।
વાસ્તુશાસ્ત્રે—રાગાધિર્માંગુલવ્યાસે વૃત્તં સંપ્રામયેચ્છુભામ્ । તન્મથ્યે કારયેત્કુંડં
પંચકોર્ણં મનોદ્વરમ્ ॥

ભાવકર્ણે તૃતીર્થ ચ તૃતીયે પંચમં તથા ।

વેધસ્ત્રવેકાંતરસ્તત્ર ક્ષેપે સપથતે સ્પુટમ્ ॥

કતી, એક આંગળ કુંડમાં પ્રવેશ કરતી ને નિચેના ભાગમાં
સ્થૂલ મધ્યમાં ખાતસહિત પૃથ્વી ઉપરથી લઇને છિદ્રવાળી નાલ-
સહિત સુન્દર યોનિ બનાવવી. વળી ક્ષેત્રનો છઠો ભાગ અથવા
આર અંગુલ વાળી ચતુરસ્ર એવી ને બે આંગળ ઊંચી એવી
કુંડના મધ્યમાં નાલિ મુકવી.^૧ ૧૬-૨૨.

॥ દરેક નાલિના પ્રકાર ॥

કુંડાકારા ચ સર્વેષુ કુંડેષુ પદ્મમાપિ વા ।

પદ્મે પદંગુલા દીર્ઘા તથૈવોચ્ચા ચ વર્તુલા ॥ ૨૩ ॥

પરિતઃ કેસરાગ્રા સા નાભિઃ કાર્યા વિચક્ષણૈઃ ।

દ્વિઞ્યાદિકુંડહસ્તેષુ તાવત્કાષ્ઠાં ચ કારયેત્ ॥ ૨૪ ॥

તત્ર જિનાંશકાઃ કાર્યા ચવયુકાદિકં તતઃ ।

કુંડનાભિસ્તથા યોનિઃ કંઠઃ સ્વાતશ્ચ મેસ્તલાઃ ॥ ૨૫ ॥

તેન કાષ્ઠેન કર્તવ્યં યોન્યાદિકુંડમંશકાન્ ।

અંગુલે ચાંગુલા વાપચૈવંકુતે ભવેદ્ ધ્રુવસ્ ॥ ૨૬ ॥

(સ૦)—દરેક પ્રકારના કુંડોમાં કુંડના આકારવાળી અથવા
કમળના જેવા આકારની નાલિ રચવી ને પદ્મકુંડને વિષે છ
આંગળ લાંબી તે પ્રમાણે ઊંચી અને વર્તુલ એવી ચોતરફથી
કેશરવાળી બુદ્ધિમાન્ મનુષ્યોએ કર્ણિકા બનાવવી. એવીજ રીતે
બે ને ત્રણ એવા હસ્તોને વિષે તે તે માનથી કરવી. અંગુલ,

૧ પંચરાત્રે—અર્કાંગુલોરિદ્ધતાં યોનિ વિદખ્યાતાવદાયતામિતિ ॥

મંથાન્તરે—દ્વાદશાંશસરૂપતાયોનિ. સ્યાદ્વાદશાંગુલા ।

હસ્તેષામામતસ્તુપેતિ ॥

ત્રૈલોક્યસારે—પુરુષદયસમામુષા માધ્યમદલવન્મવેતિ ।

મદનરમે—શૃંગ્મચતુર્દશાંશતો ॥ ગર્ભઃ

યોનિઃ પદંગુલા તિર્થદ્વાદશાંગુલદૈર્ઘ્યઃ ।

અથાપદનસેવાયા કિંચિદુષમિતાંગુલમિતિ ॥

યવ, યુક્ત, શિક્ષા આદિ વિસ્તારવાળાં કરવાં. કુંડ, નાભિ, યોનિ, કુંડ, ખાત, મેખલા વિગેરે જટલા હસ્તનો કુંડ કરવાનો હોય તે તે માનની ગણનાથી ખનાવવા. તે પ્રમાણે કરવા થકી નિશ્ચય એવી રમણીય રચના થશે. ૨૩-૨૬.

॥ કુંડકારિકા ખનાવનારના નામાદિ ॥

કુંડનિર્માણકાલે તુ ગરિષ્ઠં વાજપેયિનામ્ ।

પ્રોક્તં શબ્દાન્તરેણૈવ લક્ષ્મીધરો લિખત્યયમ્ ॥ ૨૭ ॥

ઉદરાણિ કૃશાનૂનાં કુણ્ડાલ્યાનીતિ કથ્યતે ।

સર્વાંગેણોપયુક્તાનિ કર્તવ્યાનિ વિચાર્ય ચ ।

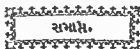
ન્યૂનેનાપ્યધિકેનાપિ પ્રત્યવૈતિ યતો વિશ્વઃ ॥ ૨૮ ॥

(સં)—કુંડાદિ રચના કરવામાં વાજપેયિ લક્ષ્મીધર શર્મા નામના વિદ્વાને અનેક પ્રકારના શબ્દોની રચનાથી યુક્ત એવી આ કુંડકારિકા ખનાવી છે, ને તેની અન્દર કુંડ ખનાવવાની અનેક પ્રકારની રચનાઓ કહી છે. તો વિદ્વાન મનુષ્યોએ દરેક પ્રકારના અંગોથી યુક્ત એવી આ કારિકાનો વિચાર કરીને કોઈ જગ્યાએ ન્યૂન હોય અથવા અધિક હોય તોપણ વિચારીને કરેલું કારણ કે રત તો પ્રભુ છે. અને તો જ મહારો પ્રયત્ન સંક્ષેપતા પૂર્વકનો ગણાશે. ૨૭-૨૮.

જયદત્તાત્મજઃ શુક્લો વિષ્ણુશર્માભિધાનકઃ ।

સરસ્વતીપ્રસાદેનાકુર્વિ ટીકાં મુસંસ્કૃતામ્ ॥ ૨૯ ॥

જયદત્ત પંડિતના પુત્ર શુક્લ વિષ્ણુશર્માએ સરસ્વતીની કૃપાથી આ ઉત્તમ પ્રકારની ટીકા ખનાવેલી છે. ૨૯.

તૈયાર છે ! હિંદુ ધર્મનાં અત્યંત ઉપયોગી પુસ્તકો તૈયાર છે !
જેવાં કે

વેદ, કર્મકાંડ, પુરાણ, ઇતિહાસ, ન્યાય, ગીર્માસા, વ્યાકરણ, વેદાન્ત, ધર્મશાસ્ત્ર, નીરૂપત, કોષ, કાવ્ય, ગદ્ય, છન્દ, નાટ્ય, ચમ્પૂ, ભાણ, અલંકાર, વૈદક, જ્યોતિષ, સ્તોત્ર, ઉપનિષદ્ લક્ષિત, દિગમ્બર જૈન, શ્વેતામ્બર જૈન, વૈશેષિક, રામાયણ, યોગ, મંત્રશાસ્ત્ર, શિલ્પ-શાસ્ત્ર, નીતિશાસ્ત્ર, સંગીત, ગીતા, કથા વિગેરે પ્રકીર્ણગ્રંથો, સંસ્કૃત, ગુજરાતી, હિન્દી, પુસ્તકો, પાઠશાળાઓ અને લાઘજિરીઓ માટે વાંચન અને મનન કરવા લાયક ઉત્તમ સંચાલ સર્વ પુસ્તકો મળે છે.

એક વખત મંગાવી ખાતી કરો.

૧ **આશ્વલાયનગૃહ્યસૂત્રમ્**—મગ્ધેદી આશ્વલાયન શાખાના દ્વિજેભાટે નિલ્લનેમિત્તિક ગૃહ્યકર્મોપયોગી સપરિશિદ્ધ સૂત્રસંગ્રહ અને કુમારિલભટ્ટકૃત ગૃહ્યકારિકા સાથેનો લગભગ ૨૨૫ પાનાનો આ પત્રાત્મક ગ્રંથ જેમાં સવિસ્તર પ્રયોગવિધિ દર્શાવ્યો છે, તે દરેક આશ્વલાયની બ્રાહ્મણો માટે મળે ઉપયોગી ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથના આધારે સર્વ ગૃહ્યકર્મો કરાવી શકાય છે. સારા કાગળ અને સુવાચ્ય ટાઇપોમાં છપાવ્યો છે, છુટા પાનામાં છે, છતાં કિંમત રૂ. ૨-૦-૦ જ છે. ધીરેદેજ લુદ્ધ.

૨ **હિરણ્યકેશીય ગૃહ્યસૂત્રમ્**—આ હિરણ્યકેશી શાખાના દ્વિજેભાટે ગૃહ્યસૂત્ર સંગ્રહનો ૩૦ પાનાનો ન્દાનો પત્રાત્મક ગ્રંથ જેમાં સર્વ તત્કા-ખીય નિલ્લનેમિત્તિક કર્મોની વિધિ દર્શાવી છે, તે મળે ઉપયોગી છે. જ્ઞેજ કાગળોપર સુવાચ્ય ટાઇપમાં છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. છતાં સ્વલ્પ કિંમત માત્ર રૂ. ૦-૫-૦ આના સખી છે.

૩ **ઉત્સર્ગમયૂષા**—શ્રીનીલકંકભટ્ટ વિરચિત ખાર મયૂષો પૈકીનો આ "ઉત્સર્ગમયૂષ" નામનો ગ્રંથ, જેમાં કૃષ્ણતડાગ આદિ જળાશય બાંધવાનો પૂર્ણકર્મમાં ઉપયોગી સવિસ્તર પ્રયોગવિધિ દર્શાવ્યો છે, તે કેમી સાદજ કાગળોપર પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે. સુંદર સુવાચ્ય અક્ષરોમાં અને લગભગ ૩૦ પાનાનો પુસ્તકરૂપે છે, છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૦-૪-૦ છે.

૪ **વાયુચક્રશાસ્ત્રમ્**—મૂળ વાયુચક્રશાસ્ત્રને લગતું આ નાનું જનીસ પાનાનું પુસ્તક કચ્છસુજના શાસ્ત્રી કાનજીએ પ્રાચીન વરાહ, કર્ણપ, ભદ્રબાહુ, અને પારાશરી સંદિતા ઇત્યાદિ ગ્રંથોને આધારે હુંકાબમાં રચેલો છે, જેમાં વાયુ-મેઘ-વૃદ્ધિ-અને નદ્યજોના યોગ્યયોગોને આધારે શુભાર્થક હવિષ્મનો

દર્શાવેલાં છે, તેથી દરેક જ્યોતિષનું કાર્ય કરનારાઓ માટે અને દેશની બાવી પરિસ્થિતિનું જ્ઞાન સમજનારાઓ માટે આ એક અદ્વિતીય ગ્રંથ છે. સરકારી વાયુચક્રશાસ્ત્રીઓ હાલના વિજ્ઞાનના આધારે જે કંઈ કહે છે, તેના ઉરતાં પણ એવા શાસ્ત્રીયગ્રંથોના આધારે કહેલા વર્તણૂકો ઘણા પ્રામાણિક સાચા નીવડી શકે છે. કિંમત માત્ર ૦-૮-૦ આના છે. ટપાલ ખર્ચ છુટું.

૫ ભૂજલજ્ઞાનમ્—(વૃક્ષ અને ઔષધિ વર્ગના અઘરા શબ્દના કોષ સહિત) આ નામનો મૂળ સંસ્કૃત ને ગુજરાતી ભાષાંતર સાથેનો પાંચ પ્રકરણવાળો ગ્રંથ પણ કેન્દ્રબુજ નિવાસી કાનજી મયાશંકર દ્વિવેદીએ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, જેથી હરેક સ્થળે જમીનમાંથી પાણી વીગેરે ખ્યાંથી મળી શકે તેમ છે, તેની ખાસ ચોક્કસ તપાસ કઠી શકાય છે. અને અનાવૃદ્ધિ જેવા દુર્લભિયના કાળમાં તો તે વલ્લો ખેતીના ઉપયોગમાં આવી શકે છે. આ ગ્રંથની માલ ચોડીજ પ્રતો બાકી રહેલી છે. એટલે “વહેલો ને પહેલો.” છતાં કિંમત. ૦-૮-૦ સાધારણ રાખી છે, માટે વાયુચક્રશાસ્ત્રની સાથે આ ભૂજલજ્ઞાન પણ લાવીફલને કહેનારાઓ જ્યોતિષીઓ માટે ઘણો ઉપયોગી અને લાભદાયક છે.

તૈયાર છે ! વૈષ્ણવ સંપ્રદાયનો ધાર્મિક મહાન ગ્રંથ તૈયાર છે !
અતઃપ્રતાપનર પાઠ્યુકર બ્રહ્મસૂત્ર સાથે

સચિત્ર !

વૃહત્સ્તોત્રસરિત્સાગર.

સચિત્ર !

વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના સ્તોત્રોનો આવો મોટો સંગ્રહ અગાઉ બહાર પડ્યો નથી, એમાં આચાર્યશ્રીના, શ્રી વિદુલચલના, શ્રી રઘુનાથજીના, શ્રી હરિરામજીના, શ્રી લલનજી મહારાજના, શ્રી જોકુળાધીરાજ વિગેરે ચોસ્વામીશ્રીઓના રચિત ૩૦૬ સ્તોત્રો છે. સાથે સાથે—

સુવર્ણમાં સુગંધ પેટે

આ ઉપર પાનાના મોટા ગ્રંથમાં સ્તોત્રકર્તા આચાર્યશ્રીઓના સુંદર ચિત્રો છે. શ્રી વલ્લભાચાર્યનું ત્રણ રંગમાં છપેલું ચિત્ર, સત્તાવાર શીલખાવાનું, શ્રી યમુનાજીનું, કિશનગદવાનું આચાર્યશ્રીનું, અને શ્રી ગુસાંઈજી, શ્રી રઘુનાથચરણ, શ્રી હરિરામજી, શ્રી વિદુલચલજી, શ્રી લલનજી મહારાજ તથા શ્રી જોકુળાધીરાજનાં પણ ચિત્રો છે.

સોનેરી પાકું પુસ્તક રૂ. ૫-૦-૦

રેશમી રૂ. ૫-૪-૦,

સર્વપાપકર્મોના પ્રાયશ્ચિત્તસંગ્રહનો અપૂર્વગ્રંથ!!

તૈયાર છે !

પ્રાયશ્ચિત્તેન્દુશેસર :

તૈયાર છે. !!!

મહામહોપાધ્યાય ધીનાગેશમઝૂરણીત. આગ્રંથમાં સર્વપાપકર્મો અને પ્રાયશ્ચિત્ત કર્મોનો સ્વરૂપ, પ્રકાશ અને પ્રયોગવિધિઓનો તેમજ તેના ઉપયુક્ત વસ્તુવિચાર અને શાસ્ત્રાર્થનો સંક્ષિપ્ત સંપૂર્ણ સંગ્રહ કરેલો છે; જેથી પ્રાયશ્ચિત્ત કર્મોના વિવિધમાં ચીજા પ્રંથો સ્વીકારવાની કે જોવાની જરૂર રહેતી નથી; ઇટલુંજ નહિ પણ ચીજા પ્રંથો સ્વીકારવાને પણ આ પ્રંથ ફરી સ્વીકારવાની અને જોવાની જરૂર પડે છે. આ ઉપરાંત સંપૂર્ણ પ્રાયશ્ચિત્તોના પ્રયોગો પણ કરાવી શકાય છે. આવા આયુક્તમ સંગ્રહ પ્રંથની કિંમત માત્ર રૂ= ૦-૧૪-૦ છે.

શુક્લયજુર્વેદીયમાધ્યેદિનીયસૃહન્મન્ત્રસંહિતા—આ સંહિતામાં આચ-
મન, પ્રાણાયામ, પચિત્રપારણ, તિલકધારણ, શિલાચન્ધન, મદસૂક્ષ્મ, દિગ્મંત્રણ,
અન્યદિગ્મંત્રણ, વલ્ગવાહન, પ્રતિષ્ઠાપન, પ્રોક્ષણ, સ્વીરપૂજન, ગણેશાવાહન, આસન,
પાદ, અર્ધ, આચમનોય, જ્ઞાન, પૃથક્પચાગૃતજ્ઞાન, ચન્ધોદકજ્ઞાન, લક્ષ્મીજ્ઞાન,
શુદ્ધોદકજ્ઞાન, વલ્ગમજ્ઞોત્તમજ્ઞાનસતપુષ્પદુર્વાકુરુસોમાચ્યવ્યધૂપસીપૈવૈવેશતામ્બૂ-
લકલદક્ષિણાર્પણ, મીરાંજન, મન્ત્રપુષ્પાગ્નિ, પ્રવશિષ્ઠા, પુષ્પાદવાચન, આશિર્વાદ,
પોદશમાતૃકા, નવમહા, અધિદેવતા, પ્રત્યધિદેવતા, ગણેશાદિપચામતનદેવતા,
દશદિક્પાલ, ક્ષેત્રપાલ, અગ્નિપ્રાણ, અથાહુતિ, પૂર્ણાહુતિ, ચરોદ્ધારા, મન્ત્રધારણ,
મહિર્હોમ, અભિષેક, શિવ, વિષ્ણુ, દેવી, ગણેશ, સૂર્ય, ચન્દ્ર, મદ્મ, સ્કન્દ, ચર્પ,
હવમાન, સપર્ધિ, દ્યુવ, ભૂત, વિશ્વકર્મા, અગ્નિ, મહાકાલી, મહાલક્ષ્મી, મહા-
સરસ્વતી, પુટ્રી, અપ્, તેજ, વાયુ, આકાશ, દેવપત્ની, ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ,
અપર્વવેદ, વાસ્તુ, સમુદ્ર, પર્વત, સંજાતર, ઋતુ, માસ, પક્ષ, દિન, નક્ષત્ર, જ્ઞાન-
વિધિ, સન્ધ્યા, તર્પણ, પૂજન, ગૃતશુદ્ધિ, પ્રાણપ્રતિષ્ઠા, પચ્ચવ્ય, આશિર્વાદ, ભૂમિ-
દૂર્ગાનન્તપૂજન, અભિપ્રદક્ષ, ચમન, જલસેચન, ચક્રનિષેપ, સ્તંભોદકાચ, સ્તંભરોપણ,
સ્તંભસ્થિરીકરણ, શારામાં તૈલારોપણ, સુગન્ધિદ્રવ્યોદ્ધતેન, સન્ધોદકથી શાસ્ત્રા-
પન, દર્શ્યસતપ્રસેપ, શારીકપ્રદક્ષ, કુલદેવતાવાહન, ચરોદ્ધારાકરણ, આયુષ્યમપ,
પિતૃવિજર્જન, પિતૃતુલ્કરણ, આનાયકરણ, મન્ત્રધારણ, ઋતિવરણ, પત્નીકરણ-
ચન્ધન, મન્ત્રપુષ્પાગ્નિ, રુદ્રમાગમાં ચરોદ્ધારા इत्यादि (૪૪૧) મન્ત્રો સ્વરમુદિત છે.
આ પ્રંથ મીઝે પોઈ સ્થલે મઢે તેમ નથી અર્દ્ધજ મઢયે. મૂલ્ય ૦-૧૦-૦

પ્રાપ્તિસ્થાન—પણિદન નારાયણ મૂલજી પુસ્તકાલય,

૨૨૧, શાંતિદેવી રોડ, નરનારાયણ મદિરપાસે. મુંબઈ નં. ૨

દરોજ પાઠ કરવાને સ્તુતિ સ્તોત્રોનો મોટો સંગ્રહ.

નિત્યકર્મપદ્ધતિ: (૫૬) નિયયોચી ભરપૂર.

પ્રભાતે મુશ્મલજેવાનતરે	મીઠાતર્પણમ્ ।	નારાયણધ્યાનમ્ ।
સ્નાનીયપાઠ ।	સૂર્યાર્પ્યમ્ । (૫૬) (૮)	નારાયણપ્રણામ ।
જ્ઞાવાત્ પૂર્વ ગજાદિપ્રાર્ચના	સૂર્યપ્રણામ ।	નારાયણપ્રાર્પના ।
જ્ઞાનત્રિધિ જ્ઞાનાનન્તર	સૂર્યસ્તોત્રમ્ ।	મવમહસ્તોત્રમ્ ।
પાત્ર્ય સ્તોત્રમ્ ।	સૂર્યસ દ્વાદશનામસ્તોત્રમ્ ।	દુર્ગાષ્ટકમ્ ।
ગજાપ્રણામ ।	તુલસીવચનમન્ત્ર ।	ભારાસ્તોત્રમ્ ।
ગજામાહારમ્ ।	તુલસીસ્નાનમન્ત્ર ।	સદ્ગુહાસ્તોત્રમ્ ।
ગગાષ્ટકસ્તવ ।	તુલસીસ્તોત્રમ્ ।	ઘર્ગજાસ્તોત્રમ્ ।
શ્રીકૃષ્ણોર્નાગાષ્ટકમ્ ।	તુલસીપ્રણામ ।	ફીલકસ્તોત્રમ્ ।
શ્રીકૃષ્ણો ષોડશનામ	ગણેસાધ્યાનમ્ ।	મગવલ્લા પ્રણામ ।
સ્તોત્રમ્ ।	ગણેસપ્રાર્પના ।	સરસ્વતીધ્યાનમ્ ।
રાધાસ્તવનમ્ ।	શિવપૂજાવિધિ ।	સરસ્વતીપ્રણામ ।
જયદેવદૃતદશાવતાર-	પરદેવતાપૂજા ।	મદદસ્તોત્રમ્, મનસાયા-
સ્તોત્રમ્ ।	શિવપૂજાપ્રદાર ।	ધ્યાનમ્ ।
જગજ્ઞાપાષ્ટકસ્તવનમ્ ।	જલશુદ્ધિ ।	લક્ષ્મીધ્યાનમ્ ।
શ્વાચમનમ્ ।	પ્રાણપ્રતિષ્ઠા ।	લક્ષ્મીપ્રાર્પના ।
શુદ્ધિ તર્પણવિધિ ।	ભ્રાત્રનશુદ્ધિ ।	ગુહપ્રણામ ।
વનતર્પણમ્ ।	શિવધ્યાનમ્ ।	વિશ્ણુવરણાનૃતધારણ
વિતૃતર્પણમ્ ।	શિવાષ્ટકમ્ ।	મન્ત્ર ।
રામતર્પણમ્ ।	મહાદેવપ્રણામ ।	વિપ્રપાદોદકધારણમન્ત્ર ।
સશ્વનતર્પણમ્ ।	નારાયણજ્ઞાનમન્ત્ર ।	

આ પ્રમાણે ઘણા નિયયો છે છતાં કિંમત માત્ર ૦-૩-૦

પંચીકરણ-સદીક ગુજરાતી-મુમુક્ષુઓને પરમોપયોગી છતાં બાળવૃદ્ધ સર્વને ઉપયોગનો વેદાંત જ્ઞાનના પ્રવેશદ્વારરૂપ આ ગ્રંથ જ નિ સદૃશ રામગુરૂનો રચેલો, શ્રોત્રિય અને ગ્રંથનિષ્ઠ વિદ્વાન્ શાસ્ત્રી દ્વારા સુધારી વધારી વેદાંતની વિવિધ પ્રક્રિયાઓ આપી, અને તત્ત્વજ્ઞાનના ઝીલ ભગવદ્ગીતાદિ પ્રસ્થાન ગ્રંથોનાં અને અરૂંદ્ર ગ્રંથોનાં રચણે શાસ્ત્રીય

પ્રમાણો અને વિવિધ જાતના તંતાલીસ દૃષ્ટાંતો આપી, તેની લોકોપયોગિતામાં ઘણો વધારો કરવામાં આવ્યો છે, અને તેથી બીજાં પચીસરણીની અપેક્ષાએ તે સર્વ કરતાં વધારે સુંદર અને શ્રેષ્ઠ ગણાઈ સુક્યું છે. તેની બે આવૃત્તિઓ જલદી ખપી જવાથી આ ત્રીજી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે. હાંથા ગ્લેજ કાગળ ઉપર ઉત્તમ બાઇન્ડીંગ અને સુવાચ્ય અક્ષરોમાં છપાવી પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે, પ્રકાશકનો ફોટોગ્રાફ તથા રામશૂરું જીવન ચરિત્ર અને શ્રદ્ધા માયાના ચિત્રપટ સાથે જોડવામાં આવ્યાં છે. કિંમત રૂ. ૨-૦-૦ ઘટાડેલી કિંમત રૂ. ૧-૮-૦.

શ્રીરામગીતા-(ગુજરાતી ટીકા સાથે) જગન્નગજપ રામાયણના કીર્તિસ્તંભરૂપ રઘુકુળતીલક ભગવાન રામચંદ્રે લક્ષ્મણ પ્રતિ પ્રબોધેલી રામગીતા એક વેદાંતનો પ્રકરણ ચંથ હોઇ અધ્યાત્મ રામાયણના ઉત્તર-કાંડમાં નિબદ્ધ થયેલો છે, અને તે ઉમામાહેશ્વરના સંવાદરૂપ હોઇ તત્ત્વજ્ઞાનના સંમહરૂપે મુમુક્ષુજનોને પરમોપયોગી પરમ આનંદજનક થઇ પડે તેમ છે. તેની ગુજરાતી ટીકા વિદ્વાન પાસે કરાવી સુધારા વધારા સાથે બહાર પાડી છે. છતાં કિંમત માત્ર. ૦-૬-૦.

વાલ્મ્યોઘ જ્યોતિષસારસંગ્રહ-(ગુજરાતી ટીકા સાથે) જ્યોતિષના સાર સંમહરૂપ આ ચંથ સર્વના ઉપયોગી થાય તેવો છે તેમાં પંચાંગની સર્વ ઉપયોગી માહિતી ઉપરાંત વિવિધ શુભાશુભગોમો અને તેનાં ફળ, લક્ષ્યાદિ સારા કાર્ય કરવાનાં મુદ્દતો સંસ્કારના મુદ્દતો અને શ્રદ્ધાના દશાદેશ સંબંધી ઉપયોગી વિષયોનો સારો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે અને સુરા અને અસા સર્વ તેનો લાભ લેઇ શકે તેમ છે આ સંગ્રહ લીધા પછી બીજા ચંથની જરૂર પડતી નથી. જ્યોતિષ શીખનાર વિદ્યાર્થીઓ માટે ઉત્તમ છે. છતાં કિ. ૦-૧૨-૦.

પુરાણોક્ત પદ્ધતિ-(પ્રથમ પરિવર્ણ) આ ચંથ વૈદિક સંસ્કારથી રહિત જાત્યક્ષિત્રોને અને સત્પુત્રોને માટે ધાર્મિક ક્રિયાઓના સમદરૂપ પુરાણોક્ત પદ્ધતિ પ્રમાણે સૂક્ષ્મલાકારે ચંચોને આધારે ખાસ રચવામાં આવ્યો છે; અને તેની રચના એવી તો ઉત્તમ છે કે સંક્ષિપ્ત સંગ્રહ કર્યા છતાં પણ તેમાં ગાગરમાં સાગરની પેઠે સાંજોપાંચ વિનિયોનો સંપૂર્ણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, અને બાપા સરસ્વ અને વ્યાકરણનો બહુ અભ્યાસ નહીં કરનારાઓને પણ સમજી શકાય અને પ્રયોગ કરાવી શકાય તેવી છે. વેરય અને

ઋગ્વેદીઓ માટે

નારાયણમદ્વીપયોગરત્ન-આ પુસ્તકમાં ઋગ્વેદીઓનાં ૧૬ સંસ્કારો મંત્રો સાથે સંપૂર્ણ પ્રયોગો સહિત આપવામાં આવ્યા છે. છુટા પાનાં ૨-૦-૦.

આર્યસંસ્કાર-ગર્ભાધાનાદિથી અંતર્વેદીપર્યંત, ૧૬ સંસ્કારોનું ગુજરાતી દીકામાં પુસ્તક ૨-૮-૦.

ગર્ભાધાનાદિ વિચારપર્યંત-પ્રયોગ મૂલ્યમાત્ર પત્રાત્મક. ૧-૦-૦.

ધર્મશાસ્ત્રનો ખુલ્લુંદુધાન્ધ

યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ-૦૧૧હારાધ્યાય મિતાક્ષર દીકાનુસાર ગુજરાતી દીકામાં બાળબોધ લીપી સરળ ભાષામાં, મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૫-૦-૦.

પૌરાણિકવિધિના શ્રીમદ્દાલકૃમીપૂજાપ્રયોગ-આ ન્હાનો સરખો ગ્રંથ પ્રતિવાર્ષિક દીપોત્સવીના ઉત્સવના પ્રસંગોમાં પ્રથમ પૂજા ચોપડાપૂજન વગેરે કરાવવા માટે સવિસ્તરવિધિ સાથે પૌરાણિકવિધિમાં પ્રકટ કરાવેલો છે. ગ્રંથ સરળ અને સંપૂર્ણ છે. આજુબોજ લેખની વૃત્તિ પુરોહિતની છે તેમને ચળમાનોને પ્રયોગ કરાવવામાં આ અતિ ઉપયોગી થઈ પડે તેમ છે. કિ. રૂ. ૦-૩-૦ છે.

ત્રિપંદાના ઉપાસકો માટે

ગાયત્રી પુરસ્કરણવિધિ-ગાયત્રીમંત્રના અનુષ્ઠાન કરનાર કરાવનારને કેવી રીતે પ્રયોગ કરવો તેનો સંપૂર્ણ સર્વીજ મંત્રો સાથે કરવાની વીધિ છે આ પ્રયોગથી ગમે તેવો અભણયો માણસ પણ ગાયત્રી માતાના પ્રયોગો કરી કરાવી શકે છે કિંમત માત્ર ૦-૨-૦.

ગાયત્રી પૂજા પદ્ધતિ-ગાયત્રી માતાની પૂજા કરવાની જરૂરી સૂચના સાથે ભેમ કરવો અને લક્ષ ગાયત્રીમાં કેવી રીતે પૂજા કરવી તે વિધિ સહિત આપેલી છે કિંમત માત્ર ૦-૨-૦.

પુદ્ગલસૂક્ત, શ્રીસૂક્ત, લક્ષ્મીસૂક્ત, ઉત્તરનારાયણસહિત લક્ષ્મીના ઉપાસકોને અને વિષ્ણુ ઉપાસકો માટે આ પુસ્તકના જેવો સરળ અને ઉત્તમ પ્રયોગ ગ્રંથ છપાયોજ નથી આ પુસ્તકની હબરો નકલો પલાસ થઈ ગઈ છે હાલમાં નવી આવૃત્તિ છપાવી છે ઉપર લખવા મુજબ ચાર પુસ્તકો એકમાં છે છતાં કિંમત માત્ર ૦-૨-૦.

સત્યદોને ઘેર સજ્જમાન વૃત્તિ કરનારા પુરોહિતો ઓર હોકોને તે વલોજ ઉપયોગનો છે. એટલું જ નહિ પણ બીજા મંથોના કરતાં આ મંથની ઉપયોગિતા એટલી બધી વધારે છે કે બીજા મંથોના વિસ્તારથી રચાયેલા મંથોમાં પણ તે વિધિ નથી દર્શાવેલી તે આમાં દર્શાવી છે. છતાં કિંમત બહુજ ઓછી રાખવામાં આવી છે. આ પ્રથમ પ્રિન્ટેડમાં સર્વ કર્મોપયોગી પ્રાથમિક ગણપતિપૂજનથી આરંભી નોંદીશ્રાદ્ધાંત પ્રયોગનો સંક્ષિપ્ત અને વિસ્તારપૂર્વક સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. એટલું જ નહિ પણ મહાશાંતિપ્રયોગ અગ્નિ-ગુપ્તની વિધિ સાથે સંપૂર્ણ અને પરિશિષ્ટરૂપે વિધુસ્તોત્ર, શિવમહિમસ્તોત્ર ગણપતિસ્તોત્ર, સૂર્યસ્તોત્ર, દેવી મહિમસ્તોત્ર અને દુર્ગાની આરતી વિશેષે ઉપયુક્ત વિષયોનો ઉત્તમ સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. છતાં કિ. ૦-૮-૦.

શ્રીસદામિવેકાનુસાનપદ્ધતિ-આ પુસ્તકમાં પંચવક્ત્રપૂજન બૃહ-ભ્યાદિ પ્રયોગ મહા-ભાસ-શ્રીવાદસ્તોત્ર રુદ્રાભિષેક પ્રકાર આખી રુદ્રી ઉપર ભાષ્ય આરતિ મંત્રપુષ્પાંજલી આશિર્વાદ મંત્ર શિવમાનસપૂજન સ્તોત્ર વિશેષે ઘણા વિષયોથી ભરપૂર છતાં મૂલ્ય માત્ર રૂપયા ૨-૦-૦.

શ્રી સૂર્યનારાયણ બગંવાનના ઉપાસકોને માટે

આદિત્યહૃદયસ્તોત્ર-મૂળલોક સાથે ગુજરાતી ટીકાસહિત ને માત્રસ આદિત્યહૃદય સ્તોત્રનો પાઠ કરેછે તે અંધ હોય તો દેખતો થાયછે દારિદ્ર હોય તો દૂર થઈ જાયછે અને તે સર્વ સિદ્ધિને પામેછે બલિષ્ઠોત્તરપુરાણનું આદિત્યહૃદયસ્તોત્ર ગુજરાતી ટીકા સહિત કિંમત માત્ર ૦-૩-૦.

શ્રીશુકલંકવેદીય

ત્રિકાલસંન્યાસપ્રયોગ-ગુજરાતી ટીકા સહિત શુકલ ઉમાશંકર નર્મદા-શંકર સિદ્ધપુરકરની અનુપમકૃતી ત્રિકાલસંન્યાસ આશોચની સંન્યાસ મનોપવીત પારણપ્રયોગ, સાયંપ્રાતઃહોમ, બોજનપ્રયોગ, ત્રિકાલસંન્યાસ મયોગી રમૂતીવાક્યો, અગ્નિવશતિ ગાયત્રીઓ, ઉપદેશમંત્ર, પુરાણોક્ત નવમહામંત્ર મહામૃત્યુંજયમંત્ર સંતાનમોષાલમંત્ર અને ત્રિકાલ સંન્યાસ દેવી રીતે કરવી ક્યારે કરવી, સંન્યાસની જરૂરી સૂચનાઓના કોટક સહિત એજ કાગળ ઉત્તમ છપાઈ છતાં કિંમત ૦-૩-૦.

શ્રીમદાનંદતીર્થમગવત્પાચાર્યવિરચિત

સદાચારસ્મૃતિઃ સદીકા-કર્મકાંડ અને ધર્મશાસ્ત્રનું ઉત્તમ સારમાં સાર પુસ્તક છુટા પાનામાં સંસ્કૃત ટીકા સહિત ૦-૮-૦.

ઝઞ્વેદીઓ માટે

નારાયણમંદીપ્રયોગરત્ન—આ પુસ્તકમાં ઝઞ્વેદીઓનાં ૧૬ સંસ્કારો મંત્રો સાથે સંપૂર્ણ પ્રયોગો સહિત આપવામાં આવ્યા છે. છુટા પાના ૨-૦-૦.

આર્યસંસ્કાર-ગર્ભાધાનાદિથી અંત્યેષ્ટીપર્યંત ૧૬ સંસ્કારોનું ગુજરાતી ટીકામાં પુસ્તક ૨-૮-૦.

ગર્ભાધાનાદિ વિચાહપર્યંત-પ્રયોગ મૂલમાત્ર પત્રાત્મક. ૧-૦-૦.

ધર્મશાસ્ત્રનો બૃહદ્ગ્રંથ

યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ—વ્યવહારાધ્યાય મિતાક્ષરા ટીકાનુસાર ગુજરાતી ટીકામાં આળખોધ લીપી સરળ લાખામાં. મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૫-૦-૦.

પૌરાણિકવિધિના ધર્મમહાલક્ષ્મીપૂજાપ્રયોગ—આ ન્હાનો સરખો ગ્રંથ પ્રતિવાર્યિક દીપોત્સવીના ઉત્સવના પ્રસંગોમાં પ્રથમ પૂજા ચોપડાપૂજન વગેરે કરાવવા માટે સવિસ્તરવિધિ સાથે પૌરાણીકવિધિમાં પ્રકટ કરાવેલો છે. ગ્રંથ સરળ અને સંપૂર્ણ છે. આશ્વિની જેમની વૃત્તિ પુરોહિતની છે તેમને યજમાનોને પ્રયોગ કરાવવામાં આ અતિ ઉપયોગી થઈ પડે તેમ છે. કિં. રૂ. ૦-૩-૦ છે.

ત્રિપંદાના ઉપાસકો માટે

ગાયત્રી પુરસ્કરણવિધિ—ગાયત્રીમંત્રના અનુષ્ઠાન કરનાર કરાવનારને કેવી રીતે પ્રયોગ કરવો તેનો સંપૂર્ણ સ્વીજ મંત્રો સાથે કરવાની વીધિ છે આ પ્રયોગથી ગમે તેવો અભણયો માણસ પણ ગાયત્રી માતાના પ્રયોગો કરી કરાવી શકે છે કિંમત માત્ર ૦-૨-૦.

ગાયત્રી પૂજા પદ્ધતિ—ગાયત્રી માતાની પૂજા કરવાની જરૂરી સૂચના સાથે હોમ કરવો અને લક્ષ ગાયત્રીમાં કેવી રીતે પૂજા કરવી તે વિધિ સહિત આપેલી છે કિંમત માત્ર ૦-૨-૦.

પુરુષસૂક્ત, ધીસૂક્ત, લક્ષ્મીસૂક્ત, ઉત્તરનારાયણસહિત લક્ષ્મીના ઉપાસકોને અને વિષ્ણુ ઉપાસકો માટે આ પુસ્તકના જેવો સરળ અને ઉત્તમ પ્રયોગ ગ્રંથ છપાયોજ નથી આ પુસ્તકની હલસે નકલો ખલાસ થઈ ગઈ છે હાલમાં નવી આવૃત્તિ છપાવી છે ઉપર લખવા મુજબ આર પુસ્તકો એકમાં છે છતાં કિંમત માત્ર ૦-૨-૦.

શ્રી વૈદિક સર્વવેદપૂજાપ્રકાશ (પુરાણોક્તમગ્રસહિત)-આ પુસ્તક વિદ્યાર્થીઓને દરેક દેવોની પૂજા કરવા કરાવવા માટે શિખવાનું ઉત્તમ પુસ્તક છે આ ગ્રંથમાં આચમન પ્રાણાયામથી માંડીને બદસ્ત્રી અણુપનિ આદિ ધોડશોપચાર પૂજન વેદોક્ત અને પૌરાણીક મંત્રો સાથે આપેલા છે શિવમાનસપૂજા અને આરતિ સહિત વિદ્યાર્થીઓને શિખવાનું પ્રથમ પુસ્તક જેજ ચીકણા કાગળ છતાં કિંમત માત્ર ૦-૩-૦.

કુંડર્કમરીચિમાલ્યા ટીકાસહિત-સંસ્કૃત ટીકામાં મુંદર આકૃતિઓ સાથે છુટા પાનામાં કિંમત માત્ર ૦-૮-૦.

કુંડર્ક-સંસ્કૃત જ પ્રકારની ટીકાઓસહિત ઉત્તમ ગ્રંથની કિ. ૨-૦-૦.
/ સનાતનધર્મરહસ્ય-ગુજરાતી ટીકામાં ૨-૮-૦.

તૈયાર છે! **ઋગ્વેદીય સંસ્કારિકા** તૈયાર છે!

આ પુસ્તક ઋગ્વેદીઓનું હુંપું રલ છે તેમાં ઉપાકર્મ સંસ્કારવિધિઃ ઐકોદિષ્ટ આદિવિધિઃ મહાશય આદિવિધિઃ અને અંત્યેશ્વિવિધિ સહિત ગુજરાતી ટીકામાં કરવાની સૂચના સાથે કિંમત રૂ. ૦-૧૨-૦.

વૈષ્ણિકપત્ર-અર્ચના ધીલક સહિત મૂલમાત્ર અત્યપ્રેતઃ ડાકીની. શાકીની. વીગેરેને નસાડવાનું ઉત્તમ પુસ્તક કિંમત માત્ર ૦-૧-૦.

તૈયાર છે.) **સસશતી (અંશપાઠ)** (તૈયાર છે.

૪૦૦ વર્ષની જુનામાં જુની અતિ પ્રાચીન

શકે ૧૪૫૫ માં તાડપત્રપર લખાએલી સપ્તશતીપરથી સંશોધન કરાવી ભર્મનગરના સુપ્રસિદ્ધ મહામહોપાધ્યાય હાથીભાઈ શાસ્ત્રીજી પાસે શુદ્ધ કરાવીને તૈયાર કરાવેલી ઉત્તમ ૧૦ પિત્રો સહિત પાઠ કરવા માટે મુંદર જેજ કાગળપર છાપેલી છે અને ચંત્ર સહિત પાકું રેશમી પુકું નાની સંઘર્જ ૦-૧૨-૦, ગુજરાતી ટીકામાં. રૂ. ૧-૦-૦.

રેશમી પુકું મોટા અક્ષર ૧-૪-૦ છુટા પાનામાં ૧-૦-૦.

તૈયાર છે !!!

તૈયાર છે !!!

દરેકને ધરમાં રાખવા લાયક

ગણેશભક્તો માટે ઉપયોગી ઉત્તમ પુસ્તકો.

૧ શ્રીગણેશપૂજનવિધિ-(વેદોક્ત અને પુરાણોક્ત) સંસ્કૃત અક્ષરગું
જેને જ્ઞાન ન હોય, તેને માટે, ગુજરાતી અક્ષરમાં સંસ્કૃત શ્લોક
સાથે ગુજરાતી ટીકામાં ગુજરાતી લીપિમાં શ્રીગણપતિ સ્તોત્ર, પૂજન-
માટે પૂજના સાહિત્યની યાદી, સિદ્ધિવિનાયક પૂજા, દુર્વા ચક્રાવવાના
૧૦૦૦ નામ સાથે. સંપૂર્ણ પૂજા આરતી સહિત અને સિદ્ધિ વિનાયક
કથા. સંકષ્ટ ચતુર્થી પૂજા આરતિ સાથે, અને સંકષ્ટ ચતુર્થી પૂજા,
ગણેશઅથર્વશીર્ષ ગુજરાતી ટીકા સાથે. ગણેશ એકાક્ષર મંત્ર મૂળ સંસ્કૃત
સાથે ગુજરાતી ટીકામાં સુંદર સોનેરી નામવાળા પાકા પુઠા સાથે.
કિંમત માત્ર રૂા. ૩-૦-૦ પટાડેલી રૂા. ૨-૦-૦,

૨ શ્રીગણપતિ અથર્વશીર્ષ-મૂળ સાથે ગુજરાતી ટીકા
સહિત ગણપતિ ઉપર અભિષેક કરવાનું ઉત્તમ પુસ્તક ૦-૬-૦

૩ શ્રીગણપતિકવચસંકટનાશન-ગણપતિસ્તોત્ર
સહિત-મૂળ સાથે ગુજરાતી ટીકામાં ... ૦-૨-૦

૪ એકાક્ષર ગણપતિકવચ-ગણપતિદુર્ગ સ્તોત્ર, હુંદિ-
રાજાપ્રકસહિત-મૂળ સાથે ગુજરાતી ટીકામાં ૦-૩-૦

૫ ગણપતિસદ્ધનામાવલી-ગુજરાતીમાં ... ૦-૩-૦

૬ ગણપતિસદ્ધનામાવલી-બાળશોધ લીપિમાં દુર્વા
ચક્રાવવા આરતિ સહિત ... ૦-૩-૦

૭ ગણેશ અથર્વશીર્ષ-મૂળ માત્ર ... ૦-૦-૬

૮ સંકટનાશન ગણપતિસ્તોત્ર-મૂળ ... ૦-૦-૬

૯ ગણેશમદ્ધનામ-મૂળ માત્ર ... ૦-૨-૦

૧૦ ગણેશગીતા-મૂળ માત્ર સંસ્કૃત ટીકા ... ૦-૪-૦

૧૧ ગણેશાષ્ટક-મૂળ માત્ર ... ૦-૦-૬

૧૨ ગણેશગીતા-સંસ્કૃત ટીકા સહિત ... ૨-૦-૦

૧૩ ગણેશગીતા-હિન્દી ટીકા ... ૦-૮-૦

૧૪ શ્રીદુર્ગ નમસ્કાર વીજ અને મંત્રો-સાથે નમસ્કાર
કરવાના ચિત્રપટ સહિત ગુજરાતી ટીકામાં ... ૦-૪-૦

કાશો નહિ, સુંબઈ છાય બેઢ ન લેશેલ.

રામાયણ ખરીદતા પહેલા આ તરફ નજર કરશો બજારસથી બરપૂર

સાહિત્યના અલંકારોથી સુશોભિત

૨૦ ચિત્રો

પાના ૧૪૦૦

અસલ

ગોસ્વામી તુલસીદાસજીવિત રામાયણ

બાલબોધ-દોહા ચોપાઇ સહિત શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાતર રામાયણના ઘણાજ ભાષાતરો છપાયા છે, પણ આજ દિવસ મુખી આ રામાયણના જેવું કોઇ પણ દેહાણું રસમય સરળતાથી સમજી શકાય તેવું ભાષાતર છપાયું નથી માટે આ રામાયણનું એક વખત ભાષાતર વાંચવાથી બીજા રામાયણનાં ભાષાતર વાંચવાં કદિ જમશેજ નહિ

ચીકણા કામળ મજાણત મુદર પાકું પુકું, છતાં મૂલ્ય રૂ ૬-૦-૦
બહારગામ પોસ્ટેજ ભુકું

શ્રી પરમહંસ પરિમાજકાચાર્ય સદાશિવેન્દ્ર સ્વામિજીવિત

આત્મવિધાવિલાસ

બ્રહ્મજ્ઞાનથી થતા પરમાનંદનો અનુભવ કરાવતું

ગામરમા સાગરનો લાખ આપતું

ત્રેસઠ આર્થાવૃત્તમા નિર્દોષ પદોથી વેદાંતસાથે બર્ણુ છે તથા

વૈરાગ્યપંચક

આ પાંચ ઉત્તમ શ્લોકોનું વાચન શ્રીકૃષ્ણરૂપ ધનની ઇચ્છા રાખનારને
આનંદ આપ્યા વિના રહેશે નહિ ગુજરાતી ટીપ્પણ કિંમત ૦-૨-૦

તેર મહિનાની અગીયારસની મુદર (૨૬) કલાઓ

શ્રીએકાદશીમાહાત્મ્ય

બાર મહિનાની ચોવીસ અને અઢીક મહિનાની બે મળી છન્વીસ
એકાદશીઓનું મૂળ સરકૃત સાથે શ્લોકે શ્લોકનું મુદર બાળબોધ અક્ષરમા
શુદ્ધ સરળ ગુજરાતી ભાષાતર એજ કામળ પુર્ણ પાના રથૂળ વસ્તુનું
મૂલ્ય રૂ ૨-૦-૦

સંગીતપંચરત્ન-હિંદીમા હારમોનિયમ, તબલા, સીતાર, દિલરૂખા વિગેરે
શિખવાનું સંગીતના શોખીનો માટે અત્યુત્તમ ઉત્તમ પુસ્તક રૂ ૩-૮-૦

સાત્યનારાયણકથા-મૂળ સહિત ગુજરાતી ટીપ્પણ પૂજ્ય આરતિ સહિત
શુદ્ધ પાનામા રૂ ૦-૪-૦

શ્રીરાંકરાચાર્યવિરચિત રાતશ્લોકી-મૂળ સહિત ગુજરાતી દીકામાં
કિંમત રૂ. ૦-૧૦-૦.

શ્રીઓ માટે ખાસ ઉપયોગી 'યુવતીસૌભાગ્યરત્ન' બાળાથી માંડી
વૃદ્ધાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલી દરેક શ્રીઓને વાંચવાને માટે અતિ ઉપયોગી
શ્રીધર્મ દર્શક ગુજરાતી પુસ્તક. ૦-૧૨-૦.

ત્રેમાનંદ કાવ્ય (ત્રેમાનંદ સ્વામી કૃત) ત્રેમાનંદ સ્વામીના કોટા સહિત
આમાં (૨૨૮૫) પદો છે. પાકું પુકું કિંમત રૂ. ૫-૦-૦ ઘટાડેલી
કિંમત રૂ. ૪-૦-૦.

ત્ર્યંબકી આશૌચનિર્ણય અથવા મૂતકનિર્ણય-ગુજરાતી દીકા
સાથે કિંમત માત્ર ૦-૩-૦.

વજ્રકવચ-ગૂઢમંત્ર પ્રયોગ ૦-૨-૦.

રામરક્ષા-ગુજરાતી દીકા રામદ્વય રામાષ્ટકસહિત ૦-૧-૦.

શ્રીપુરુષોત્તમભાસ માહાત્મ્ય-ગુધાની તથા અધિક શુકલ એકાદશી
અને વહી એકાદશીની તથા વ્યતીપાતની કથાઓ સહિત. મૂળ શ્લોક
અને શ્લોકે શ્લોકનું શુદ્ધ સરળ ગુજરાતી ભાષાંતર, બાળશ્રોધ અક્ષર
શુદ્ધ સરળ ગુજરાતી ભાષામાં, છુટા પાનાં રૂ. ૧-૮-૦ ચોપડીના
પાકું પુકું, રૂ. ૧-૮-૦ કાચું પુકું રૂ. ૧-૨-૦.

શ્રીશુક્લપત્ન્યર્વેદીય અષ્ટાધ્યાયી રુદ્રી-પૂર્વારાધન, ઉત્તરારાધન,
પૂજા, શાન્તિપાઠ, રુદ્રાભિષેક માહાત્મ્યસહિત, નમકચમકનો પ્રયોગ,
આરતિ, મંત્રપુષ્પાંજલિ વિગેરે વિષયોથી ભરપૂર છતાં રુદ્રી, શીખનારને
શીખવા માટે મોટા અક્ષર છુટાં પાનામાં નાનીસાઈઝ ૦-૫-૦.

શ્રીશુક્લપત્ન્યર્વેદીય અષ્ટાધ્યાયી રુદ્રી-ગુજરાતી દીકા સાથે ૦-૬-૦.

શ્રીશિવભજનસંગ્રહ અથવા સંકરપરમાત્માના ગુણાનુવાદનો સંગ્રહ.
ગુજરાતીમાં ગહાદેવજી તથા સંકરાચાર્યજીના રંગીન મુદર કોટાઓથી
ભરપૂર ૦-૨-૦.

શ્રીઆદ્ય સંકરાચાર્ય જીવનકથા સંપૂર્ણ ગુજરાતી ૧-૦-૦.

શ્રી પુષ્ટિમાર્ગીય સ્તોત્રરત્નાકર.

આમાં પુરુષોત્તમ સદસ્યનામ, પોકસ ચન્દ્ય, સર્વોત્તમ સ્તોત્રાદિ

૮૧ સ્તોત્રોનો સંગ્રહ છે.

કાગડી પુકું-આઠ આના.

પાકું પુકું-૬૨૧ આના.

શિવપુત્રપુત્રના ખરીદ કરનારાઓ ચેતો !

મુખારા વધારા સાથે નવી છઠી આવૃત્તિનું મુળધર્મા છપાવેલું

બોઈ તપાસીને લેતો

[સચિત્ર]

ભક્તિ રસથી ભરપૂર !

[સચિત્ર]

શ્રી મહાશિવપુરાણ.

(૨૪૦૦૦) શ્લોકોનું શુદ્ધ સરળ મુળરાત્રી

ભાષાંતર.

બ્રહ્મવિદ્યાના ઉપદેશરૂપ શ્રી શિવગીતા સાથે રાજગુરુ પદિત રવિશંકર
જ્યેષ્ઠરામનું મુળધર્મા છપાવેલું બોધપદ સરળ મુળરાત્રી ભાષાંતર મુળધ
છાપ, ઉચ્ચા ચીકણા બ્લેન્ડ કાગળ, મુદ્ર મજબુત પાકું પુકું મૂલ્ય રૂ. ૬-૦-૦

સંસારમાર્ગમાંથી તરવાનું ઉત્તમ સાધન

ચોગીન્દ્રશ્રી ભર્તૃહરિદ્રુત

વૈ રા ગ્ય રા ત ક

સંસ્કૃતના અભ્યાસીઓને મદદમાર થઈ પડે તેલું સરળ ભાષાંતર
આ એક જ આમા વૈરાગ્યના દશ દશ દશકના શ્લોકો બ્યવસ્થા
પૂર્વક આપ્યા છે શ્લોકોનો અર્થ અને સળધ સમજવા માટે સરળ
વિવેચન અને ટીકા પણ આપી છે શ્લોકોમા ક્યા અલકારો છે, તે પણ
આપ્યા છે મુદ્ર છપાઈ, બ્લેન્ડ કાગળ, છતા કિંમત માત્ર ૮ આના

શ્રી પૂજ્યપાદ ગંકનચાર્યની ટીકાનુમા

શ્રી વિષ્ણુસહસ્રનામ

મુળગાત્રીમાં આ એક જ ભાષાંતર છે.

બીજાઓ પુઠાપર કે ટાઇટલ પેજ પર કે બહિરાતમા લખે છે કે “શ્રી પૂજ્ય
પાદ શંકરાચાર્યની ટીકાનુમારે ‘પણ તે સત્ય છે કે નહિ’ તે શ્રી શંકરાચાર્યની
ટીકા સાથે સરખાવી બેવાથી ખરીદનારની અને વાચનારની ખાતરી થશે
કાગળના પુમમા કિંમત માત્ર અઢી આના

પાણીમા પલળે નહિ તેવા પુઠામા કિંમત માત્ર ચાર આના

અતિશય સરળ સદૃષ્ટિગપૂર્ણ અદ્વિતીય અદ્ભુત ગ્રંથ.

પવિત્ર અધિક માસમા અને ચાતુર્માસમા અષ્ટોત્તરસતપારાયણમા
આ લોક તથા પરલોકના કલ્યાણ હેતુ માટે હમેશા સત્તાહમા દાન
આપવાયોગ્ય સદૃષ્ટિગપૂર્ણ અદ્વિતીય અત્યુત્તમ અદ્ભુત ગ્રંથ !

સચિત્ર ! સચ્ચિત્તિક શ્રીમદ્ભાગવત સચિત્ર !!

વેદસ્તુતિપર શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યજીની દીક્ષા સહિત.

આવું મુંદર અને સરસ ભાગવત આજ સુધીમાં છપાયું નથી. છુટા પાનામાં, ઉંચા ચીકણા એજ ભડા કાગળ, શુદ્ધ છપાઈ, છતાં આવા બહુ મૂલ્ય શ્રેયની કિંમત ફક્ત રૂ. ૧૨-૦-૦.

નિત્યકર્મમુક્તાવલિ:—હુંજીકસ્તોત્રસહિત. રૂ. ૦-૧૦-૦

શ્રીઆદ્યશંકરાચાર્ય મહારાજકૃત

ગદ્યાત્મક અને પદ્યાત્મક ભાષાંતર

તૈયાર છે ! મોહમુદ્ગરસ્તોત્ર. તૈયાર છે !

સુમુક્ષુઓને માટે, વેદાન્તજ્ઞાનનો અત્યુત્તમ ખજાનો. શુદ્ધ સરળ શ્લોકો સાથે ગુજરાતી ભાષાન્તર. કિંમત માત્ર ૦-૨-૦. તેવુંજ બીજું અર્પણપંજરીકા સ્તોત્ર કિંમત ૦-૨-૦.

પદ્યાંગસંસ્કરણનિયમ—ગુજરાતી દીક્ષામાં કિંમત રૂ. ૦-૮-૦.

લઘુસાયન-પ્રહસાધન—સામન્સ પદ્ધતીથી અલગતીના ગાળીત માટે ગુજરાતી દીક્ષામાં ઉત્તમ પુસ્તક. કિંમત રૂ. ૧-૦-૦.

જૈમિનીસૂત્ર અધ્યાય ૨—પુષ્કળ વિવેચન, દીપ્પલ અને સરળ ગુજરાતી ભાષાંતર સહિત આ અપૂર્વ શ્રેય જ્યોતિષના ફળાદેશનો છે તેમાં હજી આઠ અધ્યાય છે. જેમાંના આ બે અધ્યાયનું ભાષાંતર છે. જૈમિનીસૂત્રમાં શ્લોક નથી પરંતુ ગદ્યાત્મક મંળીર અર્થવાળાં સૂત્રો છે તેમાં ફળાદેશ જોવાની રીતો આપેલી છે તે સામાન્ય રીતોથી છુટી છે પરંતુ એવી તો સરસ છે કે તેના અનુસારે કરવામાં આવેલો બૂત બવિધ્ય ને વર્તમાન ફળનો વરતારો ક્યારે થવું જોશે પડ્યો સાંભળવામાં આવ્યો નથી આ શ્રેય દરેક જ્યોતિષ જમારૂને સંમદ કરવા યોગ્ય છે. કિંમત રૂ. ૧-૦-૦.

પદ્મપદ્મશિક્ષા—પુષ્કળ વિવેચન દિપ્પલ અને સરળ ગુજરાતી ભાષાંતરસહિત. આ શ્રેય પ્રશ્ન વિષયનો છે તેના (૫૬) શ્લોક છે. માટે તે પદ્મપદ્મશિક્ષા કહેવાય છે. માફ અત્યુક કાર્ય ક્યારે થશે અને લાભ ક્યારે થશે પરદેશ જવું ક્યારે થશે. વ્યાપારમાં અને લાભ મળશે શાલ્યમાં અને શાયરો થશે વા નહીં ? કલ્યાણ અનેક વ્યવહાર યોગ્ય

સવાલના બપોલ ચઢી સ્થિતિપરથી તાળડતોળ બહી શકાય છે તેથી દરેક ધધાદારીએ અને ચઢસોએ અવશ્ય સંદેહ કરવા યોગ્ય છે ક્રીમત ૩. ૦-૮-૦.

લઘુપાઠશી—પુષ્કળ વિવેચન ટીપ્પણ અને સરળ ગુજરાતી ભાષાતરસહિત આ નાનો પણ અતિ અર્થમય બ્યોતિપના કૃળાદેશ વિષયનો અથ છે તેમા આપેલા ટુચકા લેવા સામન્ય નિયમોના અભ્યાસથી ફરવામા આવેલો દશા કૃળાદેશ ક્યારે પણ મિથ્યા થતો નથી આ નાનો અથ રતમય છે ક્રીમત ૩. ૦-૪-૦

ઓતિવિધામરણ—કવી કળીદાસ વીરચીત બ્યોતિપનો મહાન અથ (૧૧૫૬) અહતોનો મહાસાગર સંસ્કૃતમા હજુ સુધી આવો અથ છપાયો નથી પાકુ પુકુ છતા ક્રીમત ૩. ૨-૮-૦

મુદ્દર્તમાર્તેહ—અન્ય અને અન્વયાર્થ શુકા ગુજરાતી ટીકા સહિત ક્રીમત ૩. ૩-૦-૦

મ્રદ્ધપક્ષીય પજ્ઞાગસાધન (ઉદ્ગ્રાહરણ અને ઉપપત્તિ સહિત)—મ્રદ્ધપક્ષીય પથાગ કામધેનુ ઉપરથી બનાવે છે પરંતુ કામધેનુસારણી ઉપરથી કરેલા પથાગના તીર્યાદિમા થલો ફરક આવવાથી શ્રીરામ ચદ્રાથાર્યે કરેલુ રામભીજ આપી તે સારણીના સર્વ કોટકો ફરી ગણીને ઉપરનુ પુસ્તાક શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષામા તૈયાર કર્યું છે તેમજ કોટકો કેવી રીતે કરેલા છે તે સર્વે લોખેને સમજવા માટે તેનો ઉપ પત્રી પણ પુસ્તાકમા આપેલી છે ક્રીમત ૩. ૦-૧૨-૦

કેતકી મ્રદ્ધનગિત અથવા નૂતન મ્રદ્ધલાઘવ—પુષ્કળ વિવેચન, ટીપ્પણ અને સરળ ગુજરાતી ભાષાતરસહિત આ અથ સજ્જિત વિષયનો છે તેમા પ્રતિ દિવસના સ્પષ્ટ એક તૈયાર કરવાની, એકલુ વરતવાની નનીકા વિગેરે આપવાની અને વેધ કરવાની, સંદેવી ટુકી અને સમજ શકાય તેવી ઉદાહરણ અને કારણ સાચેની રીતો આપવામા આવેલ છે આ અથ જન્મપત્રી, વર્ણપત્રી તથા પથાગ વિગેરે બનાવ નારાઓને અતિ ઉપયોગી છે ક્રીમત ૩. ૨-૦-૦

બૃહજ્ઞાતક—પુષ્કળ વિવેચન, ટીપ્પણ અને સરળ ગુજરાતી ભાષા તરસહિત લે ભાવીકળ બાણુ સ્ત્રેય તો આ બૃહત્ કૃળાદેશનો અમૂલ્ય અથ ખરીદવા સુકડુ નહીં કૃળાદેશનો અભ્યાસ કરવા ઇચ્છનારને આ અથ અતિ ઉપયોગી છે તેની મદદથી ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન

કાળનું સૂક્ષ્મ લાવીફળ જાણી શકાય છે માટે દરેક જણાસુએ આ અંથ સંચલ કરવાની અગત્ય છે. કિંમત રૂ. ૨-૦-૦.

કેશવીજાતક—જન્મપત્રિકા બનાવવા માટે ઉત્તમ ગણીતનું પુસ્તક ગુજરાતી. કિંમત રૂ. ૧-૦-૦.

લઘુસિધિચિંતામણી—પંચાંગ બનાવવા માટે ઉત્તમ ગણીતનું પુસ્તક ગુજરાતી ટીકામાં. કિંમત રૂ. ૦-૮-૦.

શ્રીહરિમીઢેસ્તોત્ર—લગવાન પરમેશ્વર સર્વજ્ઞ એવા શંકર તેમણે સર્વના હિતને માટે સ્વઅંશ રૂપે શ્રી સર્વજ્ઞ ભગવાન શંકરાચાર્ય ને શિષ્યરૂપ બ્રહ્માદિકોને સાથે લઈને આ મૃત્યુલોકમાં અવતાર ધારણ કર્યો. પછી મુખ્યાધિકારીનો એકવાર અવણ્ણથીજ અવિદ્યા-ધકાર નાશ પામે એવું બ્રહ્મસૂત્રના વ્યાખ્યાનરૂપ શારીરકભાષ્ય રચ્યું. પરંતુ એ ભાષ્યના સમજવામાં અશક્ત મંદાધિકારીઓને પણ સેહેજમાંજ બ્રહ્મસાક્ષાત્કાર થાય એવું અને સર્વ વેદાન્તસિદ્ધાન્તનું અવણ્ણ, મનન તથા નિદિધ્યાસનરૂપ આ “હરિમીઢે” નામનું સ્તોત્ર રચ્યું છે. તેમજ આ “હરિમીઢે” સ્તોત્રમાં સર્વ વેદ શાસ્ત્ર પુરાણો તથા ગીતાદિક સર્વ ગ્રન્થોનો સાર કુંકર્માં લાવીને કૃત (૪૪) શ્લોકમાંજ સર્વનો સારાંશ દર્શાવ્યો છે. પણ તેમાં ગૂઢાર્થ હોવાથી સર્વ સજ્જનોના ઉપયોગમાં લેવાયો નથી, તે માટે સર્વના પ્રેરક સચ્ચિદાનંદ અન્તર્યામિ પરમાત્માની પ્રેરણા અવાધી આ અતિ ગૂઢાર્થવાળા હરિમીઢે સ્તોત્રની શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષામાં સરલ મધુરવાણીથી સુમુક્ષુજનના પૂર્ણ પ્રીતિપાત્ર થવા માટે તથા વિદ્વાનોના રમુજ વિનોદને માટે અને મંદાધિકારીઓ આ નાના સરખા અંથને પણ સમજવાથી વેદના શુભસિદ્ધાન્તને સેહેજમાં સચાર્ય જાણી શકે ને આત્માનંદમાં નિમગ્ન થાય એવી “લમૃતઘાર” નામની ટીકા અથામતિ રચી છે. તેમાંથી હંસરૂપ સજ્જનો આ અંથમાંથી દૂષણરૂપ જળનો ત્યાગ કરીને અમૃતરૂપ દૂધનું પાન કરશે. પ્રતો યોડીજ બાકી છે માટે જલદી ખરીદો. મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧-૦-૦.

મારતે મગવાન—આ પુસ્તકમાં અસંખ્ય એવા અદ્ભુત અને લોકપ્રચલિત સિદ્ધ પુરુષોના ચમત્કારોની કથાઓ, ઇન્દ્રલજ, પરલોકવિદ્યા, સામુદ્રિક શાસ્ત્ર, યોગ શાસ્ત્ર, શુકનાવલી, રસાયણીક પ્રયોગો, વનસ્પતિ જ્ઞાન, અને વરીકરણ, મંત્ર-તંત્ર વીગેરે ગુજરાતી ભાષામાં શુદ્ધ, સરળ સમજમાં આપેલું છે. કિંમત માત્ર રૂ. ૫-૦-૦.

પંચરત્ન તથા દ્વિરત્ન—મહાત્મા શ્રીશકરાચાર્ય ભગવાને મુમુક્ષુઓના હિતને અર્થે વેદાંતવિષયપર અસંખ્ય ગ્રંથો રચ્યા છે, તેમાં આ ગ્રંથમાં આવેલા સાત રત્નો (વિવેકચૂડામણિ અપરોક્ષાનુભૂતિ, સ્વાત્મનિરૂપણ, આત્મજોધ, વાક્યવૃત્તિ, સાધનપત્રક અને હસ્તામલક રત્નોત્તર) વધારે વખણાયેલા અને તત્ત્વજ્ઞાનથી ભરેલા છે અદ્વૈત જ્ઞાનયુક્ત આત્મતત્ત્વને ઉદ્દેશીને આમાંના પ્રસંગો પણ મુમુક્ષુઓને અવશ્ય બાંધવા જેવા છે ખીજા કટિપત નકામાં વિષયો વાચવા કરતા આપણા શ્રીશકરાચાર્ય ભગવાનની વાણીનું રટણ કરવું એજ આ ક્ષણભગુર સંસારમાં અક્ષય આનંદ દાતા છે આ પુસ્તક પ્રકટ કરવાનો ઉદ્દેશ પણ એજ છે આ ગ્રંથ સરજત ભાષામાં હોવાથી આધુનિક આર્ય પ્રભથી તે ભાષાની જીનમાહિતીને લીધે તેનો લાભ જેવો જોઈએ તેવો લઈ શકાતો ન હોવાથી આ પ્રસિદ્ધ અને જ્ઞાનવિષયથી ભરપૂર ગ્રંથ તેના ગુર્જર ભાષાતરરૂપે પ્રકટ કરી આર્ય પ્રભ સમક્ષ મુકવામાં આવ્યો છે આ ગ્રંથમાં ૩૬૬ પૃષ્ઠ પાકું પુકું છતા કિંમત માત્ર ૧-૪-૦

ગ્રંથોત્તરવલ્લહ—(ગુજરાતી ભાષાતર) આ નામનું પુસ્તક ગુજરાતી ભાષાતર રૂપે તેના કર્તા તરફથી પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે સ્કંધપુરાણા તર્ગત આ ગ્રંથોત્તર ખંડમાં શિવમહિમા વર્ણવવામાં આવ્યો છે શિવરાત્રિ સોમપ્રહોષ આદિ પર્વણીના મતોનું માહાત્મ્ય સર્વિસ્તર વર્ણવવામાં આવ્યું છે અને તે ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદીત કરેલું હોવાથી હિંદુ સ્ત્રીવર્ગના ખાસ વાચન મનન માટે ઘણુંજ ઉપયોગી છે સાથે સાથે કેટલાક ભજનો અને પદ્યોનો સંગ્રહ પણ શિવલીલામૃત નામે પૃથક્ વિભાગ રૂપે પાડી તે સાથે જોડ્યો છે જેથી સ્ત્રીઓ માટે ધાર્મિક કંઈક સાહિત્યની એક ઓટ પણ એ દ્વારા પૂરી પાડી છે એમ કહીશું તો તે અયોગ્ય નથી પાકું પુકું ૩૩૦ પાનાનું સુદર બાધડીંગ વાળું મોટું પુસ્તક છતા કિંમત માત્ર રૂ ૧-૦-૦ છે માત્ર થોડી નકલો સીનક છે

નોંધ—એક આનાની ટીકીટ મોકલી સૂચીપત્ર મંગાવો

જવાબ માટે રીપલાય કાર્ડ લખવો

બહારગામ પોસ્ટેજ બંદુ યરો આ સિવાય ખીજા ધાર્મિક ગ્રંથો અમારે ત્યાં દરેક ભંડારના ઉત્તમ મળે છે લાયબ્રેરી અને પાઠશાળાઓમાં ઉપયોગી ગ્રંથો કિંમત ભાવથી મળે છે આજે જ ઓર્ડર મોકલો

પંડિત નારાયણ મૂલજી પુસ્તકાલય,
૨૨૯, કાલિકાદેવી ગેડ, નેરનારાયણ મંદિર પાસે,
મુબઈ ન ૨.

શ્રીશક્તિવિજય આયુર્વેદીય ઔષધાલયની વાપરવા લાયક ઉત્તમોત્તમ દવાઓ.

અચનપ્રાસાવલેહ (જીવન)—આ અવલેહ ખાવાથી શોષરોગ દ્વંધરોગ, સ્વરક્ષીણ, ઊરોશ્લેષ, મૂત્રદોષ, ક્ષતક્ષીણ, શુક્રદોષ વિગેરે મટી જાય છે. અને સ્મરણ શક્તિમાં વધારો થઈ કાંતી વધે છે. કિંમત રૂ. ૧ ના રૂ. ૫-૦-૦.

કુમાર્યાસવ—આ કુમાર્યાસવ પીવાથી આઠ જાતના ઉદરરોગ, વીસ જાતના પ્રમેહો, બિદાવર્ત, વિસ્મૃતિપાતું, મૂત્રકચ્છ, અપરમાર, (વાદ) શુક્રદોષ, પથરી, કૃમી, રક્તપીત. વિગેરે મટાડી ભુખ લગાડનાર, પડ-ખાતું થઈ મટાડનાર, ગુદમ, બરોળ વિગેરે દરદો માટે અકસીર છે. એક વખત વાપરવા ખાસ લલામણા છે. કિંમત બાટલી ૧ રૂ. ૩-૪-૦.

દ્રાક્ષાસવ—આ દ્રાક્ષાસવ પીવાથી બિદાવર્ત વાત, ગુદમ, કૃમી, કૃષ્ણ, છુદી છુદી જાતનાં જણ, આંખના રોગો, માથાના રોગ, ગળુના રોગ વિગેરે મટાડી જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત કરી દસ્તને સાફ લાવે છે. કિંમત બાટલી ૧ ના રૂ. ૨-૪-૦.

શ્રીશક્તિવિજય વૃંતમંજન—આ મંજન દાંતે ઘસાવાથી દાંતનો દુખાવો, દાંતમાંથી રસી આવવી, પેડાંનો સોજો મટાડી દાંતને દાઢમની કળી જેવા મુશોળીત અને મજબુત બનાવે છે. કિંમત બા. ૧ ના રૂ. ૦-૬-૦.

શક્તિવિજય વહુમ્મલમ અને **અર્ક**—કાળી અથવા લાલ ગમે તેવી દાદર તેમાંથી આવતી ચણ, પાણીનું ઝરતું વિગેરે જડમૂળથી મટાડે છે, ચામડી કાળી પડતી નથી. કિંમત બા. ૧ ના રૂ. ૦-૪-૦.

શક્તિવિજય પેનયામ—આ ચમત્કારીક મલમથી ચરદી, ગળાની નસોનું અકડાઈ જતું સાંધાનો દુખાવો છાતીનો દુખાવો, માથાનો દુખાવો હાથ પગનું રદી જતું વિગેરે દરદો ઉપર રામબાણ છે. કિંમત બાટલી ૧ ના રૂ. ૦-૮-૦.

શક્તિવિજય દ્વેરઑર્ફલ—આ તેલ વાપરવાથી વગર ઉમરે થયેલા સફેત વાલને ખરી પડતા અટકાવી કાળા લાંબા અને મુલાયમ બનાવે છે તેનાં રોજ વપરાશથી મગજને ચડક મળે છે. કિંમત આટલી ૧ ના રૂ. ૧-૦-૦.

શક્તિવિજય મુલવિલાસગુટિકા—આ ગોળી ખાસ ગાવાનું કામ કરનાર ગવૈયાઓને આશીર્વાદ સમાન છે. તેનાથી પેટનો દુખાવો મોડાનું બે સ્વાદીપણું ગળામાં લરાઈ રહેતો કફને છુટો કરી, ઉલટી, ઉધરસ અને અપચો મટાડે છે. કિંમત તોલા ૧ ના રૂ. ૪-૦-૦.

શ્રીશક્તિવિજય ચૂર્ણ—આ ચૂર્ણથી કફ પાકીને છુટો પડી જાય છે. સુષ્કી ખાંસી, શ્વાસ નઢીકાનો સોજો, મદાશિ મટાડી ખોરાક ખયાવી દસ્ત સાફ લાવે છે. કિંમત રતલ ૧ ના રૂ. ૫-૦-૦.

શ્રીશક્તિવિજય મર્ક—આ અડું વાપરવાથી ‘ગોળો ચડવો, દમ, શ્રમ (ચક્કર આવવાં) કોલેરા દાદ તેમ દાંતનો દુખાવો, શૂળ સાંધાનો દુખાવો અગ રહી જવું વિગેરે મટાડી તુરતજ આરામ કરે છે. કિંમત આટલી ૧ ના રૂ. ૨-૦-૦.

મળવાનું ડેકાણું—

વૈદ્ય પંડિત જગન્નાથ રવિશંકર ત્રિવેદી.

આયુર્વેદ પદ્ધતીથી દરેક દહોં સારા કરનાર.

“શ્રી શક્તિવિજય આયુર્વેદીય ઔષધાલય” પાંજરાપોળ પાસે હરગોવિંદ દેસાઈની કંઠેરીમાં. મુબાઈ નં. ૪.